

Tilan väkeä ja naapureita

Varhaismodernin maaseutuyhteisön sosiaalinen kenttä ja
kontaktinmuodostus Vuorimäen tilalla 1807–1883

Valtteri Kangasmäki

Suomen historian pro gradu-tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Maaliskuu 2011

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Valtteri Kangasmäki	
Työn nimi – Title Tilan väkeä ja naapureita. Varhaismodernin maaseutuyhteisön sosiaalinen kenttä ja kontaktinmuodostus Vuorimäen tilalla 1807-1883.	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level pro gradu - tutkielma
Aika – Month and year Maaliskuu 2011	Sivumäärä – Number of pages 91
Tiivistelmä – Abstract Tutkimuksen aiheena on maaseutuyhteisön sosiaalinen kenttä ja kontaktinmuodostus, jota tutkin kummi-, avioliitto- ja palkolliskontaktien kautta. Tutkimuskohteena on keskisuomalainen Vuorimäen tila vuosina 1807–1883. Tutkimuksessa käytän yhteisöelämäkerrallista tutkimusotetta, jonka avulla saadaan koottua pienistä yksittäisiä ihmisiä käsittelevistä tiedon rippeistä laaja kuva koko yhteisöstä ja sen rakenteista ja mentaliteeteista. Tärkeä tutkimusmetodi on ollut myös sosiaalisten kenttien luominen, jossa olen soveltanut Juhani U.E. Lehtosen avioliittokenttä mallia ja kartallistamista. Keskeisinä lähteinä käytän rippi- ja historiakirjoja, joiden avulla olen selvittänyt tilan asukkaiden avioliitot, keitä on pyydetty tilan lapsille kummeiksi, sekä minne vuorimäkeläisiä itseään pyydettiin kummeiksi. Rippi- ja historiakirjojen avulla selviävät myös palkolliskontaktit sekä tilan asukkaiden palvelussuhteet ympäristössä. Näiden tietojen pohjalta olen pyrkinyt rakentamaan kokonaiskuvan Vuorimäen tilan sosiaalisesta kentästä. Tilan sosiaalinen kenttä paljastui melko suppeaksi. Aktiivinen toimintakenttä rajoittui noin 10 kilometrin säteelle tilasta. Maksimietäisyys sosiaalisille kontakteille oli poikkeuksetta 30 kilometriä, eli noin päivämatkan kävelyn verran. Vuorimäen tila jäi hieman syrjään alueen keskuksista, mutta tilan ympärille kehittyi selkeä toiminta-alue, jonka alueella tilan asukkaat elämänsä viettivät.	
Asiasanat – Keywords Yhteisöelämäkerta, Prosopografia, Kollektiiviografia, Sosiaalhistoria, Kartallistaminen, 1800-luvun maaseutuyhteisö, Kummius, Avioliitto, Palkolliset	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

1. JOHDANTO	1
1.1 VARHAISMODERNI MAASEUTUYHTEISÖ TUTKIMUSKOhteena	1
1.2 VUORIMÄEN TILA	2
1.3 TUTKIMUSMETODI JA LÄHTEET	5
1.4 TUTKIMUSKIRJALLISUUS	9
2. AVIOLIITOT	12
2.1 VARHAISMODERNI AVIOLIITTO MAASEUDULLA.....	12
2.2 VUORIMÄEN TILAN AVIOLIITTOkenttä 1819–1883	16
2.3 AVIOLIITTOJEN SOSIAALINEN RAKENNE VUORIMÄEN TILALLA 1819– 1883.....	20
2.4 AVIOLIITTO JA ENSIMMÄISEN LAPSEN SYNTYMÄ	24
2.5 AVIOLIITTO VUORIMÄELLÄ.....	27
3. KUMMIT	30
3.1 KUMMIUS	30
3.2 KUMMIUDEN SOSIAALINEN JAKAUMA	32
3.3 KUMMISUHTEET SÄÄTYLÄISIIN	37
3.4 KUMMEJA LÄHELTÄ JA KAUKAA	39
3.4.1 Vuorimäen tilan sisäiset kummissuhteet.....	39
3.4.2 Vuorimäen tilan ulkopuoliset kummissuhteet	44
3.5 VUORIMÄEN TILAN ASUKKAAT KUMMEINA.....	48
3.6 VUORIMÄKELÄISTEN KUMMILAPSIEN SOSIAALINEN TAUSTA.....	54
3.7 KUMMISUHTEIDEN KERTOMAA	56
4. PALKOLLISET	59
4.1 PALKOLLISET VÄESTÖRYHMÄNÄ.....	59
4.2 PALKOLLISTEN MÄÄRÄ JA PALKOLLISSUHTEIDEN KESTO	62
4.3 PALKOLLISTEN SOSIAALINEN TAUSTA JA MAANTIETEELLINEN LIKKUVUUS	68
4.4 VUORIMÄEN TILAN ASUKKAAT PALKOLLISINA.....	73
5. VUORIMÄEN TILA SUHTEESSA YMPÄRISTÖÖNSÄ – SOSIAALISTEN KONTAKTIEN JA KENTTIEN TARKASTELU..	79
LÄHTEET	86

1. Johdanto

1.1 Varhaismoderni maaseutuyhteisö tutkimuskohteena

Varhaismoderni maaseutuyhteisö on ollut sosiaaliselta rakenteeltaan monimutkaisempi, kuin usein ajatellaan. Maaseutuyhteisön sosiaalista verkostoa ja kontakteja voi lähestyä hyvin monesta eri näkökulmasta sekä hyvin erilaisten lähteiden avulla. Jälkipolville on jäänyt kirjallista tietoa muun muassa tuomiokirjojen ja kirkonkirjojen muodossa. Lähteiden avulla nykytutkija voi selvittää esimerkiksi avioliittokäytäntöjä tai nimenantoperusteita.

Varhaismodernin maaseutuyhteisön perusrakennuspalikka on ruokakunta. Siihen saattoi kuulua varsinaisen avioparin ja heidän lastensa lisäksi myös isovanhemmat sekä vaihteleva määrä palkollisia tai muuta maaseudun tilatonta työväkeä. Perhetutkimus ei tutki siis pelkästään suppeaa perhettä vaan laajemmin koko kotitaloutta.¹ Ruokakunta liittyi puolestaan kiinteästi laajempaan yhteisöön, esimerkiksi tilan asukkaisiin tai kylän väkeen. Varhaismoderni yhteisö oli monella tapaa hyvin tiivis. Yksityisyyttä, ainakaan nykymielessä, ei juurikaan ollut.²

Tutkimuskohteenani on keskisuomalainen Vuorimäen uudistila. Tarkoitukseni tässä työssä on lähestyä tilaa ja varhaismodernia maaseutuyhteisöä kirkonkirjoista selvitetävissä olevien kontaktien kautta. Näitä kontakteja ovat avioliitot, kummius ja palkolliskontaktit. Avioliittoja tarkastelemalla saadaan luonnollisesti selville keiden kanssa kylän asukkaat ovat avioituneet. Tämän tiedon perusteella voidaan selvittää avioliittojen maantieteellinen kenttä ja sosiaaliset taustat. Avioliittojen maantieteellinen kenttä osoittaa osaltaan yhteisön kontaktikentän laajuutta ja syvyyttä. Aineiston pohjalta voidaan myös päätellä mitkä tekijät ovat vaikuttaneet avioliittojen solmimiseen, esimerkiksi kuka on ollut sopiva puoliso talon tyttärelle.

¹ Häggman 1996, 32; Waris 2003, 493–494.

² Saarimäki 2010, 15.

Vaikka avioliitot ovatkin hyvä tapa tarkastella yhteisön sosiaalisia kontakteja, syntyy niistä melko vähän aineistoa, kun kyseessä on pieni yhteisö. Laajemman sosiaalisten kontaktien aineisto pystytäänkin kokoamaan kummeista. Lapsia syntyi varhaismodernissa maaseutuyhteisössä pienenkin tilan alueella suhteellisen paljon ja jokaisella lapsella oli useampi kummi. Näin saadaan selvitettyä suuri määrä ihmisiä, joilla on kummiuden kautta ollut kontakti yhteisön asukkaisiin. Kummiaineiston perusteella yritän vastata ainakin seuraaviin kysymyksiin: Keitä kummeiksi on kutsuttu? Mikä ovat olleet kummien sosiaaliset taustat? Onko kummeiksi valittu aina naapureita vai onko kummiuden avulla haluttu lähentyä kaukaisempien talojen kanssa? Mitä kummissuhteet kertovat jälkipolville tutkittavasta yhteisöstä?

Kolmas näkökulma yhteisöön tulee palkollisten liikkuvuuden kautta. Tarkastelen tutkimuksessani sekä yhteisössä syntyneiden henkilöiden liikkumista että muualta tulleiden palkollisten kulkeutumista tutkittavaan yhteisöön. On mielenkiintoista tarkastella löytyykö palkollisten liikkeistä mitään säännönmukaisia reittejä ja voidaanko päätellä syitä mitkä ovat vaikuttaneet siihen mistä palkollinen on paikkansa saanut. Vaikka monet palkollisista ovat yhteisössä vain hetken aikaa, voidaan renkien ja piikojen liikkeitä tarkastelemalla saada tietoa varhaismodernin ihmisen elinpiiristä.

Näiden kolmen kokonaisuuden yksittäistarkastelun lisäksi aion selvittää, löytyykö kaikkia kontaktikenttiä tarkastelemalla yhteisiä tekijöitä ja säännönmukaisuuksia, jotka esiintyvät kaikissa tarkastelemissani kokonaisuuksissa. Tarkoituksena on rakentaa kirkonkirjojen tietojen kautta kokonaiskuva yhteisön sosiaalisesta kentästä ja siihen vaikuttaneista tekijöistä.

1.2 Vuorimäen tila

Vuorimäen kylä sijaitsee nykyään Keuruun kaupungin alueella, noin kymmenen kilometrin päässä Haapamäestä, aivan Mänttä-Vilppulan rajan vieressä. Tutkimusajanjakson aikana Vuorimäki on ollut vuodesta 1831 lähtien osa Pihlajavettä. Tällöin Pihlajaveden seurakunnasta muodostettiin Keuruun emäseurakunnan alainen kappeliseurakun-

ta³. Vuorimäen kylästä voidaan puhua oikeastaan vasta 1900-luvun alkuvuosikymmenten jälkeen, jolloin tilan torppien itsenäistymisen myötä Vuorimäen tilasta muodostui Vuorimäen kylä. 1800-luvun osalta käytänkin tutkimuskohteesta nimeä Vuorimäen tila. Laajemmin Vuorimäen tila kuului Pihlajaveden Keuruun kylään.

Vuorimäen uudistila perustettiin 1807 Enock Abramsson Tiuran muutettua perheineen Vuorimäkeen Ruoveden Tiurasta⁴. Perustaminen liittyy isojakoon, joka saatiin Keurusseudulla päätökseen 1800-luvun alussa muutamaa aluetta lukuun ottamatta. Isojaossa tiloista erotettu liikamaa käytettiin uudisasutukseen. Näin myös Vuorimäen torpasta syntyi uudistila.⁵ Tätä aiemmin Vuorimäki oli Keuruun puoleisen Moijasen tilan torppa. Tarkkaa vuosilukua torpan perustamiselle en löytänyt, sillä Keuruun seurakunnan arkistoista puuttuvat rippikirjat vuosien 1772–1797 väliseltä ajalta. Vuonna 1771 torppaa ei vielä ollut olemassa, mutta vuoden 1797–1799 rippikirjoista Vuorimäen torppa löytyy Moijasen talon alaisena torppana⁶.

Vuorimäen tilaan on tutkimusajanjakson aikana kuulunut Vuorimäen talon lisäksi yhteensä viisi torppaa: Raja-aho, Niinilampi, Riihimäki, Huutoniemi ja Kangasmäki. Niinilampi ja Huutoniemi esiintyvät ensimmäisen kerran rippikirjoissa vuodesta 1809 lähtien. Raja-ahon torppa ilmestyy rippikirjaan vuonna 1825⁷ ja Riihimäki vuonna 1848⁸. Kangasmäki on yhteisön torpista uusin. Se perustettiin vasta vuonna 1865⁹. Pohjaslahden, joka kuului tuolloin Ruoveteen, lisäksi tilan alueelle on tullut asukkaita myös paljon Keuruun puolelta. Omalaatuisen tutkimuskohteen Vuorimäen tilasta tekeekin sen asema uudistilana. Tältä pohjalta on mielenkiintoista tarkastella, kuinka kehittyvä yhteisö verkottui ympäristöönsä.

³ Sillanpää 1969, 320.

⁴ SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1801-1806 I UK 388-389; Pekka Rajalan sukututkimus.

⁵ Sillanpää 1969, 70.

⁶ SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1797–1799 UK 388.

⁷ SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1818–1827 UK 389-390.

⁸ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1842–1856 UK 507.

⁹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1857–1868 UK 507.

Sosiaaliselta rakenteeltaan Vuorimäen tila koostui Vuorimäen talon väestä ja torppareista¹⁰. Palkollisia oli erityisesti Vuorimäessä, mutta rippikirjoissa renkejä ja piikoja on merkitty kuuluvan myös torppien ruokakuntiin. Itselliset eivät muodostaneet kovin laajaa ryhmää, mutta heitä majoittui etenkin tilan torpissa. Raja-ahossa vietti ”eläkepäiviin” myös entinen ruutusotilas Josef Marsch. Rippikirjojen perusteella torpissa asui usein useampi perhe yhtä aikaa, etenkin Riihimäen torpassa. Muutenkin Riihimäki vaikuttaa kirkonkirjojen ja rippikirjojen perusteella olleen taloudellisesti heikoin torppa. Siitä puhutaan rippikirjoissa sekä torppana että mäkitupana¹¹.

Lähin tila, Yltiä, sijaitsee noin viiden kilometrin päässä kylästä pohjoiseen Yltiä-järven rannalla. Yltiässä asutusta on ollut jo 1700-luvulta lähtien, ja tila kuului myös Pihlajaveden Keuruun kylään. Yltiään alaisuuteen kuului myös useampi torppa, joista Koivumäki ja Mäenperä itsenäistyivät uudistiloiksi 1850-luvulla¹². Muut Pihlajaveden tilat ovat selvästi kauempana ja itse Pihlajaveden pitäjän kirkolle on matkaa linnuntietä noin 15 kilometriä. Lähimmät kontaktit maantieteellisesti ovat olleet Vilppulan puolella Pohjaslahdella sekä Keuruun puolella Riihossa. Kumpaankin on matkaa Vuorimäestä noin viisi kilometriä.

Tutkimukseni aikarajaukseksi olen valinnut vuodet 1807–1883. Rajauksen alkuvuosi perustuu siihen, että tuolloin Vuorimäen torpasta tuli itsenäinen uudistila, jota voidaan tarkastella omana kokonaisuutena. Toinen tekijä ajoituksen alkupään valintaan johtuu siitä, että tällöin Vuorimäkeen muutti oma esi-isäni, tarkemmin isoisän isoisän isä, Enock Abramsson. Näin ollen varhaismodernin yhteisön tarkastelun lisäksi seuraan tässä työssä myös oman sukuni vaiheita. Ajoituksen päätösvuosi perustuu myös kahteen asiaan. Koska tutkimuskohteena on varhaismoderni maaseutuyhteisö alkaa 1880-luku olla viimeisiä hetkiä, jolloin vielä voidaan puhua varhaismodernista yhteisöstä. Vuosisadan vaihteen lähestyessä myös syrjäkylien maaseutuyhteisöjen luonne alkoi muuttua.

¹⁰ Torpparilla tarkoitetaan henkilöä, joka viljeli esimerkiksi talonpojalta vuokrattua maata. Vuokra maksettiin yleensä työllä, taksvärkillä. Tämä tarkoitti sitä, että torpan töiden lisäksi torppari oli sitoutunut tekemään sovittun määrän työtä myös isännän tilalla. Omaa torppaa torppari sai viljellä itsenäisesti, mutta torpan alue pysyi tilan isännän omistuksessa. Rasila 2003, 365, 367.

¹¹ Mäkitupa oli torppaa pienempi kokonaisuus, joka ei soveltunut päätoimista maanviljelyä varten. Se oli enemmän asuintarkoitukseen katsottu tilan osa. Mäkituvan asukkaat saivat toimeentulonsa esimerkiksi tekemällä tilan alueella töitä. Happonen 2004, 163; Rasila 2003, 368.

¹² SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1857–1868 UK 507.

1880-luku toi Keuruulle ja Pihlajavedelle muun muassa rautatien, joka lisäsi merkittävästi liikkumisen ja elinkeinojen mahdollisuuksia. Lisäksi aikarajaukseen mahtuu juuri kolme sukupolvea Vuorimäen tilan asukkaita ja heidän elämänvaiheitaan, joten myös tästä syystä aikarajaus on sopiva.

1.3 Tutkimusmetodi ja lähteet

Tutkimuksessani käytän yhteisöelämäkerrallista tutkimusotetta. Harvoin voidaan kovinkaan tarkasti selvittää esimerkiksi varhaismodernissa maaseutuyhteisössä eläneen henkilön tarkat elämänvaiheet yhden henkilön osalta. Yleensä kuitenkin yksittäisistä ihmisistä löytyy jotain tietoja vanhoista asiakirjoista. Yhteisöelämäkerrallinen tutkimus onkin kollektiivisen biografian, ryhmäelämäkerran muodostamista näistä pienistä tiedonsirpaleista. Tutkimuksessa pyritään yhdistämään sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen tarkastelu. Tällöin voidaan yhdistää eri henkilöistä saadut tiedot ja heidän elämänvaiheensa suurempaan kokonaisuuteen ja yhteisön rakenteisiin. Kollektiivibiografisessa eli psosopografisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena muodostaa pelkästään luetteloa yhteisön elämänvaiheista vaan pureutua pintaa syvemmälle ja saada selvyyttä yhteisön asenteista ja mentaliteeteista. Tarpeeksi laajan aineiston muodostamalla tutkija voi saada selville yhteisön käyttäytymisen taustalla vaikuttaneista seikoista.¹³

Yhteisöelämäkerrallisen otteen lisäksi keskeinen metodi työssä on sosiaalisten kenttien tarkastelu, jossa mallina käytän Juhani U.E. Lehtosen avioliittokenttämallia. Avioliittokentällä tarkoitetaan sekä maantieteellistä aluetta että sosiaalista ryhmää, joiden parista vihkikumppani on valittu¹⁴. Suomalaisen avioliittokenttätutkimuksen perustutkimuksena pidetään Juhani U.E. Lehtosen *Suomenlahden suomalaisten saarikylien avioliittokenttiä*. Lehtonen rakensi aineistostaan kolmiosaisen mallin, jolla voitiin kuvata kylien avioliittokenttiä. Ensimmäisen kentän muodostaa Lehtosen mukaan kylä itse. Tämän kentän laajuuteen vaikuttaa kylän koko ja väkimäärä. Pienestä kylästä ei tietenkään löytynyt puolisoita vastaavasti kuin isommasta kylästä. Toisen kentän muodostavat naapu-

¹³ Häggman 1996, 31; Kotilainen 48–49.

¹⁴ Heikinmäki 1981, 23.

rikylät, yleensä omasta pitäjästä. Tältä alueelta löytyi yleensä suurin osa puolisoista. Toinen kenttä ei välttämättä rajoitu omaan pitäjään, jos kylä sijaitsee pitäjien rajaseudulla, kuten Vuorimäen tapauksessa on kyse. Kolmannen kentän muodostavat satunnaiset avioliittokontaktit. Nämä sijaitsevat yleensä kauempana kylästä. Kaikissa tapauksissa kolmatta osaa kentästä ei kylälle edes muodostu.¹⁵

Apuna tutkimustulosten analysoimisessa ja esittämisessä olen käyttänyt tilastoja sekä kartallistamista. Kokoamani aineisto on jo sen verran laaja, vaikka pienestä yhteisöstä onkin kyse, että ilman tilastointia olisi aineiston hahmottaminen hyvin vaikeaa. Kartallistaminen puolestaan on esitystapa, jossa tutkimuksen tulokset siirretään konkreettisesti kartalle tarkasteltaviksi. Esimerkiksi sosiaalisia kenttiä on helpompi hahmottaa ja käsitellä, jos ne pystytään mallintamaan esimerkiksi 1800-luvun kartalle.

Lähteinä olen käyttänyt historiakirjoja sekä rippikirjoja. Olen tarkastellut niitä SSHY:n, eli Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen, digitaaliarkiston avulla. SSHY:n arkistosta löytyvät digitoituna vastaavat kirkonkirjat mitkä olisi saatavilla mikrofilmeillä Jyväskylän maakunta-arkistossa. SSHY on hyvä lähde erityisesti siinä mielessä, että historiakirjat sekä rippikirjat ovat digitoitu arkistoon mikrofilmien pohjalta. Kyseessä on siis kuvia aidoista kirkonkirjoista, eikä kenenkään toisen tutkijan tulkinta kirkonkirjojen tiedoista. Näin ollen ei synny lähdekriittistä ongelmaa, vaikka tarkastelenkin käyttämiäni lähteitä kotikoneella SSHY:n digitaaliarkistosta enkä mikrofilmiltä Jyväskylän maakunta-arkistosta.

Historiakirjoista keskeinen kokonaisuus ovat syntyneiden ja kastettujen luettelot, joista selviävät kummien tiedot. Tästä aineistosta syntyikin laajin osio koko tutkimukseen. Pääasiassa tarkastelin Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luetteloita, mutta vuosien 1807–1833 ajalta Pihlajaveden tiedot löytyvät Keuruun seurakunnan historiakirjoista. Keuruun ja Ruoveden syntyneiden luetteloita kävin läpi myös etsiessäni vuorimäkeläisiä muualla syntyneiden lasten kummien joukosta. Vihittyjen luettelot ovat toinen tärkeä lähde, sillä niiden avulla selviävät vuorimäkeläisten puolisoiden henkilötiedot ja yleensä

¹⁵ Lehtonen 1968, 39.

myös se, mistä puoliso on kotoisin. Avioliittojen osuus jäi määrällisesti selvästi kummiaineistoa pienemmäksi, koska avioliittoja oli selvästi vähemmän kuin syntyneitä lapsia.

Tärkeää on myös selvittää, mistä ihmiset alueelle ovat tulleet. Tämä tieto voi kertoa, minkälaisia sosiaalisia kontakteja uudet asukkaat ovat mukanaan tuoneet alueelle. Tässä kysymyksessä auttavat muuttaneiden luettelot. Usein myös rippikirjoihin on merkitty, mistä henkilö on alueelle muuttanut. Ulkopaikkakunnilta muuttaneiden kohdalla lukee yleensä vain pitäjän nimi, jolloin asia tulee tarkistaa muuttaneiden luettelosta. Paikkakunnan sisäistä muuttoliikettä pystyy seuraamaan rippikirjojen avulla, sillä muuttotilanteessa henkilön kohdalle merkittiin rippikirjan sivunumero, mistä hän on taloon saapunut. Vastaavasti myös poismuuttaneiden tiedot löytyvät sekä muuttaneiden luettelosta että rippikirjoista.

Rippikirjojen avulla olen selvittänyt kokonaiskuvan tilan asukkaista. 1800-luvulla rippikirjoihin merkittiin myös lähes poikkeuksetta alaikäiset lapset. Tämä helpottaa tutkijan työtä, koska näin lasten syntymäajat ovat helposti saatavilla. Aikaisemmin nuori merkittiin rippikirjoihin vasta konfirmaation jälkeen. Paikoin oli olemassa lastenkirjoja, joihin puolestaan alaikäiset lapset merkittiin¹⁶. Rippikirjojen avulla pystyin myös selvittämään tilan palkollisten määrän ja liikkeen.

Rippikirjojen rinnalla on olemassa myös veronkantoa varten kerätyt henkikirjat, joita voisi myös käyttää väestöhistoriallisessa tarkastelussa lähteenä. Kuitenkin rippikirjat ovat monessa suhteessa tarkempia. Henkikirjojen kirjoittajia on kiinnostanut lähinnä se, että veronkanto on onnistunut. Papiston ylläpitämät rippikirjat olivat puolestaan keino valvoa, että yhteisön elämä pysyi normien mukaisena ja nuhteettomana. Näin ollen rippikirjoissa on olemassa tarkkuutta ja jatkuvuutta, jota vain veronkannon yhteydessä kootuista henkikirjoista ei löydy.¹⁷ Henkikirjoja en tässä työssä tarkastellut, vaikka vertailumielessä se olisi ollut kiinnostavaa.

Lisäksi aineiston rakentamisen apuna olen käyttänyt Hiski-tietokantaa. Hiskin avulla olen tarkistanut esimerkiksi epäselviä nimiä. Tietokanta on toiminut myös hyvänä haku-

¹⁶ Happonen 2004, 43–44

¹⁷ Wilmi 1991, 43–44.

teoksena, ja sen avulla voi nopeasti tarkastella naapuritiloja ja vertailla saatuja tietoja keskenään. Hiskiä käytettäessä tulee muistaa, että kyseessä on jo toisen ihmisen tulkinta kirkonkirjoista. Näin ollen virheitä on voinut syntyä jo tämän ensimmäisen tulkinnan aikana, esimerkiksi ristiriitaisuuksia nimien ja syntymävuosien suhteen. Hiskistä saadut tiedot on toisaalta helppo varmistaa itse kirkonkirjoista, joten suurta ongelmaa tietokannan käytöstä ei tule. Tarkastelemalla yhdessä historiakirjoja, rippikirjoja sekä Hiskiä pystyy aineistosta luomaan varsin luotettavan ja kattavan kuvan.

Yhteisöelämäkerralliseen tutkimukseen liittyy erilaisten lähteiden hyödyntäminen. Varhaismoderni maaseutuyhteisö jätti harvoin jälkeensä esimerkiksi kirjoja tai muita vastaavia kertovia lähteitä. Tuomiokirjat ovat oikeastaan ainoa lähde, josta voisi löytää yhteisöstä kertovia tarkempia tarinoita esimerkiksi riitatilanteista tai sopimuksista. Kuitenkin tätä työtä varten en lähtenyt tuomiokirjoja tarkastelemaan. Tarkoitukseni on keskittyä nimenomaan kirkonkirjoihin. Haasteena on löytää tästä perinteisesti väestöhistorialliseksi materiaaliksi mielletystä aineistosta myös tarinoita yksilöistä ja yhteisöstä.

Nimien kirjoitusasuun suhteen päätin pitää henkilöiden nimet siinä muodossa kuin missä ne esiintyvät lähteissä. Tästä syystä suurin osa nimistä on ruotsinkielisessä asussa. Pihlajaveden seurakunnan kirkonkirjat muuttuivat suomenkielisiksi 1870-luvun lopulla, Keuruun puolella hieman aikaisemmin. Matts Andersson ei tietenkään Keski-Suomen perukoilla ole ollut puhekielessä Matts Andersson vaan todennäköisesti Matti Antinpoika. Kuitenkaan emme voi olla varmoja ihmisten kutsumanimistä, joten on vaarallista lähteä suomentamaan kirkonkirjoissa esiintyviä nimiä. Sofia Kotilainen esittää väitöskirjassaan, että kirkonkirjoissa esiintyvien nimien suomentaminen on suorastaan anakronistista, sillä suomalaista kirjoitettua kieltä ei ennen 1870-lukua ollut asiakirjoissa edes olemassa¹⁸. Näin ollen 1800-luvun ihminen ei todennäköisesti koskaan nähnyt omaa nimeään kirjoitettuna kuin ruotsinkielisessä, virallisessa muodossa. Ruotsinkielisten nimien käyttöä puoltaa myös se, että jos joku haluaa tarkastella käyttämiäni lähteitä, hän pystyy helposti etsimään tutkimuksessani esiintyvät henkilöt myös kirkonkirjoista.

¹⁸ Kotilainen 2008, 144.

1.4 Tutkimuskirjallisuus

Yhteisöelämäkerrallinen tutkimus on saanut voimakkaasti jalansijaa maaseudun tutkimuksessa. Usein tätä metodologiaa ei kuitenkaan aina kirjoiteta auki. Monet tutkimukset lähestyvät maaseutua useiden eri näkökulmien kautta, kuten esimerkiksi Kari-Matti Piilahden väitöskirja *Aineellista ja aineetonta turvaa*. Piilahden väitöskirja lähestyy varhaismodernia maalaisyhteisöä sosiaalisten ja taloudellisten kontaktien kautta. Tutkimuskohteena on Valkealan pitäjä vuosina 1630–1750. Yhtenä näkökulmana ovat kummius ja avioliitot. Piilahti on käyttänyt työssään lähteitä melko samalla tavalla kuin itselläni on tarkoitus, joten siitä on apua paljon myös metodisesti. Esimerkiksi tilastojen muodostamiseen sain paljon apua Piilahden työstä. Lisäksi olen vertaillut hänen saamiinsa tuloksiaan omiin tuloksiini. Kummiutta ja avioliittoja sivutaan myös Anuleena Kimanen väitöskirjassa *Herätys kylässä ja tuvissa*, jossa Kimanen tarkastelee renqvistiläistä herätystä 1820-luvulla Rääkkylän Oravisalon kylässä.

Jukka Partanen lähestyy varhaismodernia maaseutua kotitalouksien ja väestön kautta väitöskirjassaan *Isän tuvasta omaan tupaan*. Hänen näkökulminaan ovat väestön elinolot ja elinkeinot Karjalankannaksella sekä kotitalouksien muodostuminen. Tärkein osuus omaan tutkimukseeni nähden hänen työssään oli avioitumista käsittelevä jakso. Partanen sivuaa tutkimuksessaan myös palkollisia.

Sofia Kotilaisen väitöskirja *Suvun nimissä* lähestyy keskisuomalaista maalaisyhteisöä nimenannon käytäntöjen kautta. Tutkimuskohteena hänellä on kahden suvun, Hakkaristen ja Kotilaisten, nimet 1700-luvulta aina 1950-luvulle saakka. Väitöskirjassa käsitellään myös kummiutta tästä näkökulmasta. Yksi tutkimusaihe Kotilaisen työssä on kaimuus. Hänen havaintojaan tähän liittyen sovelsin myös itse omaan työhöni. Kotilaisen tutkimus on kiinnostava myös sen takia, että se käsittelee nimenomaan keskisuomalaista maaseutuyhteisöä. Muissa väitöskirjoissa pääpaino oli selvästi Itäsuomessa. Toinen keskisuomalaista näkemystä tutkimuskirjallisuuteen tuova väitöskirja on Pasi Saarimäen *Naimisen normit, käytännöt ja konfliktit*, joka käsittelee aviollista ja esiaviollista seksuaalisuutta Keurusseudulla 1800-luvun lopulla.

Palkollisten pitoa ja asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa ovat tutkineet Jorma Wilmi sekä Toivo Nygård. Wilmin väitöskirja keskittyy pääasiassa palkollisten pitoon isäntäväen näkökulmasta. Nygårdin tutkimus *Suomen palvelusväki 1600-luvulla* pyrkii esittämään laajemman kuvan palkollisista väestöryhmänä ja heidän asemasta yhteiskunnassa. Molemmat teoksista käsittelevät omaan tutkimukseeni nähden hieman varhaisempaa ajanjaksoa. Lähemmäksi omaa aikarajaustani pääsin Marjatta Rahikaisen ja Kirsi Vainio-Korhosen toimittaman *Työteliäs ja uskollinen* -teoksen kautta. Kirjan pääteemana on piikojen asema yhteiskunnassa erilaisten näkökulmien kautta.

Avioliitosta ja kummiudesta löytyi tietoa vaihtelevasti. Maija-Liisa Heikinmäen kattava teos *Suomalaiset häätavat* pureutuu yksityiskohtaisesti avioliittoihin liittyvään kansanperinteeseen, käytäntöihin ja tapoihin. Samoin Ilmar Talven *Suomen kansankulttuuri* -teoksessa oman osansa muodostaa häät kansankulttuurissa. Kummiudesta löytyi yllättävän vähän tietoa. Tärkeimmän lähde teoksen tässä suhteessa muodosti teologian tohtori Pentti Lempiäisen *Pyhät toimitukset*. Kirjasta löytyy hyvä perusesitys kummiuden taustoista, sekä kirkollisista kummiuteen liittyvistä asetuksista.

Metodista tutkimuskirjallisuutta edustavat jo aiemmin mainitun Juhani U.E. Lehtosen *Suomenlahden suomalaisten saarikylien avioliittokenttiä* -teoksen lisäksi Kai Häggmanin *Johdatus perhehistoriaan*, joka on katsaus perhehistorian tutkimukseen ja metodeihin. Päivi Happonen on puolestaan kirjoittanut kirjan *Sukututkimuksen asiakirjaopas*, joka on katsaus väestöhistoriallisiin asiakirjalähteisiin.

Tärkeä yleisteos työlleni on Viljo Rasilan, Eino Jutikkalan ja Anneli Mäkelä-Alitalon toimittama *Suomen maatalouden historia I*, joka käsittelee monipuolisesti maaseudun oloja ja väestöä aina 1870-luvulle asti. Paikallisia huomioita ja vertailupohjaa sain Mauno Jokipiin toimittamasta *Keski-Suomen historia* –sarjasta sekä paikallishistoriasta *Vanhan Ruoveden historia*, joka käsittelee ympäristön oloja aina 1700-luvulta 1900-luvulle saakka. Samoin suvustani on tehty sukututkimus, tosin tämä tutkimus ei kata kuin Vuorimäen tilan ja Kangasmäen torpan sukulaisuussuhteet. Näin ollen suurin osa tilan alueella asuneista perheistä ei ole tutkimusajanjakson aikana kuulunut suoraan sukuuni, joten heidän tietonsa olen joutunut hankkimaan alusta alkaen itse. Myös oman

sukuni tiedot olen sukututkimuksesta huolimatta tarvittaessa etsinyt myös rippi- ja kirkonkirjoista.

Oman tutkimukseni erityispiirteinä suhteessa aiempaan tutkimukseen pidän maaseutuyhteisön lähestymistä yhden tilan kautta ja lähteistön rajaamista vain kirkonkirjoihin. Yhden tilan tarkastelun kautta voi huomata seikkoja ja ilmiöitä, jotka suuremman aineiston joukossa hukkuisivat helposti massaan. Pientä yhteisöä tarkastellessa voi myös rauhassa tarttua yksityiskohtiin ja tuoda niitä esille. Työni toimii myös kokeena, kuinka paljon historia- ja rippikirjoista voi saada tietoa yhteisön elämästä ja sosiaalisista suhteista. Oman työni erityispiirteenä pidän myös keskittymistä autonomian ajan maaseutuun. Suurin osa tutkimuskirjallisuudesta käsittelee Ruotsin vallan aikaa.

Työn rakenne muodostuu siten, että aluksi käsittelen jokaista osa-aluetta omana kokonaisuutena. Näin ollen ensimmäinen käsittelyluku keskittyy avioliittoihin, toinen kummiuteen ja kolmannessa käsittelyluvussa tarkastelen Vuorimäen sosiaalista kenttää paikallisten näkökulmasta. Lopuksi kokoan saamiani havaintoja yhteen ja pohdin, millaisessa sosiaalisessa verkostossa vuorimäkeläiset elivät.

2. Avioliitot

2.1 Varhaismoderni avioliitto maaseudulla

Avioliitto oli yksi tärkeimmistä varhaismodernin yhteisön perusrakenteista. Sen kautta muodostettiin perhe, joka oli yhteisössä keskeinen taloudellinen yksikkö. Avioliitto oli myös ainut sallittu miehen ja naisen välinen yhteiselämän muoto. Vain avioliitossa oli sosiaalisesti hyväksytyä hankkia lapsia, jotka luonnollisesti jatkoivat sukua, mutta toivat myös perheeseen lisää työvoimaa. Avioliitto ja perhe toimivat myös yksilön turvana, sillä nykyisiä sosiaalisia tuki- ja turvaverkkoja ei ollut olemassa. Avioliiton siirtyminen merkitsi myös pääsyä naimisissa olevien ryhmään, jolloin nuorista tuli sosiaalisesti täysivaltaisia aikuisia.¹⁹

Avioliitto ei ollut varhaismodernissa yhteisössä vain puolisojen keskeinen sopimus. Naimakaupassa oli kyseessä usein myös sulhasen ja morsiamen perheiden tulevaisuus. Nuorten vanhemmat olivat hyvin kiinnostuneita tulevasta puolisoista, sillä avioliiton myötä ratkesi usein kenestä tulee talon seuraava emäntä. Myös talon tytär saattoi tuoda kotitaloonsa puolisonsa aluksi kotivävyksi ja lopulta uudeksi isännäksi. Näin ollen puolisoa valitessa kiinnitettiin erityisesti huomiota muun muassa terveyteen, maineeseen sekä myös yhteiskunnalliseen asemaan.²⁰ Tulevan puolison tuli kyetä työntekoon, sillä siitä riippui koko tilan tulevaisuus. Miesten ja naisten työt olivat pitkälti eriytyneet, joten molempien osapuolien tuli toimia omassa roolissaan moitteetta. Yksilön maine puolestaan yhdistettiin koko suvun maineeseen, joten sukuun haluttiin ottaa vain hyvämaineisia puolisoita. Yhteiskunnallinen asema oli tärkeää etenkin säätyläisille ja varakkaammille talollisille²¹.

Puolison varallisuus oli myös tärkeää. Varakkaan talollisen tärkein naittaja oli tila ja pellot. Virolahdelta on jäänyt muistiin vanha sanonta ”...tila naittaa huonotkin, isän pellot ilkiätkin”. Esimerkiksi tyttären naimakauppa oli erityisen onnistunut, mikäli hän

¹⁹ Saarimäki 2010, 15; Sirén 1999, 110.

²⁰ Heikinmäki 1981, 34; Partanen 2004, 56; Sirén 1999, 109.

²¹ Heikinmäki 1981, 26–27.

pääsi tilan vanhimmalle pojalle vaimoksi. Näin mahdollisuudet emännyyteen, ja usein myös varakkaampaan elämään, kasvoivat merkittävästi.²² Vaikka varakkaan puolison etsiminen oli yleinen käytäntö, sitä myös kritisoitiin. Vuonna 1885 kirjoitetussa tekstissä pilkataan rikkaan puolison etsimistä seuraavasti: ”*Olkoon nuori tahi vanha, kaunis tahi ruma, terve tahi kivulloinen, siitä ei kysymystäkään. Eipä sääty eikä sivistyksenkantakaan kovin paljon vaikuta, Kuinka monta tuhatta? se pääasia, ja se naula vetää.*”²³ Myös vuodelta 1787 on jäänyt talteen lääninrovasti C.J. Melantopaeuksen kiertokirje, jossa hän moitti suomalaisia siitä, etteivät he hanki puolisoikseen Jumalaa pelkäävää morsianta, vaan keskittyvät liiaksi työkykyyn ja varallisuuteen²⁴.

Puolison ulkonäkö ei ollut maaseutuväestön kesken ratkaisevassa roolissa, joissakin tapauksissa puoliset eivät edes nähneet toisiaan ennen kihlausta. Fyysisessä olemuksessa kiinnitettiin enemmän huomiota siihen, kykenikö puoliso työntekoon. Työnteon jäljet ja päivettynyt iho kertoivat siitä, ettei tuleva sulhanen tai morsian pelännyt työtä. Myös pyöreyttä suosittiin, sillä se oli merkki ruuan riittävydestä. Naisilla hienoa hipiää ja päivettymätöntä ihoa pidettiin laiskuuden ja velttouden merkkeinä. Romanttinen rakkaus ei ollut keskeisessä asemassa. Sitä ei nykyajan tyyliin ihannoitu eikä siihen lähtökohdaisesti pyritty avioliitoissa. Tärkeämpää oli perheen luoma taloudellinen yksikkö.²⁵

Romanttinen rakkaus ja puolisoitten henkilökohtaiset mieltymykset olivat tärkeämmässä roolissa niin sanotulla yöjalka- tai yöstelyalueilla, johon myös Keuruun seutu kuului. Yöjalassa käynti oli tavallinen nuorten seurustelumuoto. Yöstelyssä nuoret miehet saapuivat vierailemaan nuorten naisten luokse ilta- ja yöaikaan. Keskisuomessa pojat liikuivat yöjalassa yksin, mutta esimerkiksi Eteläpohjanmaalla liikkeelle lähdettiin ryhmässä. Yöjalassa käynti oli salaperäisestä luonteestaan huolimatta sallittu ja hyväksytty seurustelumuoto. Yöstelyyn liittyi myös paikoin melko tiukkojakin sääntöjä ja normeja, joten täysin vapaamuotoisesta nuorten välisestä seurustelusta ei ollut kyse.²⁶

²² Heikinmäki 1981, 35.

²³ Kaivola (toim.) 1995, 143.

²⁴ Heikinmäki 1981, 34–35.

²⁵ Heikinmäki 1981, 35; Partanen 2004, 56.

²⁶ Saarimäki 2010, 56–57; Heikinmäki 1981, 56.

Muita nuorison seurustelu- ja tapaamispaikkoja olivat erilaiset kylätapahtumat ja juhlat. Kylällä saattoi olla myös vakiintunut kohtaamispaikka, esimerkiksi kyläkeinu. Pihlajavedellä tosin nuorison kohtaamista vaikeutti asutuksen harvuus. Kaiken lisäksi kirkonkokouksessa lokakuussa 1841 oli annettu määräys, jonka mukaan nuorisoa kiellettiin lauantai- ja sunnuntai-iltaisain kuljeskelemasta kylillä ilman vanhempiensa tai isäntänsä lupaa. Kieltoa painotettiin sakon uhalla.²⁷ Kuinka tätä kieltoa käytännössä valvottiin, ei selviä pitäjänhistoriasta. Myös työtehtävät olivat tärkeitä seurustelutilaisuuksia. Töitä tehtiin etenkin kesällä yhdessä. Esimerkiksi palkollisilla oli koko vuoden ajan ympärillä saman ikäisiä ja samasta sosiaalisesta ryhmästä löytyviä puolisoehdokkaita.²⁸

Vanhassa kansanperinteessä ei esiinny mitään tiettyä naimaikää, vaan naimikä katsottiin liittyvän työkykyyn. Poika oli kelvollinen sulhaseksi esimerkiksi kun hän kykeni teroittamaan seipään käsivaralta tai hyppäämään hevosen selkään yksin maasta. Tytöiltä saatettiin vaatia näyttöä esimerkiksi kankaankudonnassa.²⁹ Ensimmäiset tarkemmat lakiin kirjatut tiedot naimiästä ovat vuodelta 1549. Agricolan käsikirjan mukaan pojilla sallittu naimikä on 14 vuotta, tytöillä puolestaan 13 vuotta. Vuoden 1571 kirkkojärjestyksessä vahvistettiin miesten alimmaksi avioiäksi perinteisen ruotsalaisen täysivaltaisuuden, eli 15 vuotta. Naisille tarkkaa ikää ei säädetty. Heiltä edellytettiin vuoden 1686 kirkkolaisessa ympäri pyöreästi kypsää ikää. Vuonna 1721 miesten naimikä nostettiin peräti 21 vuoteen, mutta jo muutaman vuosikymmenen päästä, vuonna 1756, ikä laskettiin 18 vuoteen. Naisilla ikä säädettiin 1734 15 vuoteen. Riittävän iän lisäksi vaadittiin rippikoulun suorittaminen, joka kansanperinteessä yhdistetään naimalupa.³⁰

Käytännössä naimikä oli korkeampi. Miehet olivat yleensä 25–30 vuoden ikäisiä, naiset hieman nuorempia, 20–25. Kansanperinteessä puhutaankin ”naimakymmenestä”, joka sijoittui 20–30 ikävuosien väliin.³¹ Perheen lapset yritettiin naittaa ikäjärjestyksessä, jotta perintökuviot eivät menisi sekaisin. Vanhimman pojan katsottiin yleisesti jäävän hoitamaan perheen tilaa, joten hänen tuli saavuttaa avioliitto myös ensimmäisenä.

²⁷ Sillanpää 1969, 201–202.

²⁸ Talve 1990, 220; Heikinmäki 1981, 26–27.

²⁹ Heikinmäki 1981, 29–30.

³⁰ Heikinmäki 1981, 30–31.

³¹ Heikinmäki 1981, 39–40.

Vanhemmalle sisarukselle oli myös häpeäksi, mikäli nuoremmat ehtivät ensin.³² Vuorimäellä naimisiin mentiin ehkä hieman nuorempina, kuin mitä keskimäärin oli tapana. Vuorimäkeläiset sulhaset avioituivat keskimäärin 25-vuotiaina. Morsiamien keskimääräinen naimaikä oli hieman vajaa 20 vuotta.

Kirkollinen vihkiminen tuli pakolliseksi vuoden 1686 kirkkolain myötä ja vahvistettiin myös vuoden 1734 valtakunnanlaissa. Aikaisemmin etenkin keskiajalla saattoi pelkkä virallinen kihlaus riittää perhe-elämän perustamiseksi.³³ Vuoden 1734 laissa määriteltiin myös naittajan asema. Sulhanen ei periaatteessa tarvinnut naittajaa, mutta morsiamen naittajalta tarvittiin lupa avioliitolle. Naittajana toimi yleensä morsiamen isä. Isän kuoltua vastuun sai äiti lähisukulaisten neuvomana.³⁴ Mikäli nuoret eivät totelleet vanhempia, oli vanhemmilla laillinen oikeus tehdä tottelemattomasta lapsesta perinnötön. Nuoret puolestaan saattoivat kiristää vanhempia saattamalla morsian raskaaksi. Uhkayritys saattoi onnistua, sillä aviottoman lapsen häpeä oli perheelle huonoa avioliittoa pahempi vaihtoehto.³⁵ Vuoden 1864 keisarillinen asetus määräsi, etteivät yli 21-vuotiaat naiset enää tarvitse naittajalta lupaa avioliitolle. Näin ollen morsiamen asema avioliittoa solmittaessa lähestyi sulhasen asemaa.³⁶ Eniten päätösvaltaa nuorilla itsellään puolison hankinnassa oli alueilla, joissa väestö oli mahdollisimman homogeenistä. Kun väestön keskuudessa ei ollut suuria sosiaalisia ja taloudellisia eroja, ei perheillä ollut puolison valintaa niin paljon sanomista kuin seuduilla, joissa erot olivat suurempia. Näin ollen Itä- ja Pohjoissuomessa nuoret olivat vapaimpia valitsemaan itselleen puolison.³⁷

Joissakin tapauksissa vanhemmat saattoivat pakottaa lapsensa avioliittoon. Ilmeisesti tämä on kuitenkin ollut harvinaista. Tämän kaltainen toiminta oli kaikenlaisiksi laitonta, sillä vuoden 1686 kirkkolaissa on määräys, että avioliitto on solmittava molempien puolisoitten vapaasta tahdosta³⁸. Joskus avioliitto saatettiin sopia jo lasten ollessa pieniä. Näin toimittiin etenkin varakkaammassa taloissa ja säätyläisten kesken, tosin tämäkään ei ollut erityisen yleistä. Taloon saatettiin myös ottaa kotivävy sopimuksella odottamaan

³² Heikinmäki 1981, 47.

³³ Saarimäki 2010, 17.

³⁴ Partanen 2004, 56; Heikinmäki 1981, 31; Sirén 1999, 110.

³⁵ Heikinmäki 1981, 47; Partanen 2004, 56.

³⁶ Heikinmäki 1981, 31.

³⁷ Talve 1990, 220.

³⁸ Sirén 1999, 110; Talve 1990, 220.

tyttären varttumista. Vävy teki töitä talossa odottaen samalla tulevaa isännyyttä. Sopimus ei kuitenkaan ollut sitova ennen virallisen kihlauksen antamista. Mikäli sopimus peruuntui morsiamen takia, sai ”vävy” työstään rengin palkan.³⁹

2.2 Vuorimäen tilan avioliittokenttä 1819–1883

Vuorimäellä solmittujen avioliittojen tarkastelun voi aloittaa vasta vuodesta 1819, sillä vanhempia Keuruun seurakunnan kuulutettujen ja vihittyjen luetteloita ei ole saatavilla. Tämä ei kuitenkaan vaikuta Vuorimäen tilan avioliittojen tarkasteluun, sillä tilan alueelle saapuneet olivat jo solmineet avioliiton ennen muuttoaan. Vuorimäen tilalla syntyneet ja eläneet lapset tulivat avioikäisiksi vasta 1820-luvulla.

Kartan 1 avulla voidaan hahmottaa selkeästi, mistä Vuorimäen tilan alueelle puoliset on löydetty. Yhteensä puolisoita oli 30, joista 28:lle löysin kotipaikan, tai ainakin viimeisen paikan, jossa henkilö on vaikuttanut ennen avioliittoa. Niinilammen torpan tyttären Hedda Stiina Emmanuelsdotterin puolison itsellinen Juho Kustaa Kustaanpoika Niemelän sekä Huutoniemen torpparin Gustav Jonassonin vaimon, piika Greta Johansdotterin taustat jäivät kokonaan epäselviksi. Samoin Vuorimäen talon tyttären Vilhelmiina Hermannintyttären puolison Manu Kaaponpoika Lahtisen taustasta selvisi vain, että hän oli kotoisin Ruovedeltä Näitä poikkeuksia lukuun ottamatta pystyin rippikirjojen ja vihittyjen luetteloiden avulla selvittämään puolisoitten taustat. Kartasta voidaan myös tarkastella, onko morsianten ja sulhasten hakumatkoilla ollut eroja. Sininen täplä kuvastaa mistä sulhanen on kotoisin, punainen puolestaan mistä morsian.

Puolisoista yhteensä 15 on tullut omasta pitäjästä. Puolisot ovat löytyneet kolmelta alueelta. Ensiksi ovat Vuorimäen sisäiset avioliitot, joita on kaksi kappaletta, eli neljä puolisoa. Toisen kentän muodostaa Yltiän talon ympäristö. Näitä avioliittoja on kolme kappaletta. Kolmas tärkeä alue Pihlajavedellä on ollut aivan pitäjän ydinalueella lähellä kirkkoa, josta on löytynyt yhteensä 5 puolisoa.

³⁹ Heikinmäki 1981, 41,47.

Kartta 1: Vuorimäen avioliittokenttä 1819–1883

Lähteet: Kansalaisen karttapaikka; SSHY: Keuruun seurakunnan kuulutettujen luettelo 1819–1837 UK 395–396; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508; Karttapohja: Vihola 1983.

Naapuripitäjistä selkeästi eniten on puolisoita etsitty Keuruulta, josta on saatu yhteensä 9 puolisoa. Tärkeä yksittäinen kohde oli Haikkasalon tila reilun viiden kilometrin päässä etelässä. Alueelta löytyi puoliso jokaiselle Vuorimäen toisen isäntäparin Henric Enockson ja Ulla Johansdotter Vuorimäen aikuiseksi eläneelle lapselle. Haikkasalon talosta löytyi morsian Herman Henricsson Vuorimäelle. Sisaruksat Vilhelmiina ja Anna Kaisa löysivät sulhasensa Haikkasalon alaisen Tuohilammen torpan veljeksistä.⁴⁰ Ruoveden puolelta puolisolomäärä jää vain kolmeen.

⁴⁰ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelot 1834–1883 UK 508.

Kaiken kaikkiaan puoliset ovat löytyneet varsin läheltä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Vuorimäen tytär Lisa Enocksdotter avioitui jouluaattona 1826 ähtäriläisen Jacob Jacobson Hautoniemen kanssa⁴¹. Jacob oli Hautoniemen tilan isäntä Ähtärissä, jonne matkaa linnuntietä on reilu 30 kilometriä. Kirkonkirjalähteet eivät anna tarkempaa selvitystä, kuinka tämä pariskunta löysi toisensa. Jacob oli isännöinyt Hautoniemeä Ähtärissä jo jonkin aikaa ja Lisan viimeiseksi asuinpaikaksi on Ähtärin vihittyjen luetteloon merkitty Keuruun Murtomäki, joka sijaitsee Haapamäen kylässä. Molemmat puolisoista olivat jo yli kolmenkymmenen, Jacob 36 ja Lisa 32, joten puolison etsinnässä oli molemmilla jo selvästi paineita. Naista alettiin pitää vanhanapiikana viimeistään kolmekymmppisenä, miehelle yleensä annettiin hieman enemmän armoa⁴². Pariskunta on saatanut tavata esimerkiksi jonkin kauppamatkan yhteydessä. Tämä tapaus on kuitenkin selkeästi poikkeuksellisen kaukainen naimakauppa. Kaikki muut puoliset ovat enintään 15 kilometrin, suurin osa alle 10 kilometrin päästä Vuorimäen talosta.

Taulukosta 1 voidaan tarkastella mistä puoliset ovat löytyneet talo- ja torppakohtaisesti. Eniten avioliittoja ovat solmineet Vuorimäen talon asukkaat, yhteensä yksitoista kappaletta. Lähes yhtä paljon naimakauppoja tehtiin myös Huutoniemellä, yhteensä yhdeksän. Niinilammella avioiduttiin 6 kertaa. Raja-aholla ja Riihimäellä avioliittoja on huomattavasti vähemmän. Riihimäki oli tilan torpista vähävaraisin ja myös torpan asuttajat vaihtuivat varsin tiuhaan. Tästä syystä myös avioliittoja torpassa on solmittu muita vähemmän. Raja-ahossa avioliittoja on torpan kokoon nähden solmittu varsin vähän. Asiaan vaikuttaa ilmeisesti Raja-ahon torpparin Anders Petterssonin ja hänen vaimonsa Stina Lisa Mattsdotterin lasten surullinen, tosin aikanaan melko yleinen kohtalo. Pariskunnan 14 lapsesta 11 kuoli 1850- ja 1860-luvuilla, joten suuresta lapsikatraasta vain tyttäret Maria ja Henrika näkyvät avioituneiden parissa. Vuorimäen tilan uusimman torpan, Kangasmäen, jälkikasvu ehti naimaikään vasta 1890-luvun puolella, joten tästä syystä Kangasmäen avioliittoja ei näissä tilastoissa esiinny.

⁴¹ SSHY: Ähtärin seurakunnan vihittyjen luettelot 1811–1848 UK 505.

⁴² Heikinmäki 1981, 42.

Taulukko 1: Vuorimäkeläisten puolisojen kotipaikka 1819–1883

Avioliittokenttä	Vuorimäki	Niinilampi	Huutoniemi	Raja-aho	Riihimäki	Yhteensä
Sama Ruokakunta	0	0	2	0	0	2
Vuorimäentilan asukas	1	1	0	0	0	2
Pihlajaveden pitäjä	1	4	3	1	1	10
Keuruu	5	0	3	1	1	10
Ruovesi	3	0	0	0	0	3
Ähtäri	1	0	0	0	0	1
Tuntematon	0	1	1	0	0	2
Yhteensä	11	6	9	2	2	29

Lähteet: SSHY: Keuruun seurakunnan kuulutettujen luettelo 1819–1837 UK 395–396; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1883 UK 507 ja Mko 8-17; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508;

Vuorimäen talonväen puolisoista lähes kaikki ovat naapuripitäjistä. Kolme puolisoa on tullut Ruovedeltä ja viisi Keuruulta. Yksi puoliso on tullut omasta torpasta, kuten jo aikaisemmin mainittiin. Tätä avioliittoa lukuun ottamatta kaikki Vuorimäessä kasvaneiden puoliset ovat tulleet joko Ruovedeltä tai Keuruulta. Ainoa henkilö, jonka puoliso on tullut Pihlajavedeltä, on Vuorimäen renkinä toiminut Herman Johansson, joka avioitui Rinta-ahon piian Maria Hermansdotterin kanssa, mutta hän ei ole alkujaan Vuorimäen tilalta kotoisin.

Vuorimäen taloon verrattuna näyttäisi tilan torppien avioliittokenttä olleen vielä hieman suppeampi. Niinilammen puoliset löytyivät kaikki Pihlajaveden alueelta. Torppa onkin tilan alueella ainoa, joka on avioliittokontakteissa suuntautunut selvästi Pihlajaveden kirkonkylän suuntaan. Huutoniemeläisten avioliitoissa näkyy torpan sijainti Yltiä-järven rannalla lähellä Keuruun rajaa. Huutoniemeläisillä onkin tilan ainoat kontaktit Yltiään avioliittojen merkeissä. Ruoveden suunnasta ei torppien asukkaille puolisoita haettu. Anuleena Kimanen huomasi väitöskirjassaan, että seurakunnan rajat vaikuttivat hillitsevästi avioliittoihiin⁴³. Havainto näyttäisi pitävän paikkaansa myös Vuorimäellä. Pihlaja-

⁴³ Kimanen 2008, 73.

veden kappalaisseurakunta kuului Keuruun emäseurakuntaan. Avioliitoista vain neljä tapausta on solmittu emäseurakunnan ulkopuolisten henkilöiden kanssa.

2.3 Avioliittojen sosiaalinen rakenne Vuorimäen tilalla 1819–1883

Yhteensä tarkasteluajanjaksolla Vuorimäen tilalla ja sen alaisissa torpissa solmittiin 28 eri avioliittoa. Jos taulukon 2 lukumäärät lasketaan yhteen, saadaan 30 avioliittoa, mutta näistä kaksi on ollut kylän sisäisiä, joten näin ollen sama morsian ja sulhanen esiintyvät laskuissa kaksi kertaa. Taulukosta 2 voidaan mistä sosiaaliryhmästä vuorimäkeläiset ovat puolisonsa saaneet.

Miehillä on ollut enemmän varaa valita puoliso markkinoilla tai ainakin morsiamen löytäminen on ollut suhteellisen helppoa. Tämä voidaan päätellä siitä, että suurimmassa osassa avioliitoista, joissa sulhanen on tullut Vuorimäen tilan alueelta, on sulhanen löytänyt morsiamen joko omasta sosiaaliluokastaan tai astetta ylemmästä. Erityisesti huomiota herättävät torpparitaustaiset sulhaset, jotka ovat varsin usein saaneet puolisonsa talollisten tyttärinä. Sulhasen ei ole myöskään tarvinnut tyytyä itseään selvästi sosiaalisesti heikommassa asemassa olevaan morsiameen. Talollinen sulhanen ei ole kertaankaan avioitunut palkollisen, eikä torppari itsellisen kanssa. Vastaavanlaisen havainnon on tehnyt myös Jukka Partanen väitöskirjassaan *Isän tuvasta omaan tupaan*, jossa hän tarkasteli perheitä ja avioliittoja karjalan kannaksella 1750-luvulta 1870-luvulle. Hänen aineistossaan talollinen avioitui palkollisen tai loisen kanssa eniten harvoin. Harvinaista oli myös se, että renki tai piika pääsisi talon isännäksi tai puolisoiksi.⁴⁴

⁴⁴ Partanen 2004, 80–81.

Taulukko 2: Kenen kanssa avioliittoon?

Kenen kanssa avioliittoon?	Sulhanen Vuorimäen tilalta	Morsian Vuorimäen tilalta
Talollinen talollisen kanssa	3	2
Talollinen torpparin kanssa	2	2
Talollinen palkollisen kanssa	0	1
Torppari talollisen kanssa	5	2
Torppari torpparin kanssa	0	3
Torppari palkollisen kanssa	3	1
Torppari itsellisen kanssa	0	1
Palkollinen palkollisen kanssa	2	1
Itsellinen itsellisen kanssa	1	1

Lähteet: SSHY: Keuruun seurakunnan kuulutettujen luettelo 1819–1837 UK 395–396; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508.

Partasen tutkimuksen perusteella miehet löysivät useammin puolisonsa alemmasta sosiaaliluokasta kuin naiset⁴⁵. Vuorimäellä tilanne on kuitenkin päinvastoin. Vain viidessä tapauksessa sulhanen on joutunut tyytymään alempaan sosiaaliluokkaan, kun taas omasta tai ylemmästä ryhmästä puoliso on löytynyt yksitoista kertaa. Morsiamilla avioliitot ovat jakautuneet eri sosiaalisten kerrosten välille tasaisemmin. Sulhasia on löytynyt sekä omasta sosiaalisesta luokasta, mutta myös ylempää. Kuitenkin naiset ovat useammin joutuneet valitsemaan puolison omasta sosiaalisesta luokasta tai alemmasta kuin miehet. Löytyy myös tapaukset joissa talollinen on joutunut tyytymään palkolliseen sekä torppari itselliseen.

Vuorimäen talon avioliittokontaktit ovat muodostuneet sosiaalisesti melko samantasoisien talojen kanssa. Yhtään avioliittoa ei ole solmittu oman pitäjän isompien talollisten tai Keuruun puolen isojen talojen, kuten Waissilan ja Moijasen kanssa. Varakkaammat talolliset olivatkin varsin tarkkoja omasta maineestaan. Vielä 1900-luvun alussa oli suuri häpeä, mikäli talollinen otti palkollisen puolisoikseen⁴⁶. Varakkaammat talot pitivät ilmeisesti Vuorimäkeä liian pienenä ja syrjäisenä talona.

⁴⁵ Partanen 2004, 81.

⁴⁶ Heikinmäki 1981, 27.

Kaksi Vuorimäen talon poikaa avioitui torpparitaustaisten kanssa. Henric Enockson löysi entiseltä kotipaikaltaan puolison Huhtijärven torpan tyttärestä Ulla Johansdotterista 27.12.1824⁴⁷. Heidän lapsen lapsensa Selim Hermansson Vuorimäki avioitui puolestaan Niinilammen torpan tyttären kanssa 14.11.1875⁴⁸. Tässä tapauksessa Selim Vuorimäki meni naapurintytön kanssa naimisiin. Myös Vuorimäen ja Niinilammen väliset suhteet ovat ainakin kummikontaktien valossa olleet hyvät, joten Vuorimäen talo ja Niinilammen torppa eivät ilmeisesti ole kovin kaukana olleet toisistaan sosiaalisessa hierarkiassa.

Alemmasta sosiaaliluokasta puolison ovat löytäneet myös kolme torpparisulhasta. Näistä kaksi avioliittoa solmittiin 1820-luvulla. Niinilammen torpan poika Johan Johansson meni Raiskinmäen piian Kaisa Henriksdotterin kanssa naimisiin 6.9.1820. Samoin Huutoniemen torpan poika Gustav Jonasson avioitui piika Greta Jöransdotterin kanssa 20.10.1822.⁴⁹ Sekä Niinilampi että Huutoniemi olivat vielä 1820-luvulla melko uusia torppia, joten ilmeisesti sulhasten rahkeet eivät ole vielä riittäneet torpparin tai talollisen tyttäriin. Näin voisi päätellä myös sen takia, että jo sukupolvea myöhemmin 1840-luvulta alkaen, kaikki torpan pojat ovat löytäneet morsiamensa vähintään torppien tyttäristä, useat jo talollisten tyttäristä. Välttämättä edes mitään sosiaalista eriarvoisuutta ei ole ollut olemassakaan, sillä kyseiset piikat ovat aivan hyvin voineet olla torpparitaustaisia. Kummankaan piian syntyperää en saanut selvitettyä, vaikka Kaisa Henriksdotterin palkollisuraa pystyikin rippikirjojen perusteella seuraamaan muutaman talon verran taaksepäin. Toisaalta myös torpan pojat toimivat yleisesti renkeinä, sillä omalla torpalla ei välttämättä riittänyt töitä. Näin ollen torpparinpoika ja piika saattoivat olla hyvin todennäköisesti sosiaalisesti aivan samalla tasolla yhteiskunnassa. Esimerkiksi Huutoniemen torpan poika Anders Gustavsson avioitui Stina Lisa Hermansdotterin kanssa 12.9.1869, molempien ollessa palkollisina Haapamäellä Petäisen Jokelan talossa⁵⁰.

Kolmas tapaus, jossa torppari on ottanut piian puolisoikseen, tapahtui 27.8.1854, jolloin Riihimäen torppari Gabriel Pettersson avioitui Lampilan piian Eva Eliasdotterin kans-

⁴⁷ SSHY: Keuruun seurakunnan kuulutettujen luettelo 1819–1837 UK 395–396.

⁴⁸ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508.

⁴⁹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508.

⁵⁰ SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1863–1869 MKO 27–51.

sa⁵¹. Tässä tapauksessa molemmat puoliset olivat jo iältään nelissäkymmenissä ja Gabriellilla oli jo takana yksi avioliitto, joka oli päättynyt vaimon kuolemaan. Leskimies torppari ja jo melkein vanhapiika saivat tässä avioliitossa toisensa. Kummallakaan ei todennäköisesti ollut avioliittomarkkinoilla enää hirveän paljon mahdollisuuksia.

Yksi Vuorimäen talon tytär meni naimisiin palkollisen kanssa. Vilhelmiina Hermannintytär nai muonarenki Manu Kaaponpoika Lahtisen 14.4.1885⁵². Tässä tapauksessa Vilhelmiinalla oli ollut aikaisemmin suhde Keuruun Myllylän talon pojan Heikki Matinpojan kanssa. Tästä suhteesta oli syntynyt myös poika, Viktor, 23.3.1876⁵³. Suhteen laadusta kertoo syntyneiden luettelosta löytyvä merkintä förlysta, eli pari oli jo kirkossa kuulutettu.

Syytä, miksi Vilhelmiinan ja Heikin suhde ei johtanut avioliittoon, en saanut selvitettyä. Mahdollista on että Heikki Matinpoika on menehtynyt, mutta Keuruun tai lähipitäjien kuolleiden luetteloista ei tähän saa selvyttä. Rippikirjoista ei myöskään pysty seuraamaan Heikki Matinpojan jälkiä. On toki voinut käydä niin, että Heikki on lähtenyt ja jättänyt morsiamensa ja poikansa yksin. Mikäli näin on käynyt, on Vilhelmiinan arvo avioliittomarkkinoilla tietenkin varsin merkittävästi laskenut, joten tällöin myös palkollinen puolisona on ollut aivan hyvä vaihtoehto. Partanen huomasi omassa tutkimuksessaan, että renki pääsi tilallisen tyttären kanssa naimisiin parhaiten silloin, kun talossa tarvittiin työvoimaa⁵⁴. Vilhelmiinan miehestä Manu Kaaponpojasta tulikin lopulta Vuorimäen isäntä, kun Vuorimäen poika Selim Hermansson muutti asuttamaan Kangasmäen torppaa⁵⁵. Onkin mielenkiintoista, että talon poika siirtyi torppariksi naapuriin ja tila jäi nuoremmalle siskolle ja hänen miehelleen. Valitettavasti tämän tarinan syitä voi kirkonkirjojen perusteella vain arvailla. Muistitiedon perusteella Selim, tai Semmi-pappa, olisi ollut aikanaan hieman suvun mustalammas, tosin tätä tarkemmin asiaa ei kertomuksissa määritellä⁵⁶. Yksi selitys isännyyden ohi menemiselle voisi myös olla jonkin-

⁵¹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508.

⁵² Hiski: Pihlajaveden seurakunnan vihityt 1834–1885.

⁵³ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1858–1883 UK 508.

⁵⁴ Partanen 2004, 81.

⁵⁵ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1869–1878 Mko 8-17.

⁵⁶ Henkilökohtainen tiedonanto, Reino Kangasmäki.

lainen työkykyyn vaikuttanut vamma, jolloin taloon olisi pyritty saamaan työkykyinen vävymies.

Yksi selitys siihen, miksi naiset avioituivat miehiä huonommin voi olla naisten asemassa yhteiskunnassa. Naiselle avioliitto oli varhaismodernissa yhteisössä oikeastaan ainoa mahdollisuus saada arvostusta ja vaikutusvaltaa itselleen. Näin ollen naisilla oli miehiä suurempi huoli avioon pääsystä. Tämä osittain selittää Vuorimäen tilan avioliittojen sosiaalista rakennetta. Miehillä on ollut enemmän mahdollisuuksia odottaa hyvää morsianta, sillä tulevaisuus ei ole rakentunut pelkästään avioliiton varaan. Naisilla tätä ylellisyyttä ei ollut, vaan heidän tuli tyytyä ehkä hieman huonompiin naimakauppoihin.⁵⁷

2.4 Avioliitto ja ensimmäisen lapsen syntymä

Vaikka tässä tutkimuksessa ei selvitetä varsinaisesti yhteisön seksuaalisuutta ja moraalikäsitteitä, voidaan avioliiton ja ensimmäisen lapsen syntymää tarkastelemalla päästä joidenkin yksittäisten avioliittojen syiden jäljille. Vuorimäen tytär Maria Kristiina Hermansdotter vihittiin talollisen pojan Johan Hermansson Koivujärven kanssa 26.6.1871⁵⁸. Tämä avioliitto on ilmeisesti ainakin jossakin määrin pakkoavioliitto, sillä Maria Kristiina oli synnyttänyt 26.4.1869 aviottoman pojan⁵⁹. Rippikirjoista tai historiakirjoista ei käy ilmi onko Johan aviottoman Karl-pojan isä, mutta olisi aika erityistä, mikäli nuori talollisen poika ottaisi puolisoikseen naisen, jolla on avioton lapsi jonkun toisen miehen kanssa, tosin näitäkin tapauksia löytyy.⁶⁰

Maria Kristiinan tapaus ei jää ainoaksi merkiksi esiaviollisista suhteista Vuorimäen tilan alueella. Aviottomia lapsia syntyi Maria Kristiinan Karl-pojan lisäksi kolme. Aikaisemmin mainittiin jo Vuorimäen tyttären Vilhelmiina Hermansdotterin Viktor-poika, joka syntyi kihloissa olevalle pariskunnalle. Huutoniemestä kotoisin ollut itsellisenainen

⁵⁷ Heikinmäki 1981, 42–43.

⁵⁸ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508.

⁵⁹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1858–1883 UK 508.

⁶⁰ Saarimäki 2010, 111.

Johanna Gustavsdotter synnytti 15.11.1833 aviottoman tyttären Serafian⁶¹. Niinilammen torpassa asunut itsellisnainen Lisa (Lena) Henriksdotter Waajamäki synnytti puolestaan aviottoman Herman-pojan 8.5.1834⁶². Sosiaalisesta eriarvoisuudesta kertoo myös se, että molemmat Vuorimäen talon tyttäret ovat päässeet naimisiin aviottomasta lapsesta huolimatta, kun taas saman kohtalon kärsineet itsellisnaiset eivät ole saaneet lapsen isää vastuuseen, eivätkä löytäneet aviomiestä myöhemminkään.

Esiaviolliset suhteet olivat tuomittuja, joskin melko yleisiä varhaismodernissa yhteisössä. Periaatteessa yhteisö suhtautui esiaviolliseen seksuaalisuuteen kielteisesti, mutta yleensä se hyväksyttiin, mikäli se johti avioliittoon.⁶³ Pihlajaveden alueella aviottomia lapsia syntyi 1800-luvun aikana keskimäärin seitsemän prosenttia kaikista syntyneistä, mikä on saman verran kuin keskimäärin koko Suomessa⁶⁴. Näihin lukuihin verrattuna Vuorimäen tilan alueella oli aviottomia lapsia hieman keskimääräistä vähemmän. Neljä lasta on vain 4,1 prosenttia kaikista syntyneistä. Kaikissa tapauksissa esiaviollinen suhde ei tietenkään ole johtanut aviottomaan lapseen. Taulukosta voidaan tarkastella milloin ensimmäinen lapsi on pariskunnalle syntynyt suhteessa vihkipäivään. Tämänkaltaisella tarkastelulla voidaan saada selville esiaviollisten suhteiden minimimäärä.

Taulukko 3: Ensimmäisen lapsen syntymä vihkipäivästä.

Avioton lapsi	4
alle 7 kk	6
7-9kk	1
yli 9kk	12
Ei lapsia	5
Tuntematon	4

Lähteet: SSHY: Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelot 1812–1833 UK 395; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1834–1883 UK 507.

Selkeästi ennen avioliittoa alkunsa saaneita, eli alle seitsemän kuukauden päästä vihkipäivästä syntyneitä lapsia on yhteensä kuusi. Vuorimäen talon poika Henric Enocksonil-

⁶¹ SSHY: Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelo 1832–1849 UK395.

⁶² SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

⁶³ Partanen 2004, 61; Saarimäki 2010, 62.

⁶⁴ Partanen 2004, 63; Vihola 1983, 33.

le ja hänen vaimolleen Ulla Johansdotterille syntyivät kaksostytöt jo kaksi kuukautta häiden jälkeen. Nopeimmin perheenisäystä tuli kuitenkin Huutoniemen torpan pojalle Anders Gustavssonille. Hänelle ja vaimolleen Piika Stiina Lisa Hermansdotterille syntyi ensimmäinen lapsi jo reilun kuukauden päästä häistä. Sekä Anders että Stiina Lisa olivat avioitumisen aikaan palkollisina Petäisen Jokelan talossa Haapamäellä. On vaarallista mennä jälkeinpäin tuomitsemaan pariskunnan lasta nykykielellä sanottaen ”vahingoksi”, mutta todennäköisesti Andersin ja Stiina Lisan tapauksessa näin on päässyt käymään. Stiina Lisa on ehkä joutunut jopa hieman painostamaan Andersia naimisiin. Tästä seikasta voisi kertoa se, että naimisiin on menty vasta siinä vaiheessa, kun Stiina Lisa on ollut jo kahdeksannella kuulla raskaana. Voisi ajatella, että jos pariskunta olisi ollut kihloissa, olisi naimisiin menty vielä siinä vaiheessa, kun morsiamen tila ei olisi kaikille vastaan tulijoille päivän selvä. Tosin Saarimäen tutkimuksen mukaan raskauteen johtanut esiaviollinen suhde ei välttämättä pakottanut pariskuntaa kiirehtimään avioliittoon. Tämä kertoo Saarimäen mukaan myös siitä, että yhteisö hyväksyi esiaviollisen suhteen, mikäli pariskunnan tarkoituksena oli mennä naimisiin⁶⁵

Kysymyksiä herättävä esiaviollinen suhde oli myös Riihimäen torpparin Johan Abrahamssonin ja Mäenpään talon tyttären Eveliina Thomasdotterin välillä. Pariskunta avioitui 15.2.1857. Viiden kuukauden päästä 30.7.1857 sekä Eveliina että lapsi kuolivat synnytyksessä. Tapaus pisti surullisen loppunsa lisäksi silmään sen takia, että Vuorimäen alueen köyhimmän torpan torppari pääsi naimisiin Pihlajaveden pitäjän yhden keskeisimmän talon tyttären kanssa. Todennäköisesti myös tässä tapauksessa on ollut kyseessä esiaviollinen suhde, jossa ei ole ollut kihlausta taustalla. Mäenpään talon tyttären ei varmasti olisi tarvinnut tyytyä Riihimäen torppariin. Kuitenkin aviottoman lapsen synnyttäminen oli niin suuri häpeä, että enemmän kannatti mennä naimisiin selkeästi omaa sosiaalista tasoa alempana olevan torpparin kanssa. Poikkeuksellisesta avioliitosta kieli myös avioitumisaika. Harvemmin mentiin naimisiin keskellä talvea.

Myös Vuorimäen tytär Anna Kaisa Henriksdotter ja hänen puolisonsa Matts Johansson Tuohilampi saivat ensimmäisen lapsensa viisi kuukautta häistä. Samoin Niinilammen torppari Johan Emmanuelsson sai vaimonsa Vilhelmiina Karlsdotterin kanssa perheen-

⁶⁵ Saarimäki 2010, 62.

lisäystä reilun kuuden kuukauden päästä vihkipäivästä. Näiden lisäksi Vuorimäen talon pojan Hermannin Hermanninpojan ja Hilda Johansdotterin ensimmäinen lapsi syntyi 7.5 kuukautta häistä, joten varsin todennäköisesti myös tämä Gela-tytär on saanut alkunsa ennen avioliittoa.

Suurimmalle osalle aviopareista ensimmäinen lapsi syntyi kuitenkin säädyllisen ajan kuluttua naimisiin menosta. Neljä paria jäi tarkasteluissa epäselviksi. Heidän tietojaan en saanut varmasti selvittyä. Viisi avioparia jäi kuitenkin lapsettomiksi. Neljä näistä pareista oli selkeästi vanhempia pariskuntia, joten heidän kaikkein hedelmällisin ikä oli jo takanapäin. Selvästi lapsettomia tapauksia löytyy yksi pariskunta. Huutoniemen torpan pojalle Abram Gustavsonille ja hänen vaimolleen Yltiästä kotoisin olleelle Johanna Mattsdotterille ei löytynyt rippikirjoista ja syntyneiden luetteloista etsinnöistä huolimatta jälkikasvua. Lapsettomuus oli varhaismodernissa yhteisössä hyvin suuri pettymys. Omien lapsien odotettiin toimivan jo varhain perheen talouden eduksi. Lapset olivat myös vanhuuden turva, sillä sosiaalihuolto oli vielä pitkälti läheisten käsissä.⁶⁶

2.5 Avioliitto Vuorimäellä

Minkälaisia olemassa olevia kontaktiverkostoja voidaan avioliitoista ja kirkonkirjaaineistosta päätellä? Vuorimäen ensimmäinen Vuorimäen talossa varttunut isäntä, Henric Enockson, löysi puolisonsa läheltä synnyinkotiaan Ruoveden Tiuraa. Vaimoksi otettiin entisen naapuritalon tytär Ulla Johansdotter Huhtijärvi. Tämän avioliiton perusteella voi olettaa, että Vuorimäkeläiset ovat jonkinlaiset kontaktit entiselle kotiseudulleen säilyttäneet, vaikka lähtivätkin Tiurasta koko perheen ja usean sukupolven voimin. Kuitenkin myöhempinä vuosikymmeninä, ainakin kirkonkirjoissa näkyvät kontaktit Ruoveden puolelle vähenevät selvästi. Ehkä uusien sukupolvien kasvaessa ei enää tunnettu yhteenkuuluvuutta vanhaan kotipitäjään, kuten vielä vuosisadan alkupuolella.

⁶⁶ Laitinen 1988, 73.

Avioliittojen joukosta löytyy myös kaksi tapausta, eli yhteensä neljä avioliittoa, jossa talon sisarukset ovat menneet toisen talon sisarusten kanssa naimisiin. Vuorimäen tytär Vilhelmiina Henricsdotter avioitui Tuohilammen torpan pojan Herman Johanssonin kanssa 26.7.1857. Paria vuotta myöhemmin, 19.8.1861, Vilhelmiinan sisko Anna Kaisa meni naimisiin Hermanin veljen Matts Johanssonin kanssa. Toinen vastaava tilanne sattui Huutoniemen torpan sisaruksille Abram Gustavsonille ja Maria Stina Gustavsdotterille. Abram avioitui Yltiän talon tyttären Johanna Mattsdotterin kanssa 5.10.1845. Avioitumisen jälkeen pariskunta muutti Keuruun puolelle Riistaniemen Peltolan torppaan, jossa jo asui Johannan veli Herman Mattson. Herman Mattson puolestaan palasi Pihlajavedelle ja avioitui Maria Stinan kanssa 1.8.1847. He jäivät asuttamaan Huutoniemen torppaa, tosin avioliitto päättyi ennen aikaisesti Hermanin kuolemaan. Piilahden mukaan tämänkaltaista ristilankoutta käytettiin Valkealassa aktiivisesti luomaan ja vahvistamaan kontakteja eri talojen välillä. Joissakin tapauksissa, etenkin varakkaimpien talojen kesken, syntyi suoranaisia ”avioliittopiirejä”, jotka koostuivat toistuvista naima-kaupoista samojen perheiden ja talojen välillä.⁶⁷ Tämänkaltaisia kontaktiverkostoja ei kuitenkaan syntynyt avioliiton merkeissä Vuorimäellä.

Jos Lehtosen avioliittokenttämallia soveltaa Vuorimäen tapaukseen, muodostuu ensimmäinen kenttä oman tilan kesken. Näitä avioliittoja ei ole ollut monta, johtuen tilan pienestä koosta. Toisen kentän muodostavat Pihlajaveden pitäjä ja Keuruun puoleiset avioliittokontaktit. Näiltä alueilta on puolisoita löytynyt eniten, ja ilmeisesti tältä alueelta puolisoa on myös aktiivisesti haettu. Kolmanteen kenttään voidaan laskea satunnaiset kontaktit Ruoveden puolelta aina Ähtäriin saakka. Vaikka Ruoveden puolelle syntyi useampi kontakti, ovat ne luonteeltaan selvästi hajanaisempia, kuin Keuruun puolelle syntyneet.

Vuorimäen tilalla avioliitoilla pyrittiin aktiivisesti sekä luomaan että ylläpitämään sosiaalisia suhteita. Avioliiton avulla tavoiteltiin sosiaalisen pääoman lisäksi myös taloudellista hyötyä. Tästä kertoo esimerkiksi pyrkimys löytää puoliso ylemmästä sosiaaliluokasta. Avioliiton avulla hankittiin myös työvoimaa tilalle. Esimerkiksi jälkikasvun suhteen epäonnisessa Raja-ahon torpassa tyttären Maria Andersdotterin puoliso Matts Ab-

⁶⁷ Piilahti 2007, 227–228.

rahamsson jäi torppaan kotivävyksi. Raja-ahon torppaan tarvittiin miesväkeä ilmeisen kiireellisesti. Ainakaan Marian naittamisessa ei aikailtu, vaan tyttö astui avioon 7.8.1859 16-vuotiaana.⁶⁸ Hän olikin selvästi tilan alueen nuorin morsian. Esimerkiksi hänen siskonsa Henrika avioitui vasta 23-vuotiaana. Raja-ahon kotivävyä hankintaa liittyi myös kummikytkentöjä, joista tarkemmin viidennessä luvussa. Myös Huutoniemeen ja Vuorimäkeen jäi tutkimusajanjakson aikana vävy isännäksi tai torppariksi.

Talon tai torpan turvan lisäksi naimisiinmeno saattoi olla myös keino hakea henkilökohtaista vanhuuden turvaa. Leskeksi jäänyt puoliso meni useassa tapauksessa uudelleen avioon, usein toisen samanlaisessa tilanteessa olleen kanssa. Esimerkiksi Vuorimäen vanhaisäntä Henric Enocksson meni 63-vuotiaana, leskeksi jäätyään, uudelleen naimisiin Koivumäen uudistilalta kotoisin olleen Amanda Mattsdotterin kanssa. Häitä vietettiin 2.9.1860. Amanda oli itsekin jo 42-vuotias ja hänellä oli kaiken lisäksi entuudestaan kolme aviotonta lasta. Aviokaupassa Henric sai itselleen selvästi nuoremman vaimon seuraksi vanhuudenpäiville ja Amanda puolestaan pääsi naimisiin, mihin hänellä ei muuten todennäköisesti olisi ollut ikänsä ja aviottomien lasten takia mitään mahdollisuuksia.

⁶⁸ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirja 1857–1868 UK 507; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508.

3. Kummit

3.1 *Kummius*

Kummijärjestelmän synnystä ei ole tarkkaa tietoa. 100-luvulta on tallessa tekstejä, joissa mainitaan kasteeseen tulevan henkilön tarvitsevan ohjaajan. 200-luvulta lähtien on paljon mainintoja kastettavan huolehtijasta tai takaajasta, eli kummista. 400-luvulta lähtien on käytössä latinankielinen termi *testis*, eli todistaja, joka esiintyy myös 1800-luvun kirkonkirjoissa.⁶⁹

Varhaisella keskiajalla katolisessa kirkossa uskottiin kastetun syntyvän uudelleen kasteessa. Tämän katsottiin tekevän kummeista ja kastetusta henkisiä sukulaisia. Tätä sukulaisuussuhdetta kuvaavat myös kummiuteen liittyvät nimitykset. Suomessa kummeja kutsutaan yhä kummisediksi ja kummitädeiksi. Esimerkiksi Englannissa puolestaan godfather tai godmother.⁷⁰ Tähän liittyi myös 500-luvulla annettu avioliittoesto kummi-
en ja kummilasten välillä. Käytännön syistä kuitenkin Ruotsissa este purettiin reformaation jälkeen. Paikoin oli mahdotonta välttää kummien ja kummilasten välisiä avioliittoja.⁷¹

Reformaatio ei muuttanut kovinkaan paljon kummiutta käytännössä. Protestanttisissa kirkkoissa hylättiin ajatus hengellisestä sukulaisuudesta, mutta muuten kummin asema säilyi samankaltaisena kuin keskiajalla.⁷² Suomessa 1600-luvulla kummille mainitaan neljä päätehtävää. Hänen tuli kastetilaisuudessa todistaa lapsen uskosta ja vastata lapsen puolesta kastettavalle esitettäviin kysymyksiin. Toiseksi kummin tuli toimia itse kastetilaisuuden todistajana. Tarvittaessa häneltä voitiin tarkistaa, että kaste oli suoritettu oikein. Kolmas kummin tehtävä liittyi lapsen kasvatukseen, jossa hänen tuli toimia lapsen vanhempien apuna ja huolehtia lapsen hengellisestä kasvusta. Neljänneksi kummin tehtäväksi mainitaan lapsen puolesta rukoileminen.⁷³ Paikoin kummi saattoi olla vastuussa

⁶⁹ Lempiäinen 2004, 43

⁷⁰ Lempiäinen 2004, 44

⁷¹ Piilahti 2007, 236–237

⁷² Lempiäinen 2004, 44.

⁷³ Lempiäinen 2004, 44.

myös tytön siveydestä. Näin oli erityisesti silloin, kun kummi oli lapsen täti⁷⁴. Kummin tehtävät säilyivät 1800-luvulle tultaessa ja oikeastaan nykyäänkin kirkon silmissä varsin samankaltaisina, tosin 1700-luvulta lähtien yhteiskunnan maallistuminen vaikutti myös kummilaitoksen maallistumiseen⁷⁵.

Kummijärjestelmän alkuaikoina oli yleistä, että lapsen kummeina olivat lapsen omat vanhemmat. Vanhempien rinnalla alettiin 300-luvulta alkaen suosia ulkopuolisia kummeja ja lopulta 813 vanhempien toimiminen oman lapsen kummeina kiellettiin kokonaan. Kummien määrä nousi alkukirkon yhdestä kummista keskiajan kahteen kolmeen kummiin. Uskonpuhdistuksen jälkeen Ruotsissa, sekä nykyisellä Suomen alueella, kummien määrä nousi. Rahvaalla oli tyypillisesti kolme tai neljä kummiä, säätyläisillä jopa kuusi tai kahdeksan. Myös suurempia kummimääriä tunnetaan, esimerkiksi Suomessa ennätys on 25 kummiä.⁷⁶

Kummiksi ei voitu valita aivan ketä tahansa. Ruotsin vuoden 1686 kirkkolain mukaan kummin tuli olla hurskaasti elävä, luterilaista uskoa tunnustava, katekismuksen taitava sekä iältään laillinen henkilö⁷⁷. Suomessa papiston oli melko helppo valvoa kummin uskonnollisuutta, tai ainakin tapakristillisyyttä, rippikirjamerkintöjen avulla. 1700-luvulla rippikoulun vakiintumisen myötä, katsottiin sen läpikäymisen ja konfirmaation takaavan kummin riittävän kristillisen tiedon tason⁷⁸. Kummiksi tulo koettiin vastuulliseksi tehtäväksi, josta ei ollut sopivaa kieltäytyä. Siihen pyytäminen osoitti myös luottamusta⁷⁹.

Monet edellä esitetyt seikat ovat kirkon käsityksiä ja asetuksia kummiudesta. Varhaismodernissa maaseutuyhteisössä kummiuteen liittyi paljon muitakin tekijöitä kuin hengelliset seikat. Tulevissa luvuissa tarkoitukseni on tarkastella, mitä kummius Vuorimäen tilalla oli ja mitkä tekijät siihen vaikuttivat.

⁷⁴ Piilahti 2007, 237.

⁷⁵ Lempiäinen 2004, 44; Piilahti 2007, 237

⁷⁶ Lempiäinen 2004, 45.

⁷⁷ Lempiäinen 2004, 46.

⁷⁸ Lempiäinen 2004, 46–47.

⁷⁹ Piilahti 2007, 236.

3.2 Kummiuden sosiaalinen jakauma

Yhteensä Vuorimäen tilan alueella vuosina 1812–1883 syntyneillä 98 lapsella oli 319 kummiä. Suosituin kummiluku oli neljä kappaletta. Yhteensä 50 lapsella, eli yli puolella, oli neljä kummiä. Kolme kummiä oli 23 lapsella ja kaksi kummiä 22 tapauksessa. Yhden kummin ja viiden kummin tapauksia oli molempia yksi. Yhden kummin tapauksessa lapsi kuoli neljän päivän päästä syntymästä, joten kyseessä on hätäkaste, jossa kummiksi valittu torpparinleski Maria Kulo on saattanut vain olla sopivasti paikalla. Sukupuolittain jako menee lähes täysin tasan. Miehiä kummeina oli 159 ja naisia 160. Kuutta kummiä lukuun ottamatta pystyin tunnistamaan kaikkien kummien sosiaalisen taustan. Aineistoa voidaan hahmottaa taulukon avulla.

Taulukko 4: Kummien sosiaalinen tausta 1812–1883 (sulussa prosentit)

Sosiaalinen tausta	Vuorimäki	Kangasmäki	Niinilampi	Huutoniemi	Rajaho	Riihimäki	Yhteensä
Kappalaiset	0	0	0	0	1	0	1 (0,3)
Lukkari/ Lukkarin pojat/tyttäret	2	0	0	2	1	0	5 (1,6)
Talolliset	8	4	11	19	17	2	61 (19,1)
Talollisten pojat/tyttäret	5	1	16	18	11	1	52 (16,3)
Talolliset yht.	13	5	27	37	28	3	113 (35,4)
Torpparit	22	5	24	16	17	8	92 (28,8)
Torpparien pojat/tyttäret	3	0	3	2	11	2	21 (6,6)
Torpparit yht.	25	5	27	18	28	10	113 (35,4)
Käsityöläiset	0	0	1	1	1	0	3 (0,9)
Rengit/Piiat	16	3	8	18	10	2	57 (17,9)
Sotilaat	0	0	0	0	1	0	1 (0,3)
Itselliset	1	0	8	8	1	2	20 (6,3)
Tuntematon	2	0	1	2	1	0	6 (1,9)
Yhteensä	59	13	72	86	72	17	319(100)

Lähde: SSHY: Keuruun seurakunnan syntyneiden ja kastettujen luettelot 1812-1833; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden ja kastettujen luettelot 1834-1883.

Suurimmat kokonaisuudet muodostavat odotetusti torpparit ja talolliset. Tämä on varsin ymmärrettävää jo siitä syystä, että lähes kaikki alueella pysyvästi asuneet henkilöt kuu-

luivat jompaankumpaan luokkaan. Yleistä oli, että lapsella oli kummeina aviopari, joka lähes poikkeuksetta oli joko talon isäntä ja emäntä tai torpparipariskunta. 98 lapsesta 64 lapsella, eli 65 prosentilla, oli aviopari kummina. Yleistä oli myös se, että vaikka kummeina ei olisikaan ollut aviopari, oli silti ensimmäisiksi kummeiksi merkitty joko talollinen tai torppari. Näin ollen talollisten ja torpparien osuus kasvaa suureksi jo näistä syistä. Muutamassa tapauksessa avioparikummi oli palkollis- tai itsellispariskunta, mutta vain kolmessa tapauksessa kummeina oli pelkästään palvelus- ja itsellisväkeä. Aineiston perusteella voi näin ollen esittää, että tarkoituksena on ollut saada lapselle kummiksi ainakin muutama henkilö, mieluiten aviopari, joiden elämä on jo melko vakaalla pohjalta.

Aviopari kummina oli yleistä myös muualla Keski-Suomessa. Sofia Kotilainen on omassa väitöskirjassaan huomannut, että hänen kohteessaan Kivijärven pitäjässä, pohjoisessa Keski-Suomessa, oli tyypillistä, että kummiksi valittiin vakiintunut aviopari ja näiden lisäksi nuoremmat poika- ja tyttökummi⁸⁰. Avioparikummien lisäksi myös Vuorimäen tilan alueella suosittiin näitä poika- ja tyttökummeja.. Tästä käytännöstä kielii myös kummien lukumäärä. Neljä kummiä oli selvästi suosituin määrä. Aineiston perusteella voi esittää, että talollisten pojat ja tyttäret ovat olleet suosituimpia nuoriksi kummeiksi. Kuitenkin palkolliskummien suuri määrä selittyy varmasti osittain myös tarpeella saada nuorta väkeä lasten kummeiksi.

Kari-Matti Piilahti puolestaan havaitsee väitöskirjassaan, ettei Valkealassa ollut tapana pyytää avioparia kummiksi. Valkealassa avioparikummit olivat yksittäistapauksia⁸¹. Piilahti huomasi myös aineistonsa pohjalta, että Valkealan seudulla kummit olivat yleensä samaa sukupolvea, joten Keski-Suomessa suosittua käytäntöä pyytää aviopari sekä nuoremmat poika ja tyttö kummeiksi ei ole ollut olemassa Valkealassa⁸². Samoin avioparikummit olivat harvinaisuus Anuleena Kimasen tutkimassa Oravisalossa, paitsi aviottomien lasten tapauksessa. Oli myös poikkeuksellista, että kummit valittiin muusta kuin lapsen vanhempien sukupolvesta.⁸³ Kummien hankintakäytännöissä on ollut pal-

⁸⁰ Kotilainen 2008, 137.

⁸¹ Piilahti 2007, 242.

⁸² Piilahti 2007, 252.

⁸³ Kimanen 2008, 57, 69.

jon paikallista vaihtelua. Piilahti havaitsi, että tavat saattoivat vaihdella merkittävästi jo paikallisyhteisön mittakaavassa⁸⁴. Keski-Suomen lisäksi avioparikummeja on suosittu ainakin Pohjanmaalla⁸⁵.

Kummimäärään liittyy ainoa ajallinen muutos, jonka havaitsin aineistosta. Kahden kummin tapauksista 20 kappaletta on ollut vuoden 1874 jälkeen. Saman vuoden jälkeen vain kolmessa tapauksessa kummeja on ollut enemmän kuin kaksi. Kummimäärässä tapahtuukin hyvin nopeasti muutos, jossa vanha neljän kummin käytäntö jää kokonaan pois ja kummeiksi valitaan vain kaksi henkilöä. Nämä kaksi kummiä ovat lähes poikkeuksetta aviopari ja yleensä naapurista. Voikin yleistää, että 1870-luvun puolivälissä poika- ja tyttökummius jää kokonaan pois. Tällöin myös sukulaisten osuus kummien joukossa kasvaa. Näyttäisi siltä, että 1870-luvulta lähtien Keurusseudun maaseudulla kummius alkaa muistuttaa hyvin paljon modernia kummiutta.

Torpparikummeja ja talolliskummeja oli kylän lapsilla yhtä paljon. Kuitenkin jos kummien määrää verrataan Pihlajaveden ja lähialueen väestörakenteeseen huomataan, että talollistaustaiset kummit ovat selvästi yliedustettuja. Pihlajavedellä talollisten ja torpparien määrä koko väestöstä oli melko lailla samansuuruinen, eli noin 35 prosenttia. Kuitenkin suuri osa kummeista tuli muualta kuin Pihlajavedeltä, etenkin Keuruun puolelta, missä talollisten osuus koko väestöstä jäi noin 25 prosenttiin. Itselliskummien osuus on taas puolestaan selvästi aliedustettu. Keurusseudulla itsellisten määrä oli vuonna 1870 16,2 prosenttia koko väestöstä, mutta kummeista vain 6,3 prosenttia oli itsellisiä.⁸⁶

Anuleena Kimanen huomasi omassa väitöskirjassaan, että torppareilla kummit valittiin usein tuttavien parista ja harvemmin pelkästään oman tilan väen joukosta. Kimanen pohtiikin, oliko tilattomalla väellä tarkoituksena muodostaa mahdollisimman laaja suhdeverkosto.⁸⁷ Myös Vuorimäen tapauksessa voi edellä esitetyistä luvuista päätellä, että aktiivisesti pyrittiin saamaan kummeja ylemmistä sosiaaliluokista ja tätä kautta luomaan laajaa verkostoa. Etenkin tilan torppien jälkikasvulle pyrittiin saamaan talolliskummeja.

⁸⁴ Piilahti 2007, 256.

⁸⁵ Piilahti 2007, 242.

⁸⁶ Vihola 1983, 72; Laitinen 1988, 107.

⁸⁷ Kimanen 2008, 68–69.

Tämä käy ilmi vertailemalla tilan ruokakuntia keskenään. Vuorimäessä on talolliskummeja ollut koko ajanjakson aikana vain kolmetoista, kun taas isoimmilla torpilla, Niinilammella ja Raja-aholla, on talolliskummeja kertynyt saman ajanjakson aikana noin kolmekymmentä, Huutoniemellä jopa 37 kappaletta. Sosiaaliselta asemaltaan ylempänä oleva kummi yhdisti sekä lasta että lapsen vanhempia ylempään luokkaan. Sekä Kotilainen että Piilahti tuovat esille kummiuden olevan hyvin samankaltainen suhde, kuin mitä patronuksella ja klientillä oli varhaismodernissa yhteisössä⁸⁸.

Talolliskummeista ylivoimaisesti suosituin pariskunta on ollut 1850-luvulta lähtien Vuorimäen taloa isännöineet Herman Henriksson Vuorimäki ja Hedda Stina Mattsdotter Vuorimäki. Herman oli kummina 12 kertaa ja Hedda Stina 16 kertaa⁸⁹. Näiden lisäksi Vuorimäen talollisista löytyy vielä viisi muuta kummiä. Yhteensä torppien sadasta talolliskummista 38, eli reilu kolmannes, oli Vuorimäen talosta. Pelkästään Herman ja Hedda Stiina muodostivat 28 prosenttia alustalaistensa talolliskummeista. Näiden lukujen valossa voi esittää, että mieluisin valinta talolliskummiksi on ollut oman torpan isäntätalon isäntä tai emäntä, useimmiten molemmat. Mielenkiintoista on myös se, että Hedda Stiina on tosiaan valittu kummiksi neljään otteeseen ilman aviomiestänsä, vaikka Herman on yhä ollut elossa. Ehkä kummius oli naiselle mahdollisuus saada miehestään riippumatonta arvostusta varhaismodernissa yhteisössä. Muuten 1800-luvun vaimo oli hyvin sidottu miehensä asemaan⁹⁰.

Alueen ainoan talon, Vuorimäen, lapsille kummit pyydettiin pääosin tilan omista torppista. Naapuritaloihin ei ole ollut omiin torppiin verrattuna mitenkään erityistä kummissuhdetta. Muutenkin talolliskummeja on ollut vähän. Torpparien suuri määrä johtuu osittain siitä, että muita taloja ei ollut lähellä, joten on ollut luonnollista pyytää kummeiksi naapureita, joiden kanssa ollaan oltu paljon arkipäivän asioissa tekemisissä. Laaja, oman tilan alustalaisiin ulottuva kummiverkosto on varmasti lisännyt talon vaikutusvaltaa ympäristössään. Kummissuhde ei siis pelkästään toiminut yhdistävänä tekijänä suhteessa ylempään sosiaaliluokkaan, vaan myös suhteessa alempiin luokkiin.

⁸⁸ Kotilainen 2008, 135; Piilahti 2007, 236.

⁸⁹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1834–1883 UK 508.

⁹⁰ Karonen 2002, 17; Kotilainen 2008, 176.

Palkollisia Vuorimäen lasten kummeina on aikalailla saman verran kuin tilan torppien lapsilla. Vuorimäessä oli palkollisia enemmän, joten siinä mielessä tämä on luonnollista, koska palkollisten kanssa oltiin paljon tekemisissä. Itsellisiin pidettiin Vuorimäessä selvästi enemmän etäisyyttä kuin alueen torpissa. Ajanjakson ajalta Vuorimäessä on ollut vain yksi itselliskummi. 15.6.1840 syntyneen Anna Kaisa Henriksdotter Vuorimäen yhtenä kummina oli itsellisnainen Lena Samueldotter Rinta-aho⁹¹. Saman ajanjakson aikana paljon yleisemmin tilan torppien lasten kummeina oli itsellisiä kummeja, vaikka he eivät ryhmänä kovin suureksi kummien joukossa kasvaneetkaan.

Aviottomia lapsia löysin ajanjakson ajalta neljä kappaletta. Yhden lapsen äiti oli itsellistaustainen⁹²: Niinilammessa majoillut Lisa Henriksdotter Waajamäki. Torpparitaustaisia äitejä oli kaksi: Huutoniemessä asunut Johanna Gustavsdotter sekä Niinilammen tytär Kaisa Johansdotter. Neljännen aviottoman lapsen äiti oli Vuorimäen talon tytär Maria Kristiina Hermansdotter Vuorimäki.⁹³

Itse kummiuteen ei lapsen aviottomuudella ole ainakaan näiden tapausten perusteella ollut suurta vaikutusta. Vain yksi aviottomien lasten kummeista on talollinen, mutta muutaman tapauksen perusteella on vaikea sanoa, onko tällä yhteyttä. Sellaisen havainnon voisi kuitenkin tehdä, että aviottomalle lapselle on kummi pyritty saamaan lähipiiristä. Maria Kristiinan Karl pojalle on kummit saatu naapuritorpista. Lisa Henriksdotter Waajamäen Herman pojan kummit ovat puolestaan ainakin sukuniemen perusteella sukua lapselle ja äidille. Aviottoman lapsen tuomaa häpeää ei ole haluttu huudella ympäriinsä, joten kummit eli lapsen kasteen todistajat on pyydetty lähipiiristä. Usein aviottoman lapsen synnyttäneet äidit asuivat sukulaistensa luona tai pitivät ainakin tiiviitä suhteita omaan perheeseensä yllä⁹⁴.

⁹¹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

⁹² Eniten aviottomia lapsia synnyttivät palkollis- ja itsellistaustaiset naiset. Partanen 2004, 64–65.

⁹³ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1858–1883 UK 508.

⁹⁴ Saarimäki 2010, 109.

3.3 Kummisuhteet säätyläisiin

Ylempiä säätyläisiä ei alueella eikä aivan lähistölläkään asunut. Alempaan papistoon oli haettu kontakteja jonkin verran myös kummiuden avulla. Pihlajaveden lukkarina⁹⁵ toimi Johan Anders Gumer (Gummerus) vuodesta 1834 alkaen. Ilmeisesti hän vaikutti Pihlajavedellä jo aiemmin, sillä häntä pyydettiin Niinilammella 8.4.1833 syntyneen Fredrik Gustavssonin kummiksi⁹⁶. Hänen lapsiaan pyydettiin myös kummeiksi Vuorimäen tilan alueen lapsille. Sekä lukkarin poika Selim Gumer että lukkarin tytär Juliana Gumer olivat 31.5.1849 syntyneen Henrik Hermansson Vuorimäen kummina⁹⁷. Kummisuhte ei kestänyt kauaa, sillä Henrik kuoli kolmen vuoden iässä 14.12.1852 punatautiin. Kummisuhte lukkarinpoika Selimin osalta oli tosin päättynyt jo saman vuoden keväällä nuoren miehen kuollessa 18 vuoden iässä keuhkotautiin⁹⁸. Varsin helposti päättyvää elämää elettiin sekä säätyläisten että rahvaan parissa.

Juliana Gumer oli kummina myös Huutoniemen torpassa 16.2.1850 syntyneelle Eva Hermansdotterille. Lukkari Gumerin toinen poika Carl Gumer oli kummina puolestaan 23.2.1852 syntyneelle Raja-ahon torpan tyttärelle Vilhelmina Andersdotterille.⁹⁹ Ainoa varsinaiseen papistoon kuulunut kummi oli Pihlajaveden seurakunnan kappalainen Carl Naukler, joka oli 23.2.1859 syntyneen Raja-ahon torpan pojan Matts Anderssonin kummi. Kappalainen myös itse kastoi kummipoikansa¹⁰⁰. Todennäköisesti hänen valintaansa kummiksi ei ole varsinaisesti suunniteltu. Ehkä kastetilanne on luonut edellytykset pyytää kappalaista kummiksi, johon hän on myös suostunut. Esimerkiksi Valkealassa oli Kari-Matti Piilahden väitöskirjan mukaan tyypillistä, että alempaa papistoa pyydettiin kummeiksi usein vain sen takia, että he sattuiivat olemaan paikalla¹⁰¹.

⁹⁵ Lukkarilla tarkoitettiin alun perin 1600-luvulla papin apulaista, joka suoritti pappilan käytännön työt. Lukkarin asema muuttui 1800-luvulle tultaessa papin rengistä enemmän hengellisen ja yhteiskunnallisen työn suorittajaksi. Hänen vastuulla 1800-luvulla olivat muun muassa lasten opettaminen, erilaiset kirjoitustehtävät ja jopa seurakuntalaisten rokottaminen. Yhteiskunnallinen asema lukkarilla oli lähes sama kuin alemmalla papistolla. Sillanpää 1969, 375.

⁹⁶ Sillanpää 1969, 376; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

⁹⁷ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

⁹⁸ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan kuolleiden luettelo 1834–1883 UK 508.

⁹⁹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

¹⁰⁰ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1858–1883 UK 508.

¹⁰¹ Piilahti 2007, 259.

Vuorimäen talon kohdalla pistää silmään papiston täysi puuttuminen kummien joukosta, sillä Pihlajavedellä oli muuten yleistä, että talolliset pyysivät kappalaista ja etenkin kappalaisen rouvaa kummeiksi. Tämä kävi ilmi kun etsin vuorimäkeläisiä muualla Pihlajavedellä syntyneiden kummien joukosta. Kappalaisen rouva oli usein kummina etenkin Pihlajaveden ydinalueiden talollisten jälkikasvulle. Ehkä tämä havainto kertoo osaltaan jotain Vuorimäen talon asemasta Pihlajaveden talollisten joukossa. Uudistilaa ei arvositettu samalla tavalla, kuin vanhempia tiloja.

Kummiutta selkeämmin esiintyvä tapa lähestyä säätyläisiä oli säätyläiskaimuus eli lähestyminen etunimen annon avulla. Esimerkiksi voidaan ottaa nuorena kuollut lukkarinpoika Selim. Vuodesta 1835 alkaen Selim-etunimi tulee varsin suosituksi Pihlajaveden alueella. Hiski-tietokannan mukaan 1835–1870 välisenä aikana on kastettu 19 Selimiä¹⁰². Vuonna 1834 ei kastettu yhtään poikaa Selimiksi, joten näyttäisi siltä, että Selim -nimi on tullut suosioon sen jälkeen kun lukkari Gumer on vuonna 1834 valittu virkaansa¹⁰³. Vuorimäen tilan alueella syntyneistä lapsista 4 kastettiin Selimiksi¹⁰⁴. Esimerkiksi Vuorimäen talon 27.11.1853 syntyneen Selim Hermansson Vuorimäen etunimen voisi olettaa olleen jonkinlainen kunnianosoitus lapsen vuotta aikaisemmin kuolleen veljen Henrikin kummille Selim Gumerille. Ehkä lapsen ja kummin kuolemiin päättynyttä kummisuhdetta on haluttu paikata nimeämällä seuraava poika Selimiksi.

Sofia Kotilainen on väitöskirjassaan tuonut myös esille säätyläiskaimuuden merkityksen varhaismodernissa yhteisössä. Antamalla lapsille säätyläisten nimiä, saatettiin toivottaa esimerkiksi uusi pappi tervetulleeksi yhteisöön. Lisäksi säätyläiskaimuus oli kohtelias ele, jolla tavoiteltiin etulyöntiasemaa muun muassa kirkon luottamustoimivalinnoissa.¹⁰⁵ Papiston kunnioittaminen oli myös aikansa sosiaalinen normi¹⁰⁶. Ainakin Selim -nimen suosio selittyy osaltaan juuri sillä, että uusi lukkari on haluttu toivottaa tervetulleeksi virkaansa. Lukkari Gumer oli myös Pihlajaveden entisen kappalaisen Anders Johan

¹⁰² Hiski: Pihlajaveden kastetut.

¹⁰³ Sillanpää 1969, 376.

¹⁰⁴ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1834–1883 UK 508.

¹⁰⁵ Kotilainen 2008, 246.

¹⁰⁶ Kotilainen 2008, 239.

Gummeruksen poika, joten Gumerin suku on ollut alueella arvostettu, ja myös yksi harvoista säätyläissuvuista¹⁰⁷.

Mielenkiintoinen huomio säätyläiskaimuuteen tulee Maria Kristiina Hermansdotter Vuorimäen 26.4.1869 syntyneen aviottoman Karl -pojan kautta. Poika oli ristitty pojan kastaneen kappalaisen Carl Nauklerin kaimaksi¹⁰⁸. Tapaus ei ole ainutlaatuinen Pihlajavedellä. Hiski-tietokannan perusteella Pihlajaveden alueella on myös kahdeksan muuta aviotonta lasta, jotka ovat kastettu kappalaisen kaimoiksi¹⁰⁹. Tämän perusteella voi tulkita, että lapsen kastaminen papin kaimaksi saattoi olla aviottoman lapsen synnyttäneen äidin tapa hakea anteeksianto seurakunnan ja kappalaisen silmissä. Myös Kotilainen tuo väitöskirjassaan esille, että avioton lapsi saatettiin kastaa mahtipontisella tai tavanomaisesta poikkeavalla nimellä. Hänen tulkintansa mukaan tällä pyrittiin hyvittämään lapsen häpeällistä alkuperää¹¹⁰.

3.4 Kummeja läheltä ja kaukaa

3.4.1 Vuorimäen tilan sisäiset kummisuhteet

Kummien asuinpaikan löytäminen osoittautui vaikeammaksi kuin sosiaalisen taustan selvittäminen. Erityisesti palkollisväestö on ollut ajanjakson aikana hyvin liikkuvaa. Palkollissuhde oli yleensä melko lyhyt. Myös itsellistaustaisista on usein vaikea löytää heidän tarkkaa asuinpaikkaansa. Lisäksi sukunimi ei kerro varmuudella, mistäpäin henkilö on kotoisin ja kenelle hän on sukua. Se saattoi vaihdella esimerkiksi torpparin vaihtaessa torpasta toiseen¹¹¹.

Varmimmat sijaintitiedot sain Vuorimäen tilan alueella asuvilta, koska ne oli helppo tarkistaa rippikirjoista. Yleensä myös talollisten talon sijainti on melko helppo selvittää,

¹⁰⁷ Sillanpää 1969, 355, 376.

¹⁰⁸ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1858–1883 UK 508.

¹⁰⁹ Hiski: Pihlajaveden kastetut.

¹¹⁰ Kotilainen 2008, 227.

¹¹¹ Kotilainen 2008, 86.

tosin muutaman Keuruun puolella sijainneen talon sijainti jäi selvittämättä. Ongelmista johtuen kummikenttätaulukossa tuntemattomien lukumäärä on paljon suurempi kuin sosiaalinen tausta -taulukossa. Suurin osa tuntemattomista on varmasti asunut Pihlajaveden pitäjän alueella, sillä monella kappalaisella oli yleensä tapana merkitä kummin kotipitäjä, mikäli se oli joku muu kuin Pihlajavesi. Vuorimäen tilan kummikenttä voidaan esittää seuraavana taulukkona.

Taulukko 5: Vuorimäen tilan kummikenttä 1812–1883 (suluissa prosentit)

Kummikenttä	Vuorimäki	Kangasmäki	Niinilampi	Huutoniemi	Rajaho	Riihimäki	Yhteensä
Sama ruokakunta	9	0	9	10	4	0	32
Vuorimäen tila	21	12	17	12	23	12	97
Pihlajaveden Keuruunkylä	4	1	6	15	1	1	28
Pihlajaveden pitäjä	10	2	14	20	15	2	63
Keuruu	9	0	15	17	18	2	61
Ruovesi	6	0	5	3	8	0	22
Tuntematon	0	0	6	5	5	0	16
Yhteensä	59	15	72	82	74	17	319

Lähteet: Hiski-tietokanta; Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelot 1812–1833 UK 395; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1834–1883 UK 508.

Taulukossa on esitetty kummien asuinpaikka suhteessa lapsen kotitaloon tai -torppaan. Ensimmäisen kentän muodostavat kummit, jotka ovat asuneet samassa ruokakunnassa. Toisen kentän muodostavat muut Vuorimäen tilan alueella asuneet kummit. Kolmanneksi kentäksi olen erottanut muualla Pihlajaveden Keuruun kylällä asuneet henkilöt. Tämä kenttä käsittää käytännössä Yltiän tilan alueella asuneet, sillä kaikki tähän kenttään kuuluneet kummit asuivat siellä. Viimeiset varsinaiset kentät muodostavat muualla Pihlajaveden pitäjän alueella asuneet sekä naapuripitäjien, eli Keuruun ja Ruoveden, puolelta pyydetty kummit.

Suurin osa kummeista on asunut kummiksi pyydettyä Vuorimäen tilan alueella. Jos lasketaan yhteen saman ruokakunnan edustajat sekä muut Vuorimäen tilan alueella asuneet, saadaan luvuksi 129 kummiä. Tämä on 40 prosenttia kaikista kummeista. Tällä

perusteella voi esittää, että maantieteellisesti tärkein peruste kummiudelle oli naapuruus. Tämä näkyy selvemmin, kun huomataan, että 98 lapsesta 68:llä, eli 69 prosentilla, oli vähintään yksi kummi Vuorimäen tilan alueelta. Vuorimäen talossa, kaikilla lapsilla oli ainakin yksi kummi tilan alueelta. Selkeästi naapurit ja oman tilan edustajat on koettu tärkeiksi ihmisiksi elämässä, ja on ajateltu, että olemassa olevat kontaktit on hyvä säilyttää myös jälkikasvulle kummiuden muodossa.

Taulukko 6: Vuorimäen tilan sisäiset kummissuhteet 1812–1883 (suluissa prosentit).

Ruoka-kunta	Vuori-mäki	Kan-gasmä-ki	Niini-lampi	Huuto-niemi	Raja-aho	Riihi-mäki	Yhteensä
Vuorimäki	13	2	10	4	4	0	33 (25,6)
Kangas-mäki	5	0	3	0	2	0	10 (7,8)
Niinilampi	9	7	9	0	1	0	26 (20,2)
Huuto-niemi	5	0	1	7	1	4	18 (14,0)
Raja-aho	17	3	2	0	6	2	30 (23,3)
Riihimäki	2	0	2	2	6	0	12 (9,3)
Yhteensä	51 (39,5)	12(9,3)	27(20,9)	13(10,1)	20(15,5)	6(4,7)	129 (100)

Lähteet: Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelot 1812–1833 UK 395; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1834–1883 UK 508.

Tilan sisäinen sosiaalinen verkosto aukeaa paremmin, kun tarkastellaan kummissuhteita ruokakuntakohtaisesti. Taulukko 6 esittää Vuorimäen tilan sisäisiä kummissuhteita tutkimusajanjakson aikana. Vaakasarakkeet kertovat, mistä kummit ovat taloon tai torppaan tulleet. Vaakarivin kokonaisluku kertoo siten, kuinka monta kummiä ruokakuntaan on tilan alueelta pyydetty. Pystyrivin kokonaissumma ruokakunnan kohdalla puolestaan esittää, montako kertaa ruokakunnan jäsen oli kummina jollekin Vuorimäen tilan lapselle. Esimerkiksi Vuorimäen lapsille on Niinilammen torpasta pyydetty 10 kummiä ja yhteensä Niinilammilaiset ovat toimineet tilan sisällä kummeina 27 kertaa.

Taulukko osoittaa yhä selvemmin Vuorimäen talon merkityksen tilan kummikentässä. Lähes 40 prosenttia tilan sisäisistä kummeista tuli Vuorimäen talosta. Kummius on myös ollut talon ja torppien välillä vastavuoroista. Vuorimäkeen on pyydetty kummi kaikista muista torpista paitsi Riihimäestä. Ehkä Riihimäen kohdalla on ollut olemassa

muita torppia suurempi sosiaalinen kynnyks, joka on vaikuttanut kummisuhteisiin. Kuten jo aikaisemmin mainitsin, oli Riihimäen torppa alueen vähävaraisin, oikeastaan lähempänä mäkitupaa kuin torppaa.

Selkeimmät kylän sisäiset suhteet näyttävät kummiuden perusteella muodostuvan Vuorimäen ja Niinilammen sekä Vuorimäen ja Raja-ahon välille. Molemmat Torpat ovatkin olleet varsin lähellä itse Vuorimäen taloa, Niinilampi pohjoisessa ja Raja-aho etelässä. Myös Kangasmäen ja Vuorimäen välillä on ollut paljon kummikontakteja, kun ottaa huomioon sen, että Kangasmäki on ollut olemassa vain tutkimusajanjakson viimeiset 18 vuotta. Huutoniemi on ollut tilan torpista eniten eristyksissä. Huutoniemeläisiä on pyydetty kummiksi tilan alueelle koko ajanjakson aikana vain 10 kertaa, mikä Niinilampeen ja Raja-ahoon verrattuna selkeästi vähemmän. Näistä kymmenestä kerrasta neljä on ollut Huutoniemen sisäisiä kummisuhteita, joten Huutoniemen ulkopuolella huutoniemeläiset ovat olleet kummeina vain kuusi kertaa. Raja-ahosta vastaavasti kummeina on oltu torpan ulkopuolella 11 kertaa ja Niinilammesta peräti 14. Huutoniemi toki sijaitsi aivan tilan pohjoisosassa, joten matkaa muihin ruokakuntiin on ollut enemmän. Erityisen mielenkiintoista on kuitenkin se, että Huutoniemeen ei ole kertaakaan pyydetty kummiksi Vuorimäen pitkäaikaista isäntäparia Herman ja Hedda Stina Vuorimäkeä. Pariskunta oli muualla tilan alueella niin selkeästi tärkein avioparikummi, että tämän perusteella voi epäillä, että Huutoniemen torpan ja Vuorimäen talon välillä on saattanut olla jonkinlaisia ristiriitoja. Tätä on toki pelkän kirkonkirja-aineiston pohjalla mahdotonta varmistaa.

Sukulaisuus ja kummius liittyvät aineiston perusteella kyllä toisiinsa, muttei yhtä vahvasti kuin nykyajan kummiudessa. Yhteensä 46 kummilla, eli vain 14 prosentilla, oli sukulaisuussuhde kummilapseensa. Lähes kaikki sukulaiskummit olivat joko lapsen isovanhempia tai vanhempien sisaruksia. Sukulaiskummeiksi laskin myös kummilapsen setien ja tätien puoliset. Isovanhempia sukulaiskummeista oli 17 kappaletta. Setä ja täti kummeja ja heidän puolisoitaan 26 kappaletta. Lapsen vanhempia sisaruksia ei kertaakaan pyydetty kummiksi. Suurin merkitys tilan alueella sukulaiskummeilla oli Kangasmäen torpassa, jonne pyydytyistä yhteensä 15 kummista kymmenellä oli sukulaisuussuhde torpan asukkaisiin. Asiaan vaikuttaa varmasti se, että Kangasmäen kummi-

kontaktit ovat kaikki 1860-luvulta eteenpäin. Kuten aikaisemmassa luvussa huomattiin, muuttui 1870-luvulla kummien yleisin määrä neljästä kahteen ja samalla alettiin entistä selkeämmin suosia sukulaisia kummeina.

Lähes kaikki sukulaiskummeista tulivat omalta tilalta, eli muualta tulleen puolison sukulaisiin pidettiin kummiuden keinoin hyvin vähän yhteyttä. Niissäkin tapauksissa kun näin toimittiin, puolison sukulaiset asuivat hyvin lähellä Vuorimäkeä. Esimerkiksi Herman Henriksson Vuorimäen puolison Hedda Stiina Mattsdotterin äiti, talollisen vaimo Caisa Haikka oli yksi pariskunnan 31.5.1849 syntyneen Henrik pojan kummeista¹¹². Haikkasalon talo sijaitsee kuitenkin varsin lähellä, noin kuuden kilometrin päässä Vuorimäestä, joten tällöinkin kyseessä on lähes naapurisuhde. Tätä kauempaa ei sukulaiskummeja enää pyydetty. Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että sukulaisuus oli kummiudessa toissijainen tekijä ainakin ennen 1870-lukua. Edes tilalla asuneita sukulaisia ei erityisesti suosittu kummivalintoja tehdessä. Esimerkiksi Vuorimäen talon isäntäpariskunta oli torpissa selvästi suositumpi vaihtoehto lasten kummeiksi kuin lapsen omat isovanhemmat tai sedät tai tädit.

Yksi mielenkiintoinen havainto kummiuteen ja sukulaisuuteen tulee kuitenkin Raja-ahon torpasta. Torppari Anders Petterssonin ja Stina Lisa Mattsdotterin kolmen lapsen kummina toimi Matts Abrahamsson, joka avioitui pariskunnan 16-vuotiaan tyttären kanssa elokuussa 1859 ja jäi torppaan kotivävyksi. Ensimmäinen kummiksi pyyntö tapahtui jo ennen vihkimistä 23.2.1859, jolloin Matts Abrahamssonia pyydettiin Matts Anderssonin kummiksi. Raja-ahon torpparipariskunnan lapsista vain muutama selvisi aikuisiksi, joten kotivävyyn saaminen torppaan oli erityisen tärkeää. Voisi tulkita, että tässä tapauksessa Matts Abrahamsson pyrittiin sitomaan torpan väkeen jo hyvissä ajoin. Tällä ehkä pyrittiin osaltaan varmistamaan miehen jääminen Raja-ahoon. Ehkä vihkimisen jälkeisillä kummiksi pyytämisillä puolestaan haluttiin sitoa nuorempia sisarusia tulevaan torppariin.¹¹³

¹¹² SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

¹¹³ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1858–1883 UK 508.; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508.

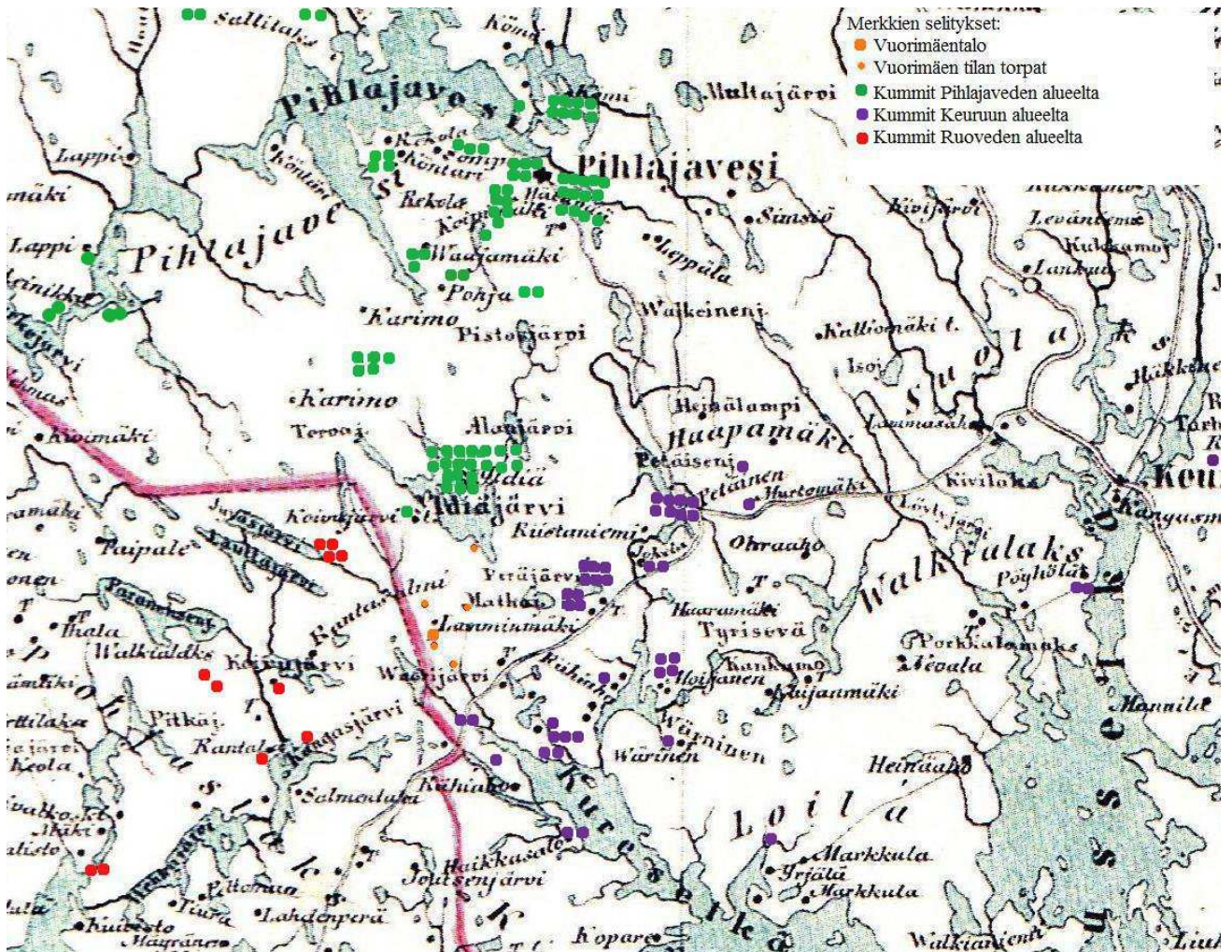
3.4.2 Vuorimäen tilan ulkopuoliset kummissuhteet

Vaikka naapuruus näyttää olevan keskeinen vaikute kummiksi pyytämiselle, yli puolet kummeista ei kuitenkaan ole tullut välittömistä naapureista. Vuorimäen tilan ulkopuolisista kummissuhteista olen muodostanut kartan, jonka avulla kummien kotipaikkaa on helpompi havainnoida. Kartassa 2 ei ole kaikkia tilan ulkopuolisia kummeja. Tuntemattomat ovat luonnollisesti jääneet pois. Samoin osalle Keuruun ja Ruoveden puolen taloille ja torpille en löytänyt sijaintitietoja. Epävarmaksi jäi myös kymmenkunta Pihlajaveden alueella olevan palkollisen ja itsellisen asuinpaikkaa. Yhteensä karttaan sain lopulta 138 kummin asuinpaikan selvitettyä, eli mikäli myös tuntemattomat kummit lasketaan kokonaislukuun mukaan, jäi 52 Vuorimäen tilan ulkopuolisen kummin tarkka kotipaikka selvittämättä. Paikannimien etsinnässä käytin avukseni Kansalaisen kartta- paikka -verkkosivustoa, jonka paikannimihaku osoittautui erittäin hyödylliseksi. Kartta- pohja on vuodelta 1867, joten se kuvastaa hyvin tutkimusajanjakson aikaista tilannetta alueella.

Yksittäisistä tilan ulkopuolisista taloista Yltiästä pyydettiin ylivoimaisesti eniten kummeja, yhteensä 20 kertaa. Yltiästä saatiin kummeja sekä talonväestä että palkollisista. Vuorimäen tilan eri ruokakunnissa on kuitenkin hyvin suuret erot suhteessa kummikontaktihin Yltiän suuntaa. Vuorimäen talon lapsille kummeina Yltiän talonväestä toimivat isäntä ja emäntä, Anders ja Henrica Yltiä, 4.4.1838 syntyneelle Vilhelmiina Henrikdotter Vuorimäelle¹¹⁴. Riihimäen, Niinilammen ja Kangasmäen torpilla on ajanjakson aikana ollut vain yksi kummi Yltiästä. Raja-ahossa, joka sijaitsee kauimpana Yltiästä, ei ole ainuttakaan kummiä. Lähes kaikki tilan kummikontaktit Yltiään ovat Huutoniemen torpan kautta. Näitä on yhteensä kahdeksan kappaletta. Huutoniemi sijaitsee lähimpänä Yltiän tilaa, saman järven rannalla. Jo aikaisemmin mainittu naapuruus kummissuhteiden perusteena näkyy tässä selvästi.

¹¹⁴SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

Kartta 2: Vuorimäen tilan ulkopuoliset kummissuhteet 1834–1883

Lähteet: Kansalaisen karttapaikka; Hiski-tietokanta; Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelot 1812–1833 UK 395; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1834–1883 UK 508. Karttapohja: Vihola 1983, sisäkansi.

Vuorimäen tilan eri ruokakuntien erot suhteessa kummikontakteihin Yltiän suuntaan kertovat myös siitä, mikä on koettu naapuruudeksi. Vain Huutoniemessä, joka sijaitsee vajaan kahden kilometrin päässä järven vastarannalla, on kummien merkeissä pidetty säännöllisesti yhteyttä Yltiään. Vuorimäen talosta Yltiään on matkaa linnuntietä pitkin jo viisi ja puoli kilometriä. Tämä on selvästi ollut liian pitkä matka ylläpitää samalla tavalla naapuruussuhteita, kuin mitä oman tilan alueella tehtiin, vaikka kyseessä onkin lähin ulkopuolinen naapuritalo.

Suurin osa muualta Pihlajaveden pitäjän alueelta tulleista kummeista on aivan pitäjän ydinalueelta. Suosituin talo on ollut Mäenpää, joihin on luotu 13 kummikontaktia. Mäenpää on ollut merkittävä talo Pihlajavedellä. Siellä asui myös Pihlajaveden kappeliseurakunnan pappi, ennen varsinaisen pappilan valmistumista 1800-luvun alkuvuosikymmeninä¹¹⁵. Lisäksi Mäenpää sijaitsee aivan kirkon vieressä, joten ainakin kummikontaktit Mäenpään palkollisiin selittyvät osittain myös siitä syystä, että on ollut kätevää pyytää ristiäismatkalla kummiksi kirkon lähitalojen asukkaita. Myös Piilahti on huomannut saman oman aineistonsa perusteella. Hänen tarkastelemistaan kummeista Valkealassa osalle ei löytynyt muuta selitystä, kuin että kyseinen kummi on ollut kätevästi läsnä kastetilaisuuden yhteydessä¹¹⁶.

Monet Vuorimäen tilan lapsien Pihlajaveden pitäjän kummeista ovat toimineet arvostetuissa ja vastuullisissa tehtävissä. 16.2.1850 syntyneen Erika Hermansdotter Vuorimäen kummi Samuel Matomäki toimi 1863–1883 seurakunnan kirkkoväärtinä, eli taloudenhoitajana¹¹⁷. Samuel ei kummiksi pyydettyään vielä ollut saanut vastuullista tehtäväänsä, mutta valinta kirkkoväärtiksi osoittaa, että Matomäki oli arvostettu talo Pihlajavedellä. Voi siis todeta, että kummiksi pyytäminen ei liene sattumaa. Matomäki ei myöskään sijaitse aivan kirkon naapurissa, kuten Mäenpää. Lisäksi Kömin taloon oli luotu useita kummisuhteita. Kömin isäntä Abram Kömi kuului 1800-luvun alussa seurakunnan kuudennusmiehiin, jotka toimivat kirkon eräänlaisena valvontaelimenä seurakunnan alueella¹¹⁸. Abram Kömin poika oli 13.11.1843 syntyneen Selim Emmanuelsson Niinilammen kummina¹¹⁹. Muita vastaavia tehtäviä oli hoidossa myös Sompin ja Kolehman talon väellä, joihin molempiin on myös luotu kummisuhteita. Näiden perusteella voi tulkita, etteivät Pihlajaveden pitäjän alueelta pyydetty kummit ole vain henkilöitä jotka ovat tulleet kirkkomatkalla vastaan, vaan suhteita on tarkoituksella solmittu arvostettuihin taloihin. Kummit ovat lähes poikkeuksetta olleet joko talojen poikia ja tyttäriä tai palkollisia. Suhteet näyttävät kuitenkin olevan sen verran etäisiä, ettei itse talon isäntäväkeä ole pyydetty kummiksi. Mahdollista on myös, että tarkoituksella on pyydetty kummiksi talon tulevaa isäntäväkeä. Näin on saatu sosiaalista pääomaa tulevaisuutta varten.

¹¹⁵ Sillanpää 1969, 365.

¹¹⁶ Piilahti 2007, 264.

¹¹⁷ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508; Vihola 1983, 294

¹¹⁸ Sillanpää 1969, 381.

¹¹⁹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

Tästä kertoo myös aiemmin esitetty huomio, että talollisten pojat ja tyttäret olivat suosituita poika- ja tyttökummeja.

Naapuripitäjiin liittyviä kummisuhteita on puolestaan ylivoimaisesti eniten Raja-ahon torpalla, yhteensä 26 (taulukko 5). Selkeästi eniten kontakteja on ollut Keuruun suuntaan. Raja-ahon naapuripitäjiin liittyvästä kummisuhteesta 18 oli Keuruun puolelta. Tämä johtunee suurelta osin sukulaisuudesta, sillä Raja-ahoon vuonna 1842 muuttanut Anders Pehrsson Peräinen oli kotoisin Keuruulta, joten hän on tuonut mukanaan myös vanhat kontaktinsa¹²⁰. Osittain kyseessä on sama ilmiö kuin mitä Huutoniemellä oli Yl-tiän kanssa. Raja-aho oli Vuorimäen tilan torpista lähimpänä Keuruun rajaa. Lisäksi torppa sijaitsi aivan Ruovesi-Keuruu välisen tien tuntumassa, joten kontaktit naapuripitäjän puolelle ovat olleet myös tämän takia luonnollisia.

Keuruun ja Ruoveden suuntaan ulottuneet kummikontaktit ovat kaikki joko tien varrella tai vesireitin päässä. Kovinkaan kaukaa ei naapuripitäjän puolelta kummeja ole haettu. Keskimäärin kummit olivat maksimissaan kymmenen kilometrin päässä. Kauimpana Vuorimäestä sijaitsivat 16.4.1863 syntyneen Emmanuel Andersson Raja-ahon kummit Gustav Mattson Kursmäki ja Lisa Mattsdotter Kursmäki¹²¹. Heidän kotitorppaansa oli matkaa Raja-ahon torpasta reilut 20 kilometriä. Mielenkiintoista on myös se, että heti Keuruun puolella sijainneisiin isompiin tiloihin Moijaseen ja Waissilaan ei kummisuhteita juuri luotu, vaikka näiden tilojen naapureista kummeja on löytynyt. Vuorimäen talolla ei ollut Waissilaan ja Moijaseen ainuttakaan kummikontaktia. Huutoniemen torpasta löytyy kuitenkin yksi kummikontakti Moijasen talon väkeen, joka solmittiin 24.10.1822, kun Moijasen talon tytär Maria Henriksdotter todisti Huutoniemen torpan pojan Abrahamin kastetta¹²². Ehkä sosiaalinen kynnys Vuorimäen kaltaisen uudistilan ja alueen vanhojen tilojen kesken on ollut liian suuri. Taustalla voi olla myös jonkinlaista katkeruutta, sillä isojaon yhteydessä Vuorimäen uudistilalle järjestettiin maat juuri Moijasen tilan maista. Pitäjän historiasta ei kuitenkaan tarkemmin selviä, oliko isojako alueella riitaisa.

¹²⁰ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan muuttaneiden luettelot 1834–1883 UK 508.

¹²¹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1858–1883 UK 508.

¹²² SSHY: Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelo 1812–1831 UK 395.

Yleisesti ottaen ulkopuoliset kummit ovat kuitenkin olleet helposti saavutettavista taloista ja suhteellisen läheltä. Kukaan kummi ei ole tullut yli päivämatkan kävelyn päässä, tosin Kursmäki on jo siinä rajoilla. Piilahti huomauttaa väitöskirjassaan, että kasteen takaraja vaikutti myös kummissuhteisiin¹²³. Lapsi piti kastaa vuoden 1686 kirkkolain mukaan kahdeksan päivän sisällä syntymästä¹²⁴. Tässä ajassa ei kovin kaukaa ehditty kummia pyytämään, joten ulkopuoliset kummit saattoivat olla esimerkiksi henkilöitä, jotka olivat jonkin asian puolesta sattumalta syntymäajankohdan aikaan sopivasti liikkeellä Vuorimäen tilan tai Pihlajaveden kirkon suunnalla. On kuitenkin vaikea kuvitella, että näissäkään tapauksissa kummit olisivat olleet täysin tuntemattomia. Aineiston perusteella sanoisin, että kummius on kuitenkin koettu sen verran tärkeäksi, ettei etenkin naapuripitäjästä kotoisin olevaa tuntematonta henkilöä ole huolittu kummiksi. Sattuma on varmasti vaikuttanut myös kummiuteen, mutta jonkinlainen kontakti henkilöön on varmasti ollut jo ennen kummiutta. Näitä kontakteja on pelkän kirkonkirja-aineiston pohjalta kaikkien kummien osalta mahdotonta selvittää.

3.5 Vuorimäen tilan asukkaat kummeina

Edellisissä luvuissa on käsitelty tähän asti vain Vuorimäen tilan asukkaiden itse hankimia kummissuhteita. Tilan asukkaat ovat olleet itse kummeina hyvin usein, mutta vain kylän sisäisissä kummissuhteissa. Mielenkiintoisen vertailupohjan Vuorimäen tilan kummikenttään tuokin tieto, ketkä tilan alueen ulkopuoliset tahot ovat pyytäneet tilan asukkaita kummeiksi. Näin voidaan vertailla kummissuhteiden vastavuoroisuutta ja samalla tarkastella uudesta näkökulmasta niitä tulkintoja, joita tein Vuorimäen kummikentästä.

Vuorimäen asukkaiden tilan ulkopuolisten kummilapsien selvittäminen oli paljon työläämpää kuin tilan omien lasten kummien tarkastelu. Kävin läpi järjestelmällisesti kaikki Pihlajaveden kappeliseurakunnassa syntyneet lapset vuosien 1830–1884 väliltä. Toinen kokonaisuus, jonka kävin järjestelmällisesti läpi, oli Pihlajaveden kappelissa kastet-

¹²³ Piilahti 2007, 246.

¹²⁴ Happonen 2004, 37.

tujen vierasseurakuntalaisten luettelo. Luetteloon on merkitty niiden vierasseurakuntalaisten lasten kastetiedot, jotka on kastettu Pihlajaveden kappelissa. Monille pitäjän rajalla asuville oli lyhyempi matka Pihlajaveden kappeliin kuin Keuruun tai Ruoveden kirkkoon. Koska Vuorimäki sijaitsee pitäjien rajaseudulla, löytyi vierasseurakuntalaisten luettelosta useita kummikontakteja.

Tarkastelussa täytyy ottaa huomioon myös Keuruun ja Ruoveden puoleiset kummikontaktit. Osa näistä kontakteista löytyi vierasseurakuntalaisten luettelosta, mutta tarkempi tarkastelu oli paikallaan. Samanlaiseen järjestelmälliseen syntyneiden ja kastettujen luettelon lukemiseen, kuin Pihlajaveden kohdalla, ei Keuruun ja Ruoveden kanssa ole mahdollisuuksia. Molemmat pitäjät olivat huomattavasti laajempia, joten myös syntyneiden luettelon aineisto on varsin mittava molemmissa seurakunnissa. Päätinkin lähestyä Keuruun ja Ruoveden puoleisia kummikontakteja tilakohtaisesti. Selvitin lähimpien talojen ja torppien lasten kummeja ja etsin vuorimäkeläisiä heidän joukostaan. Pääpaino oli niillä taloilla ja torpilla, joihin olin aikaisemmin huomannut olevan sosiaalisia kontakteja, joko kummien tai avioliittojen merkeissä. Keuruun puolella käytin apunani Hiski-tietokantaa, jonka sukunimi- ja talohauilla pystyi nopeasti selvittämään talossa tai torpassa syntyneet lapset. Kun lapset olivat tiedossa, etsin heidän kummit Keuruun seurakunnan syntyneiden ja kastettujen luettelosta. Ruoveden puolella Hiskistä ei ollut apua, sillä tietokantaan on kerätty vain 1700-luvun tapahtumia Ruovedestä. Ruoveden puolelta kävin läpi lähitalojen lapsia rippikirjojen ja syntyneiden luettelon tietojen avulla. Ruoveden puoli jäi tässä tarkastelussa varmasti heikompaan asemaan kuin Keuruun puoli, mutta toisaalta Pihlajaveden vierasseurakuntalaisten luettelosta löytyi paljon ruoveteläisiä.

Yhteensä vuorimäkeläisiä pyydettiin kummeiksi 41 kertaa oman tilan ulkopuolelle. Sukupuolten välillä ei tässäkään tarkastelussa ilmennyt suuria eroja. Naisia pyydettiin kummeiksi hieman useammin kuin miehiä: naisia 22 ja miehiä 19 kertaa. Taulukosta 7 voidaan tarkastella, kuinka kummikontaktit ovat jakautuneet Pihlajaveden Keuruun kylän, muun Pihlajaveden pitäjän sekä naapuripitäjien kesken.

Taulukko 7: Vuorimäkeläiset kummeina oman tilan ulkopuolella

	Vuori- mäki	Kangas- mäki	Niini- lampi	Huuto- niemi	Raja- aho	Riihi- mäki	Yhteensä
Pihlajaveden Keuruun kylä	4	0	7	0	0	0	11
Pihlajavesi	0	0	3	0	0	0	3
Keuruu	3	2	1	11	4	0	21
Ruovesi	0	0	4	0	0	0	4
Muu	2	0	0	0	0	0	2
Yhteensä	9	2	15	11	4	0	41

Lähteet: SSHY: Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelot 1812–1884 UK 395; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1834–1883 UK 508; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vierasseurakuntalaisten syntyneiden luettelo 1851–1883 UK 396; SSHY: Ruoveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1812-1883 TK 207-208 ja Mko 71-80.

Niinilammen torpan väkeä pyydettiin eniten kummeiksi tilan ulkopuolelle. Huutoniemellä ja Vuorimäellä kontakteja oli molemmilla kymmenkunta kertaa. Tilan uudemmat torpat Raja-aho, Riihimäki ja Kangasmäki jäivät selvästi vähempään huomioon. Rajaaholla ja Kangasmäellä kontakteja oli vain muutamia. Riihimäkeläisten kanssa ulkopuoliset eivät solmineet kummissuhteita kertaakaan.

Ketkä ovat halunneet luoda kummikontakteja Vuorimäen tilan asukkaiden kanssa? Vuorimäkeläisille pyyntöjä kummeiksi tuli etenkin omasta kylästä sekä rajan toiselta puolelta Keuruulta. Kolmas, tosin selvästi heikompi suunta oli Ruoveden puolelta tulleet pyynnöt. Aineistosta muodostuva kummikenttä on huomattavasti suppeampi kuin alue, jolta vuorimäkeläiset ovat itse pyytäneet kumminsaa. Etenkin Pihlajaveden pitäjän ydinalueet loistavat poissaolollaan. Pihlajaveden puoleiset kummikontaktit rajoittuvatkin omaan kylään, muutamaa kauempaa torppaa lukuun ottamatta. Myös oman kylän vanhimman tilan väki, eli yltiäläiset ovat pyytäneet kummeja naapuritilan alueelta varsin nihkeästi. Ainoa löytynyt kummikontakti on vuodelta 1854, jolloin Vuorimäen isäntäparia Herman ja Hedda Stiina Vuorimäkeä pyydettiin Anders Andersson Yltiän ja hänen vaimonsa Henrica Johansdotterin tyttären Evelinan kummeiksi¹²⁵. Huutoniemeläisistä kummeja ei ole pyydetty kertaakaan, vaikka yltiäläiset olivat hyvin usein kummeina huutoniemeläisille.

¹²⁵ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

Näyttääkin siltä, että kummissuhteiden luominen ei ollut laajemmassa mittakaavassa erityisen vastavuoroista. Ainakaan mitkään sosiaaliset säännöt eivät pakottaneet kaukaisempien tilojen asukkaita pyytämään kummia Vuorimäestä, vaikka vuorimäkeläiset olisivat pyytäneet aikaisemmin heitä. Syrjäisempien seutujen asukkaat, joita Vuorimäen tilan väki tässä tapauksessa edustaa, näyttäisivät olleen selvästi aktiivisempia kummi-verkoston luomisessa. Oman tilan ulkopuolelta vuorimäkeläiset hankkivat yhteensä 190 kummia (ks. taulukko). Tähän lukuun nähden se, että vuorimäkeläisiä pyydettiin kummeiksi tilan ulkopuolelle vain 41 kertaa, on melko pieni määrä. Näiden lukujen erotus todistaa mielestäni yhä enemmän naapurisuuden merkitystä kummiudessa, mutta se kertoo myös siitä, että vuorimäkeläiset ovat aktiivisesti pyrkineet laajentamaan sosiaalista toimintakenttäänsä vastavuoroisuuden puutteesta huolimatta. Vuorimäkeläiset olisivat toki voineet valita kaikki kumminsä aivan naapurista. Kari-Matti Piilahti on huomannut oman aineistonsa pohjalta, että yleensä vastavuoroisuus kummissuhteissa näkyi selvimmän saman ruokakunnan tai saman kylän välisissä suhteissa¹²⁶. Tämä näyttäisi pitävän paikkansa myös Vuorimäen tapauksessa. Kuten aikaisemmassa luvussa käsiteltiin, olivat tilan sisäiset kummissuhteet varsin mittavat ja hyvin vastavuoroiset. Vastavuoroisuus on pienemmässä mittakaavassa yltänyt oman kylän laajuudelle, mutta kauemmat kummikontaktit eivät enää ole olleet vastavuoroisia.

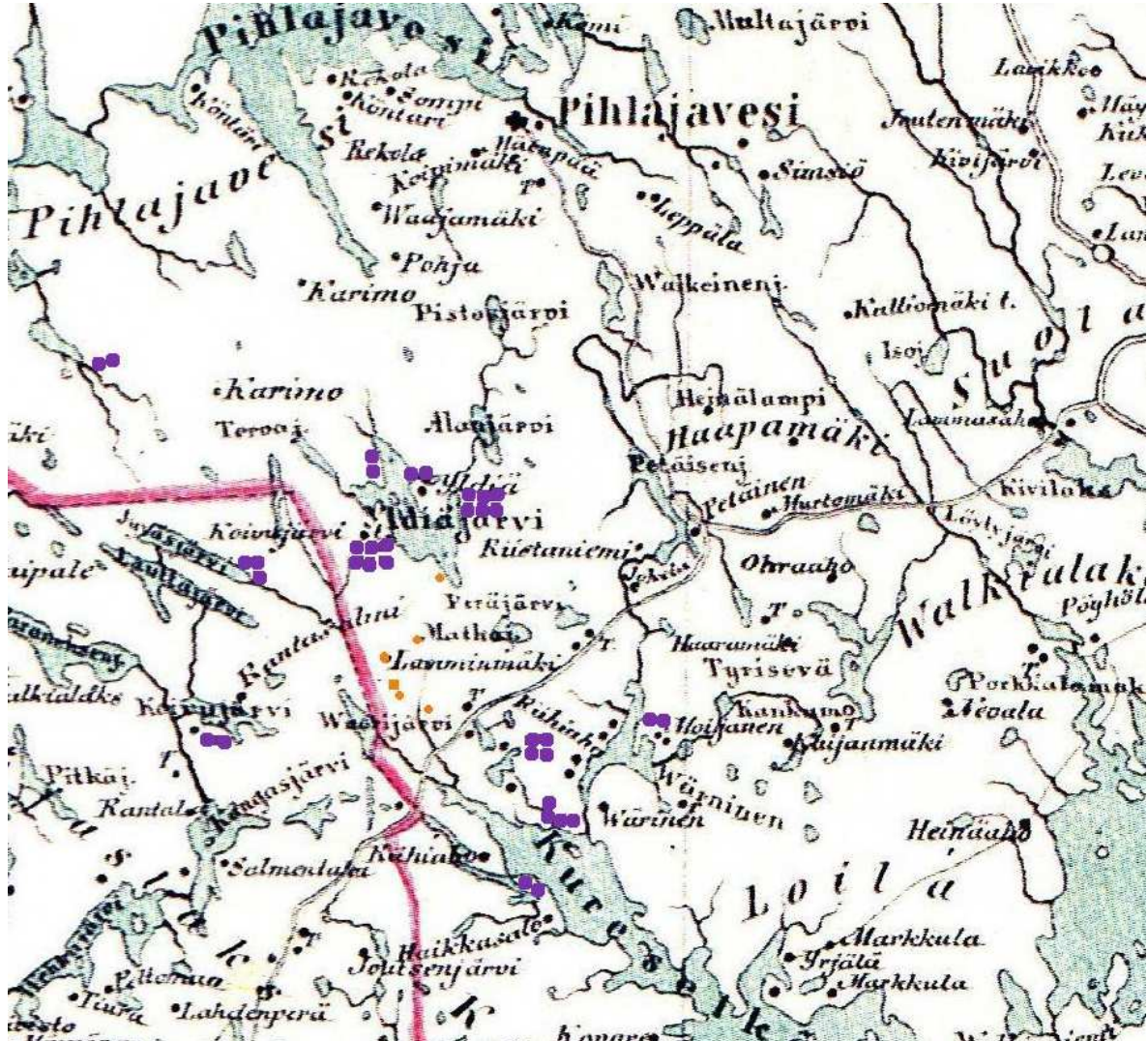
Kartasta 3 voidaan tarkastella kummikontaktien maantieteellistä kenttää tarkemmin. Kuten jo edellä käsiteltiin, on vuorimäkeläiset kummeina -kenttä huomattavasti suppeampi, kuin Vuorimäen ulkopuolisten kummien kenttä. Lähes kaikki kontaktit ovat noin seitsemän kilometrin säteellä Vuorimäestä. Näistä kummikontakteista pystyin selvittämään lähes kaikkien sijainnin. Kankaan torpan sijainti Pihlajavedellä sekä Werkkolan sijainti Keuruulla jäivät arvoitukseksi. Samoin karttaan ei ole merkitty Henric Enocksonin ja hänen toisen vaimonsa Amanda Mattsdotterin toimimista längelmäkeläisen itsel-lisnaisen Hedvig Andersdotterin pojan Kristianin kummeina. Kristian oli äitinsä koti-paikasta huolimatta kastettu Pihlajaveden kappelissa 13.11.1860¹²⁷. Tarina ei kerro, miksi Hedvig synnytti aviottoman lapsensa näin kaukana kotipitäjästään. Minkäänlaisia

¹²⁶ Piilahti 2007, 257.

¹²⁷ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vierasseurakuntalaisten syntyneiden luettelo 1851–1883 UK 396.

sukulaisuussuhteita ei ilmeisesti Hedvigin ja Henricin tai Amandan välillä kuitenkaan ollut.

Kartta 3: Vuorimäkeläiset kummeina

Lähteet: HisKi-tietokanta; Kansalaisen karttapaikka; SSHY: Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelot 1812–1884 UK 395; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1883 UK 508; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vierasseurakuntalaisten syntyneiden luettelo 1851–1883 UK 396; SSHY: Ruoveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1812-1883 TK 207-208 ja Mko 71-80. Karttapohja: Vihola 1983, sisäkansi.

Selkeimmin toistuvia kummikontakteja syntyi erityisesti Huutoniemen torpassa. Antti Kustaanpoika Majalahti ja hänen vaimonsa Stiina Liisa Hermannintytär pyysivät neljään eri otteeseen joko pelkästään Vilhelmiina Huutoniemeä tai Vilhelmiinaa ja hänen miestänsä Ottoa lastensa kummeiksi. Vilhelmiina olikin Majalahdessa erityisen suosittu

kummi. Hän olikin Antin ja Stiina Liisan kaikkien kolmen ensimmäisen ja yhden myöhemmän lapsen kummi. Edes lapsikuolleisuus ei selitä tätä toistuvaa kummisuhdetta, sillä ainakin kolme ensimmäistä lasta selvisivät ainakin ensimmäiset elinvuotensa. Samana ajanjaksona Majalahdesta Huutoniemeen pyydettiin yksi kummi 1.7.1872 syntyneelle Abram Ottossonille. Kummina oli ilmeisesti Stiina Liisa Majalahti, vaikka nimi onkin Pihlajaveden syntyneiden luettelossa mainittu Serafina Stinaksi¹²⁸. Keuruun rippikirjoista löytyy kuitenkin vain Stiina Lisa Majalahti. Todennäköisesti tämän toistuvan kummisuhteen takana on naapuruuden lisäksi myös ystävyys. 1870-luvulla kummisuhteet muuttivat muotoaan. Kummeina alkoi olla vanhan neljän kummin sijaan enää yksi pariskunta, joka usein oli sukulais- tai ystäväpariskunta. Huutoniemeläisillä oli myös toinen vastaava pitkäaikainen kummisuhde Keuruun puoleisen Kaakkolahden torpan kanssa.

Muilla tilan torpilla tai Vuorimäen talolla ei ollut yhtä voimakkaita kummikontakteja yhden talouden kanssa kuin huutoniemeläisillä. Eniten kummeja Vuorimäen tilalta pyysi Yltiän tilan alainen Koivumäen torppa, joka sijaitsi varsin lähellä, noin kilometrin päässä Niinilammen torpasta pohjoiseen. Torpasta muodostettiin 1860-luvulla uudistilalla¹²⁹. Koivumäen jälkikasvun kummeina toimivat Niinilammelta Selim Niinilampi vaimonsa Selman kanssa, sekä Johan Niinilampi vaimonsa Vilhelmiinan kanssa. Vuorimäeltä koivumäen lasten kummeina olivat yhdessä tapauksessa Herman ja Hedda Stiina Vuorimäki. Koivumäki olikin Vuorimäkeä ja erityisesti Niinilampea lähin tilan ulkopuolinen torppa. Kummien vaihto koivumäkeläisten kanssa oli myös jossakin määrin vastavuoroista. Koivumäen torpan poika Otto Koivumäki oli Niinilammen torpan tyttären, 28.9.1848 syntyneen Mathilda Emmanuelsdotterin kummina. Koivumäen piika Caija Koivumäki pyydettiin puolestaan 4.12.1854 syntyneen Hilma Emmanuelsdotterin kummiksi. Koivumäen pariskunta, tässä vaiheessa jo uudistilalliset Otto ja Amalia Koivumäki toimivat myös Huutoniemen torpan 20.1.1866 syntyneen pojan Henrik Hermanssonin kummeina. Vuorimäelle ei kummeja Koivumäestä kuitenkaan pyydetty.¹³⁰

¹²⁸ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1858–1883 UK 508,

¹²⁹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirja 1857-1868 UK 507.

¹³⁰ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1834–1883 UK 508,

3.6 Vuorimäkeläisten kummilapsien sosiaalinen tausta

Koska usein lapsen kummiksi pyydettiin pariskuntaa tai esimerkiksi sisaruksia tyttö- ja poikakummeiksi, on erillisiä kummilapsia vuorimäkeläisillä vähemmän kuin varsinaisia kummikontakteja. Kummilapsia oli yhteensä 24. Keskimäärin yhden lapsen kummeina toimi siis kaksi vuorimäkeläistä kerrallaan. Kummilapsia oli myös eniten Niinilammen torpan asukkailla, yhteensä yhdeksän. Huutoniemeläisillä kummilapsia oli seitsemän, Vuorimäen talon asukkailla viisi. Raja-ahon torpan väellä ulkopuolisia kummilapsia oli kolme. Kangasmäen väellä oli vain yksi ulkopuolinen kummilapsi, Keuruun Werkkolassa 26.6.1870 syntynyt Alfrid, tosin tämäkään kummilapsi ei ollut aivan ”oma”, sillä kummina toimi Matts Johansson Kangasmäen ja Maria Henriksdotter Kangasmäen lisäksi Niinilammen torpan poika Johan Emmanuelsson Niinilampi¹³¹.

Vuorimäen sosiaaliseen kenttään lisävaloa tuo tieto, mitkä olivat heidän kummilastensa vanhempien sosiaaliset taustat. Taulukosta nähdään ruokakuntakohtaisesti kummilasten vanhempien asema yhteisössä. Taulukko on tehty kummilasten mukaan, joten kummikontakteja on vähemmän kuin aikaisemmissa taulukoissa. Vaikka taulukon mukaan kummilapsia olisi ollut 25 kappaletta, on todellinen luku aikaisemmin mainittu 24. Tämä johtuu siitä, että ainoa Kangasmäen kummikontakti on merkitty myös Niinilammen sarakkeeseen, vaikka kyseessä on yksi ja sama kummilapsi.

Taulukko 8: Vuorimäen kummilasten vanhempien sosiaalinen tausta.

Sosiaalinen tausta	Vuorimäki	Kangasmäki	Niinilampi	Huutoniemi	Raja-aho	Yhteensä
Talollinen	1	0	2	0	0	3
Torppari	1	0	5	6	1	13
Palkollinen	0	0	1	0	0	1
Itsellinen	3	1	1	1	2	8
Yhteensä	5	1	9	7	3	25

Lähteet: SSHY: Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelot 1812–1884 UK 395; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1834–1883 UK 508; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vie-

¹³¹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1858–1883 UK 508,

raseurakuntalaisten syntyneiden luettelo 1851–1883 UK 396; SSHY: Ruoveden seurakunnan syntyneiden luettelot 1812–1883 TK 207-208 ja Mko 71-80.

Talollisperheisiin syntyneitä kummilapsia on koko ajanjakson aikana vain kolme. Nämä tapaukset olivat jo edellä mainitut Koivumäen uudistilan ja Niinilammen torpan väliset kummikontaktit sekä yksi kummisuhde Vuorimäen ja Yltiän välillä. Muita talolliskontakteja ei ole syntynyt. Koivumäkeläisillä on uustilana ollut ehkä enemmän tarvetta haakea uusia sosiaalisia kontakteja ja vahvistaa jo olemassa olevia. Koivumäki uutena tilana oli myös sosiaalisesti yhteisössä varsin lähellä Vuorimäen torppia ja varmasti alemmassa asemassa kuin Vuorimäki, jolla taas oli selvästi matkaa pitäjän vanhempiin talolisiin. Vuorimäen isäntäparin pyytämistä Yltiään kummeiksi voisi tulkita jonkinlaisena kohteliaana naapurisuuden ja vastavuoroisuuden osoituksena. Hermanin ja Hedda Stiinan kummilapsen vanhemmat, Anders ja Henrica Yltiä, olivat nimittäin Hermanin siskon Vilhelmiinan kummeja¹³². Loput kummikontaktit Vuorimäen talon ja Yltiän välillä luotiin Yltiän palkollisten kanssa. Kanssakäyminen talojen välillä ei yhteisestä kylästä huolimatta ole ollut ilmeisesti erityisen vilkasta. Kuitenkin on katsottu tarpeelliseksi huomioida naapuritaloa kummiuden merkeissä molemmin puolin ainakin kerran.

Torpparitaustaisia kummilapsia on selvä enemmistö, yhteensä hieman yli puolet kaikista kummilapsista. Tämä sopiikin yksiin sen huomion kanssa, että kummi haettiin usein omasta sosiaaliryhmästä. Torppareita oli myös alueella paljon, joten senkin takia on luonnollista, että suurin osa kummilapsista on torpparitaustaisia. Naapuritorpparit eivät kuitenkaan ole kummiuden merkeissä yrittäneet lähestyä Vuorimäen taloa, vaan kummikontaktit on solmittu erityisesti Huutoniemen ja Niinilammen kanssa. Myös Vuorimäen omat torpat olivat pääasiassa pyytäneet talolliskummeiksi oman tilan talon väkeä. Ehkä näin on ollut myös naapuritorpilla tapana.

Aviottomien lasten osuus kummilapsista on yllättävän suuri. Yhteensä 24 kummilapsesta kuusi, eli jopa yksi neljännes, oli aviotonta syntyperää. Aviottomat lapset olivat kaikki itsellisnaisten synnyttämiä. Tämä ei tosin aina kerro äidin sosiaalisesta taustasta, sillä aviottoman lapsen synnyttäminen toi usein automaattisesti naiselle loisstatuksen, jos

¹³² Vilhelmiina kastettiin 4.4.1839; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834-1857 UK 508.

hän ei päässyt lapsen isän kanssa naimisiin. Naisen häpeää korostettiin kirkonkirjoissa lisäämällä itsellistä tarkoittavaan inhyses-sanan perään vielä termi qvinna, jolla tarkoitettiin ei-kunniallista naista. Aviottomana syntyneet kummilapset ovat kaikki kotoisin lähiseudulta, mutta minkäänlaisia selviä sukulaisuuskontakteja ei lasten äitien ja vuorimäkeläisten välillä esiinny. Ehkä aviottoman lapsen synnyttäminen on aiheuttanut jonkinlaisen välirikon äidin ja hänen oman perheensä välillä, jolloin kummeja ja ehkä tukeakin on etsitty lähiseudulta.

3.7 Kummisuhteiden kertomaa

Kari-Matti Piilahti tulkitsi aineistonsa perusteella, että Suomessa maaseutuyhteisön kummiutta on liian paljon rationalisoitu¹³³. Hänen näkemyksensä perustuu siihen, ettei hän pystynyt yhdistämään suurta osaa kummeista lapsen perheeseen, muuten kuin tilanekohtaisilla perusteilla. Hänen tutkimuksessaan varsin suuri osa kummeista jäi myös täysin tuntemattomiksi. Itse en yhdy oman aineistoni perusteella aivan Piilahden näkemykseen. Toki myös Vuorimäen tilan lasten kummeista löytyy henkilöitä, joiden yhdistäminen itse tilan asukkaisiin on lähteiden avulla vaikeaa tai mahdotonta. Kuitenkin kummiuden käytännöistä tulevat muutamat selkeät linjat esille.

Aineistoni perusteella tärkein yksittäinen peruste kummiudelle Vuorimäen tilan alueella on ollut naapuruus. Näin ollen tärkeämpi rooli kummiudessa on ollut jo olemassa olevien suhteiden vahvistaminen kuin uusien luominen. Uusia sosiaalisia verkostoja on pyritty luomaan lähinnä Pihlajaveden arvostettujen talojen keskuuteen, tosin todennäköisesti myös näiden pitäjän ydinalueilla asuneiden talojen kanssa on ollut jo aikaisempiakin kontakteja. Asiaa pitäisi tarkastella tarkemmin muista lähteistä, esimerkiksi tuomiokirjoista ja pitäjänkokoustenpöytäkirjoista. Aineiston perusteella voi havaita myös, että tila on melko nopeasti integroitunut kiinteäksi yhteisöksi. Yhteisö ja naapurusto on koettu tilalla läheisiksi, vaikka asukkaat ovat tulleet eri suunnilta, eikä sukulaisuussiteitä vielä 1800-luvun alkuvuosikymmenillä ollut.

¹³³ Piilahti 2007, 264.

Selvästi havaittava käytäntö kummiudessa on ollut pariskuntien suosiminen. Ehkä on ollut kohteliasta pyytää avioparin molempia osapuolia kummeiksi. Aina näin ei kuitenkaan ole ollut, vaan joskus on pelkkä mies tai vaimo pyydetty kummiksi. Aviopari on edustanut kummiudessa vakautta, joten sen on katsottu luovan turvaa myös kummilapsen elämään. Jonkinlaista varmuutta ja sosiaalista pääomaa on etsitty myös sillä, että kummeja on samalle lapselle valittu useammasta sukupolvesta. Tästä kertovat aviopari-kummien ohella suositut nuoremasta väestä koostuvat kummit.

Kummius on ollut vastavuoroista, mutta pääasiassa vain tilan sisäisissä kummissuhteissa. Torppien lapsille on pyydetty kummeja talollisista ja talon lapsille torppareista. Torpilla on Vuorimäen tilan alueella selvästi ollut pyrkimys löytää kummit talollisista, etenkin omasta isäntätalosta Vuorimäestä. Omaa asemaa torpparina on haluttu varmistaa luomalla hyvät suhteet isäntäväkeen. Vuorimäen talo on puolestaan varsin laajasti verkotunut kummiuden avulla alustalaisiinsa. Hyvät suhteet torppareihin ovat olleet myös isäntäväen etu.

Osa kummeista on varmasti päätynyt kummeiksi enemmän tilannekohtaisuuden, kuin vakavan harkinnan päätteeksi. Tästä kertovat erityisesti Pihlajaveden kirkon lähistöltä asuneiden palkollisten pyytäminen kummeiksi. On vaikeaa keksiä muuta syytä, miksi juuri heitä olisi valittu kummeiksi. Kaikilla lapsilla on kuitenkin ainakin yksi kummi, joka on ollut tuttu ja turvallinen henkilö. Näin ollen tilannekohtaiset kummit ovat enemmänkin vain täydentäneet kummipaikat täyteen. Suosituin kummiluku oli kuitenkin neljä kappaletta.

Vuorimäen tilan asemaa alueella voi tulkita kummien sosiaalisen taustan perusteella. Kummien kautta voisi esittää, että vaikka Vuorimäen talo on ollut oman tilan torppien parissa varsin arvostettu, ei Vuorimäki ole Pihlajaveden pitäjän mittakaavassa noussut erityisen korkeaan asemaan vielä 1880-luvulle tultaessa. Kummissuhteet alueen muihin talollisiin ovat rajoittuneet suurelta osin talollisten poikiin ja tyttäriin. Näiden suhteiden tulokset eivät vielä näy tutkimusajanjakson aikana. Uudistilan nousu vanhojen tilojen tasalle sosiaalisessa arvostuksessa näyttäisi ainakin ensimmäisten sukupolvien aikana

olevan mahdotonta. Vuorimäen syrjäisellä sijainnilla on varmasti myös ollut erittäin keskeinen tekijä tässä asiassa.

4. Palkolliset

4.1 Palkolliset väestöryhmänä

Koko Suomen väestöstä maaseudun palkollisia oli 1800-luvun puolella välillä 15,9 prosenttia eli yhteensä 286 000 henkilöä¹³⁴. Pihlajavedellä palkollisia oli vuonna 1870 10,9 % koko väestöstä. Palkolliset olivatkin maattoman väestön suurin ryhmittymä maaseudulla, tosin Pihlajavedellä vuonna 1870 oli itsellisten ryhmä ajanut jo hieman henkilömäärässä palkollisten ohi.¹³⁵ Palkolliset olivat nuorta väestönosaa, yleensä 15–30-vuotiaita. Alaikärajana pidettiin ripille pääsyä, tosin myös nuorempia renkipoikia ja piikatytöitä saattoi olla palveluksessa. Palkollisena työskentely päättyi yleensä avioitumiseen, jonka jälkeen heidän odotettiin perustavan oman ruokakuntansa.¹³⁶

Palkollisväestöä leimasi voimakkaasti asetus palveluvollisuudesta, joka on esiintynyt jo keskiaikaisissa maalaissa¹³⁷. Asetusta muokattiin useasti, mutta vielä vuoden 1805 palkollisasetus säilytti palveluspakon. Tämän mukaan naimattomat henkilöt, joilla ei ollut pysyvää ylläpitoa, joutuivat hakeutumaan töihin. Muussa tapauksessa heitä kohdeltiin irtolaisina.¹³⁸ Näin ollen maaseudun nuorella tilattomalla väestöllä ei ollut varhaismodernissa yhteisössä paljoakaan vaihtoehtoja kuin ryhtyä palkollisiksi.

Palkollisten määrää ei enää 1800-luvulla rajoitettu, kuten Ruotsin vallan aikaan. Vuosina 1686 ja 1723 annetuissa asetuksissa säädettiin, ettei isäntä saa pitää enemmän palkollisia kuin mitä hän kohtuullisesti työssään tarvitsee. Sen mikä oli kohtuullista, määräsi kruunu. Palkollisten määrä olikin sidottu kruunun antamiin asetuksiin, jotka vaihtelivat tilan koon mukaan. Näillä asetuksilla pyrittiin ohjaamaan palkollisia kartanoihin ja suurtiloihin, jotka kilpailivat työvoimasta talonpoikien kanssa¹³⁹. Tiukemmillaan jopa omat

¹³⁴ Jutikkala 2003, 452.

¹³⁵ Vihola 1983, 66.

¹³⁶ Wilmi 2003, 224, 231.

¹³⁷ Wilmi 1991, 68.

¹³⁸ Jutikkala 2003, 451,453

¹³⁹ Sillanpää 1969, 61; Pylkkänen 2006, 76.

lapset laskettiin mukaan palkollisten kokonaismäärään¹⁴⁰. Vuonna 1789 annetussa yhdistys- ja vakuuskirjassa vapautettiin palkollisten määrä myös talonpoikien osalta¹⁴¹.

Palkolliset kuuluivat isännän vallankäytön alle. He asuivat samassa ruokakunnassa ja isäntä maksoi myös renkien ja piikojen henkiveron heidän puolestaan.¹⁴² Isäntä oli myös kurinpidollisesti vastuussa palkollisistaan, tosin 1865 palkollisasetuksen myötä isäntä oikeutettiin antamaan ”isällistä kuritusta” enää alle 18-vuotiaille rengeille ja alle 14-vuotiaille piioille¹⁴³.

Talon isäntä vastasi paitsi taloutensa, myös palkollistensa hengellisestä ja moraalista elämästä. Hänen tuli valvoa, että koko talonväki eli uskonnollisten ja moraalisten normien mukaisesti. Isännän tuli myös edustaa alaisiaan oikeudessa, mikäli palkollinen oli onnistunut sotkemaan asiansa pahasti. Käytännössä kuitenkin rengit ja piikat olivat oikeudessa vastuussa omista teoistaan, mutta isäntä saattoi tarjoutua maksamaan palkollisensa mahdolliset sakot, jotta saisi tämän nopeasti takaisin töihin. Isännällä ei kuitenkaan ollut omassa talossaan minkäänlaisia diktaattorin valtuuksia, vaan myös isännänvalta oli säädelty tarkoin. Ihanteena oli elää huoneentaulun maailmassa, jolla tarkoitetaan luterilaista yhteiskuntajärjestystä, jossa kirkko, maallinen valta ja talo kietoutuivat normien ja hierarkian kautta sitovasti toisiinsa. Isännän ihanteena oli olla palkolliselleen esikuvana ja kohdella alaisiaan hyvin luterilaisessa hengessä.¹⁴⁴

Palkolliseksi pestauduttiin vähintään vuodeksi kerrallaan. Vuonna 1816 muuttopäiväksi määrättiin 1.11., eli pyhäinpäivä. Uusien palkollisten pestaminen oli suoritettu jo aikaisemmin syysmarkkinoilla tai kirkonmenojen yhteydessä.¹⁴⁵ Pestaussäädöksiin suhteen oltiin Suomessa varsin tiukkoja. Sopimuksessa määritelty aika tuli palvella loppuun. Esimerkiksi avioitunut piika saatettiin määrätä käräjillä palvelemaan sopimuskausi lop-

¹⁴⁰ Piilahti 2007, 132.

¹⁴¹ Sillanpää 1969, 61.

¹⁴² Wilmi 2003, 230.

¹⁴³ Jutikkala 2003, 453.

¹⁴⁴ Pylkkänen 2006, 78–81.

¹⁴⁵ Rahikainen 2006a, 18; Rahikainen 2006b, 162–163.

puun saakka. Toisaalta palkollinen saattoi purkaa palvelussuhteen huonoon yöspitoon, esimerkiksi niukkaan ruokaan vedoten.¹⁴⁶

Palkollisten töitä ei ollut erityisen tarkkaan palkkaussäännöissä määritelty ennen vuoden 1805 palkkaussääntöä. Miesten ja naisten työt olivat selvästi erotettuja. Miehet eivät osallistuneet sisätöihin eivätkä karjanhoitoon. Peltotöiden lisäksi miesten töihin kuului polttopuiden hankinta sekä muut metsätyöt. Naiset saattoivat omien töidensä lisäksi joutua auttamaan peltotöissä, mikäli siihen oli tarvetta. Vuoden 1805 asetuksen myötä palkolliselle voitiin antaa todistus osaamistaan taidoista. Mikäli renki tai piika huomattiin laiskaksi ja taitamattomaksi, häneltä saatettiin evätä oikeus muuttaa pitäjän rajojen ulkopuolelle.¹⁴⁷ Palkollisella ei ollut varsinaisia työaikoja, vaan koko sopimusajan hänen oli oltava isäntänsä käytettävissä. Renki tai piika ei saanut näin ollen poistua talon ulkopuolelle ilman isäntänsä lupaa. Marjatta Rahikainen onkin todennut, että oikeastaan palkollinen myi pestautuessaan omaa aikaansa, sillä maaseudulla palkollisia ei hankittu mitään tiettyä tehtävää varten. Palkollisten työaikoja alettiin säädellä ja lyhentää vasta 1800-luvun loppupuolella, kun teollisuus alkoi kilpailla työvoimasta maaseudun kanssa.¹⁴⁸

Työn vastineeksi palkolliset saivat yöspidon lisäksi palkan. Palkka maksettiin joko rahana tai luontaistuotteina. Maata, tai sen käyttöoikeutta, ei saanut antaa palkaksi. Tämä oli isänniltä sakon uhalla kiellettyä. Samoin palkolliset eivät saaneet hankkia lisätuloja kaupittelemalla olutta, viinaa tai tupakkaa. Talollisille palkkakustannukset olivat kuitenkin varsin vähäisiä verrattuna yöspidon kustannuksiin.¹⁴⁹ Viranomaiset pyrkivät säätelemään palkkausta yhtenäistämällä palkkauskäytäntöjä. Yhtenäisen taksan avulla pyrittiin estämään palkkojen kohoamista liian suuriksi. Erityisesti aatelissäätö oli innokas säättämään palkollisille enimmäistaksoja. Asetuksia kuitenkin kierrettiin. Toivo Nygård on esittänyt isäntien ja palkollisten välisiin palkkakiistoihin viitaten, että työvoimasta kilpaillessa maksettiin usein salassa suurempaa palkkaa, kuin mitä taksa olisi velvoittanut.¹⁵⁰ Talolliset pyrkivät myös tietoisesti suosimaan luontaistuotteita palkkoina.

¹⁴⁶ Rahikainen 2006a, 12.

¹⁴⁷ Pylkkänen 2006, 81–82; Wilmi 1991, 220.

¹⁴⁸ Rahikainen 2006a, 18–19.

¹⁴⁹ Rahikainen 2006a, 19.

¹⁵⁰ Nygård 1989, 124.

Asetuksista huolimatta palkanmaksu riitoja syntyi usein, ja mikäli sopuun ei päästy, vietiin niiden käsittely helposti käräjille asti.¹⁵¹

4.2 Palkollisten määrä ja palkollissuhteiden kesto

Koko Vuorimäen tilan alueella on tutkimusajanjakson aikana ollut 85 eri palkolliskontaktia. Näistä suurin osa, eli yhteensä 67 kappaletta, on Vuorimäen talon palkollissuhteita. Taulukosta voidaan havaita, kuinka pitkiä työsuhteiden kestot ovat olleet. Joissakin tapauksissa pystyin selvittämään keston aina päivämäärän tarkkuudella. Muuttotiedot merkittiin usein rippikirjoihin, ja mikäli renki tai piika on muuttanut naapuripitäjälle, löytyvät tiedot muuttaneiden luetteloista.

Puuttavista muuttotiedoista johtuen tarkan ajoituksen selvittäminen kaikkien palkollisten kohdalla ei ollut mahdollista. Tällöin on luotettava rippikirjojen merkintöihin. Niiden perusteella pystyy karkeasti vuoden tarkkuudella selvittämään, milloin henkilö on talossa ollut. Työsuhteen keston arviointia helpottaa se, että palvelussuhteen alkaminen ja päättyminen oli sidottu tiettyihin aikoihin. Palkollisten työvuosi alkoi yleensä loppusyksystä. Näin ollen, jos palkollinen on merkitty rippikirjoissa käyneen ripillä keväällä 1855, on hän todennäköisesti saapunut tilalle marras-joulukuussa 1854, ja vastaavasti muuttanut seuraavaan paikkaan marraskuussa 1855. Näistä tiedoista huolimatta muuttaman rengin ja piian palkollissuhteen pystyin määrittelemään noin vuosikymmenen tarkkuudella. Heistä ei rippikirjoissa ollut muuta merkintää kuin nimi, enkä löytänyt heitä muuttaneiden luetteloista.

Taulukosta 9 käyvät ilmi kaikki erilliset palvelussuhteet. Osa palkollisista oli kuitenkin palvelussuhteessa Vuorimäen tilalla useampaan otteeseen, joten yksittäisiä renkejä ja piikoja on vähemmän kuin taulukon kertoma 85 kappaletta. Vuorimäen talossa ajanjakson aikana oli palvelussuhteessa 28 eri renkiä ja 18 piikaa. Tilan torpilla ei ollut useita eri palvelussuhteita saman palkollisen kanssa, mutta osa rengeistä ja piioista tuli torp-

¹⁵¹ Pylkkänen 2006, 82.

piin Vuorimäen talon kautta. Näin ollen koko tilan alueella toimi ajanjakson aikana 35 renkiä ja 25 piikaa.

Taulukko 9: Palkollisuhteiden kesto Vuorimäen tilalla 1807–1878 (suluissa prosentit).

Aika	Vuorimäki		Niinilampi		Huutoniemi		Raja-aho		Yhteensä
	Rengit	Piiat	Rengit	Piiat	Rengit	Piiat	Rengit	Piiat	
1v	39	12	1	0	1	2	5	4	64 (75,3)
2v	3	2	0	0	0	0	2	0	7 (8,2)
3v	2	2	0	0	0	0	1	0	5 (5,9)
4v	0	1	0	0	0	0	0	0	1 (1,2)
yli 5v	1	1	0	0	0	0	0	0	2 (2,4)
Tuntematon	1	3	1	1	0	0	0	0	6 (7,1)
Yhteensä	46	21	2	1	1	2	8	4	85 (100)

Lähteet: Hiski-tietokanta; SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1809-1833 UK 389-391;

SSHY: Pihlajaveden seurakunnan muuttaneiden luettelo 1834–1883 UK 508; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17.

Suurin osa palkollisuhteista on kestänyt varsin lyhyen ajan. Noin yhden vuoden kestäneitä suhteita on yhteensä 75,3 prosenttia kaikista tapauksista. Suurin osa taulukon yhden vuoden kestäneistä palvelussuhteista on kestänyt hieman reilun vuoden. Tämä on ollut tyypillistä myös muualla Suomessa. Tuusulan ja Sääksmäen palkollisiin perustuvissa tarkasteluissa puolet palkollisista oli samassa paikassa vain vuoden. Toinen puolisko pysyi samassa paikassa kahdesta neljään vuoteen. Yli neljä vuotta samalla paikalla olleet rengit tai piiat olivat harvinaisuuksia.¹⁵² Lyhyet palvelussuhteet kertovat siitä, että palkollisia palkattiin vain silloin kuin työtä oli tarjolla. Palvelusväen pito oli suuri taloudellinen rasite, joten sitä taakkaa ei turhan takia otettu ylle.¹⁵³ Myös palkolliset itse suosivat lyhyitä palvelussuhteita. Nuoret rengit ja piiat etsivät aktiivisesti aina parempia sopimusehtoja, joten lyhyt palvelussuhde ei sitonut yhteen talouteen liian pitkäksi aikaa. Jorma Wilmi on väitöskirjassaan tulkinnut, että nopeaa palvelupaikkojen vaihtoa suositettiin myös sen takia, että nuorelle syntyisi mahdollisimman paljon elämäkokemusta palkollisvuosiltaan.¹⁵⁴

¹⁵² Jutikkala 2003, 453.

¹⁵³ Wilmi 2003, 230.

¹⁵⁴ Wilmi 1991, 246.

Sukupuolten välillä voidaan havaita selviä eroavaisuuksia. Renkejä on ollut tilalla kaksi kertaa enemmän. Pitkissä palvelussuhteissa ero renkien ja piikojen välillä häviää. Vuorimäen talossa yli kaksi vuotta palvelleita piikoja ja renkejä on molempia kuusi kappaletta. Suhteessa piikojen palvelusuhteet olivat pidempiä kuin renkien. Vuorimäen talon piioista noin kolmasosa palveli pitemmän ajan kuin yhden vuoden. Rengeistä useamman vuoden palveli vain 13 prosenttia koko ryhmästä. Wilmin havaintojen mukaan myös Suomen länsiosissa, Varsinais-suomessa, Satakunnassa ja Pohjanmaalla, oli tavallista, että piikat työskentelivät samassa paikassa pidempiä jaksoja. Rengit olivat liikkuvampaa väkeä ja siirtyivät herkemmin työsuhdanteiden perässä. Wilmin mukaan myös renkien aktiivisempi liikkuminen hyväksyttiin paremmin kuin piikojen alituinen muuttaminen.¹⁵⁵ Kuitenkin pisimpään Vuorimäessä työskennellyt tilan ulkopuolinen palkollinen oli Ruovedeltä saapunut Abram Adamsson, joka toimi Vuorimäen renkinä vuodesta 1839 lähtien aina 15.5.1847 saakka, jolloin hän kuoli tilalla keuhkotautiin¹⁵⁶.

Todennäköisesti suuri renkien tarve johtuu kaskiviljelyn tuomasta palkollistarpeesta. Kaskeaminen oli pitkä prosessi ja vaati runsaasti työvoimaa.¹⁵⁷ Keuruun seutu oli harvaan asuttua aluetta, jossa harjoitettiin kaskiviljelyä aivan 1800-luvun viimeisiin vuosikymmeneihin saakka. Pihlajavedellä oli 1800-luvun puolivälissä koko peltoalasta kaskimaata jopa 98 prosenttia¹⁵⁸. Vielä 1870-luvulla, kun viranomaiset alkoivat huolestua kaskiviljelyn metsille aiheutuvista seurauksista, vastustettiin kaskiviljelyn rajoituksia Keurusseudulla ankarasti. Kaskiviljely alkoi taantua alueella vasta 1880-luvun lopulla.¹⁵⁹

Toinen selitys palkollisten runsaaseen määrään on oman työvoiman puute. Wilmin mukaan talon oman työvoiman vähenemistä kompensoitiin jo hyvissä ajoin varmistamaan palkollisten saanti omalle tilalle¹⁶⁰. Myös Kari-Matti Piilahti tuo väitöskirjassaan esille, että palkollisia tarvittiin erityisesti silloin kun perheen omat lapset ovat olleet pieniä¹⁶¹.

¹⁵⁵ Wilmi 1991, 248.

¹⁵⁶ SSHY:Pihlajaveden seurakunnan rippikirja 1842–1856 UK 507; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan kuolleiden luettelo 1834–1883 UK 508.

¹⁵⁷ Waris 2003, 495.

¹⁵⁸ Sillanpää 1969, 89.

¹⁵⁹ Vihola 1983, 87–88.

¹⁶⁰ Wilmi 1991, 252.

¹⁶¹ Piilahti 2007, 132.

Vuorimäen talossa ensimmäisenä isäntänä olleen Henric Enockssonin yhdestätoista lapsesta vain kaksi tyttöä ja yksi poika selvisivät aikuisiälle asti¹⁶². Näin ollen työvoimaa ei ole ollut omasta takaa runsaasti talon töihin. Henricin pojan Herman Henricssonin, josta tuli Vuorimäen isäntä 1850-luvulla, jälkikasvu puolestaan ehti työikäiseksi vasta 1870-luvulla.

Samankaltainen tilanne oli Raja-ahon torpalla, jossa oli ylivoimaisesti eniten palkollisia kaikista tilan torpista, yhteensä kahdeksan renkiä ja viisi piikaa. Raja-ahon torppari Anders Petterssonin ja hänen vaimonsa Stina Lisa Mattsdotterin kahdentoista lapsen pesueesta vain kolme selvisi aikuiseksi saakka. Kaiken lisäksi ainut selvinnyt poika Henrik Andersson syntyi vasta 30.12.1860, joten omasta takaa ei Raja-ahosta miestyövoimaa itse torpparin lisäksi löytynyt kuin vasta 1870-luvulla.¹⁶³ Työvoiman puutetta helpotettiin Raja-ahossa myös hankkimalla kotivävy torppaan asumaan. Torpan vanhin tytär Maria Andersdotter nai Matts Abrahamssonin 7.8.1859, ja pariskunta jäi Raja-ahoon asumaan.

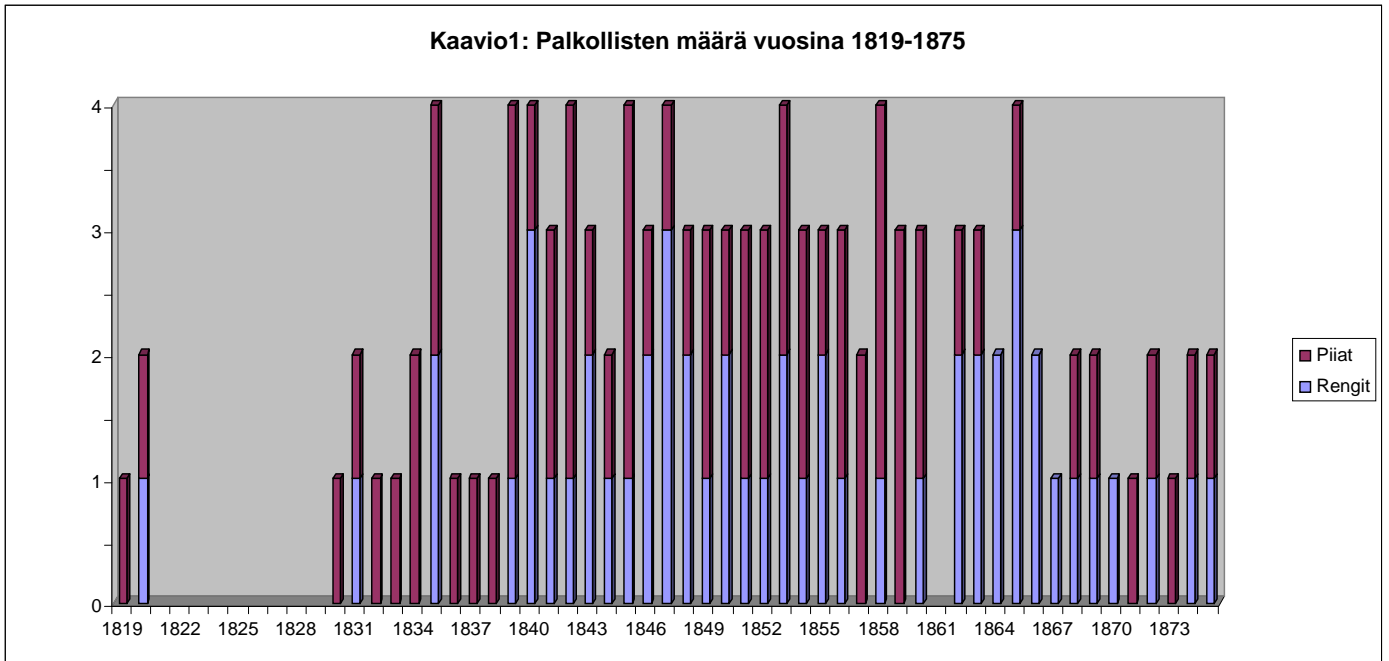
Muissa Vuorimäen tilan torpissa on rippikirjojen perusteella ollut palkollisia varsin vähän. Huutoniemellä ja Niinilammella on koko ajanjakson aikana ollut molemmissa torpissa yhteensä vain kuusi palkollista. Näistäkin vain kaksi oli selvästi tilan ulkopuolisia renkejä tai piikoja. Huutoniemellä piiksi oli esimerkiksi merkitty vuosina 1856–1858 Henrika Gustavsdotter joka oli torpan emännän sisko ja entinen Huutoniemen torpparin tytär. Sekä Huutoniemen että Niinilammen jälkikasvu selvisikin aikuisikään selvästi paremmin kuin Vuorimäen ja Raja-ahon tapauksessa, joten ulkoista työvoimaa ei samassa mittakaavassa tarvittu.

Kaaviosta 1 voidaan tarkastella, kuinka paljon palkollisia on Vuorimäen talossa ollut minäkin tutkimusajanjakson vuotena. Kaavioon on eroteltu rengit ja piikat erikseen, jolloin voidaan vertailla myös sukupuolten eroja. Olen pyrkinyt rakentamaan kaavion niin, että voidaan tarkastella, kuinka paljon palkollisia Vuorimäen talossa oli aina yhtä aikaa. Koska palkollisten työvuosi alkoi loppusyksystä, ovat kaaviossa merkityt rengit ja piikat usein saapuneet tilalle jo edellisenä vuonna, kuin mitä he kaaviossa näkyvät. Kuitenkin

¹⁶² Pekka Rajalan sukututkimus

¹⁶³ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirja 1869-1878 Mko 8-17.

pääasiallinen palvelus on tapahtunut kaavion osoittamana aikana. Ennen vuotta 1819 ja vuoden 1875 jälkeen ei palkollisia ole ollut, joten tilan säästämiseksi jätin nämä tyhjät vuodet taulukosta pois. Kaavio esittää selkeyden vuoksi vain Vuorimäen talon tilannetta. Kuten edellä on käsitelty, oli torpilla palkollisia huomattavasti vähemmän.

Lähteet: Hiski-tietokanta; SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1809–1833 UK 389-391; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan muuttaneiden luettelo 1834–1883 UK 508; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17.

Kaaviosta huomaa, että Vuorimäellä on ollut suurimmillaan neljä palkollista yhtä aikaa. Tämä näyttäisi olleen maksimimäärä renkejä ja piikoja, joita talo kykeni yhtä aikaa palkkaamaan. Todennäköisesti suurempaa työvoiman tarvettakaan ei ole ollut, sillä kaksi ja kolme palkollista yhden vuoden aikana ovat paljon yleisempiä tilanteita, kuin neljä palkollista. Kaiken kaikkiaan yhdeksänä vuonna on ollut neljä palkollista, 15 vuonna kolme, 12 vuonna kaksi palkollista ja 11 vuonna vain yksi.

Kokonaan ilman palkollisia Vuorimäki on selvinnyt, kun otetaan huomioon vuodet joita kaaviossa ei näy, yhteensä 30 vuotta koko tutkimusajanjaksosta. Alkuvuosien pitkä kausi ilman palkollisia voisi selittää tilan varallisuudella. Todennäköisesti uudistilalla ei ole ollut varaa palkata palkollisia. Kaaviossa näkyvä tyhjä jakso 1820-luvulla on osittain harhaa, sillä tällä ajanjaksolla Vuorimäessä oli palkollisia. Heidän tarkkaa palvelujaksoa

ei voi kuitenkaan rippikirjoista päätellä, joten palveluvuodet eivät ole tiedossa. Kuitenkaan palkollisia ei ollut yhtä paljon kuin 1830-luvulta lähtien. Omien palkollisten pidon loppuminen 1870-luvulla liittyy laajempaan väestörakenteen kehitykseen. Keurusseudulla 1800-luvun lopulla itsellisväestön määrä kasvoi nopeasti ja samalla palkollisten määrä väheni. Pihlajavedelle palkollisten määrä puolittui entisestä vuoteen 1890-mennessä.¹⁶⁴ Kun maatonta työvoimaa, jonka sai helposti tilapäisiin töihin, oli runsaasti tarjolla, ei talojen enää kannattanut palkata palkollisia. Rengit ja piijat piti pestata aina vähintään vuodeksi kerrallaan ja vastata tuona aikana myös heidän elatuksestaan.¹⁶⁵ Palkollissopimuksiin vaikutti myös 1879 annettu elinkeinovapaus sekä 1883 voimaan tullut uusi irtolaisasetus, jotka tekivät maaseudun työläisistä vapaampia toimijoita työsuhteiden luomisessa. Entinen palveluspakko ja tiukka isäntävalta alkoi purkautua.¹⁶⁶

Vuorimäen talon vilkkain palkollisten pidon aika alkoi vuodesta 1839 ja kesti vuoteen 1865 saakka. Tuona aikana talossa on ollut pääsääntöisesti kolme tai neljä palkollista yhtä aikaa. Ajanjakso sopii aikaisemmin mainitun havainnon suhteen, että palkollisia tarvittiin kun talon omaa työvoimaa ei ollut tai omat lapset olivat pieniä. Palkollisten määrä väheneekin heti 1860-luvun lopulta lähtien, jolloin talon omia lapsia alkoi olla enemmän työiässä. Kuten taulukossa havaittiin, oli Vuorimäellä renkejä määrällisesti enemmän kuin piikoja. Kuitenkin työvuosina laskettuna piikatyövuosia on ollut selvästi enemmän. Piikatyövuosia on ollut yhteensä 64 vuotta, kun renkityövuosia on ollut 52 vuotta. Asiaa selittää ainakin osaksi piian ja rengin palkkauksen ero. Piian palkka oli selvästi pienempi rengin palkkaan verrattuna, jopa vain puolet siitä. Piian pito oli niin halpaa, että pienimmilläkkin tiloilla oli yleensä varaa piikaan.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Vihola 1983, 66.

¹⁶⁵ Rahikainen 2006b, 161–162.

¹⁶⁶ Pylkkänen 2006, 86–87.

¹⁶⁷ Rahikainen 2006b, 165.

4.3 Palkollisten sosiaalinen tausta ja maantieteellinen liikkuvuus

Kuten jo aikaisemmin on huomattu, palkolliset olivat hyvin liikkuvaa väkeä. Tästä syystä johtuen ei rengin tai piian taustan selvittäminen ole aina aivan yksinkertaista. Sosiaalisia taustoja selvittäessä hieman vajaan kolmasosan alkuperä jäikin avoimeksi.

Taulukko 10: Palkollisten sosiaalinen tausta Vuorimäen talossa 1807–1878 (suluisissa prosentit).

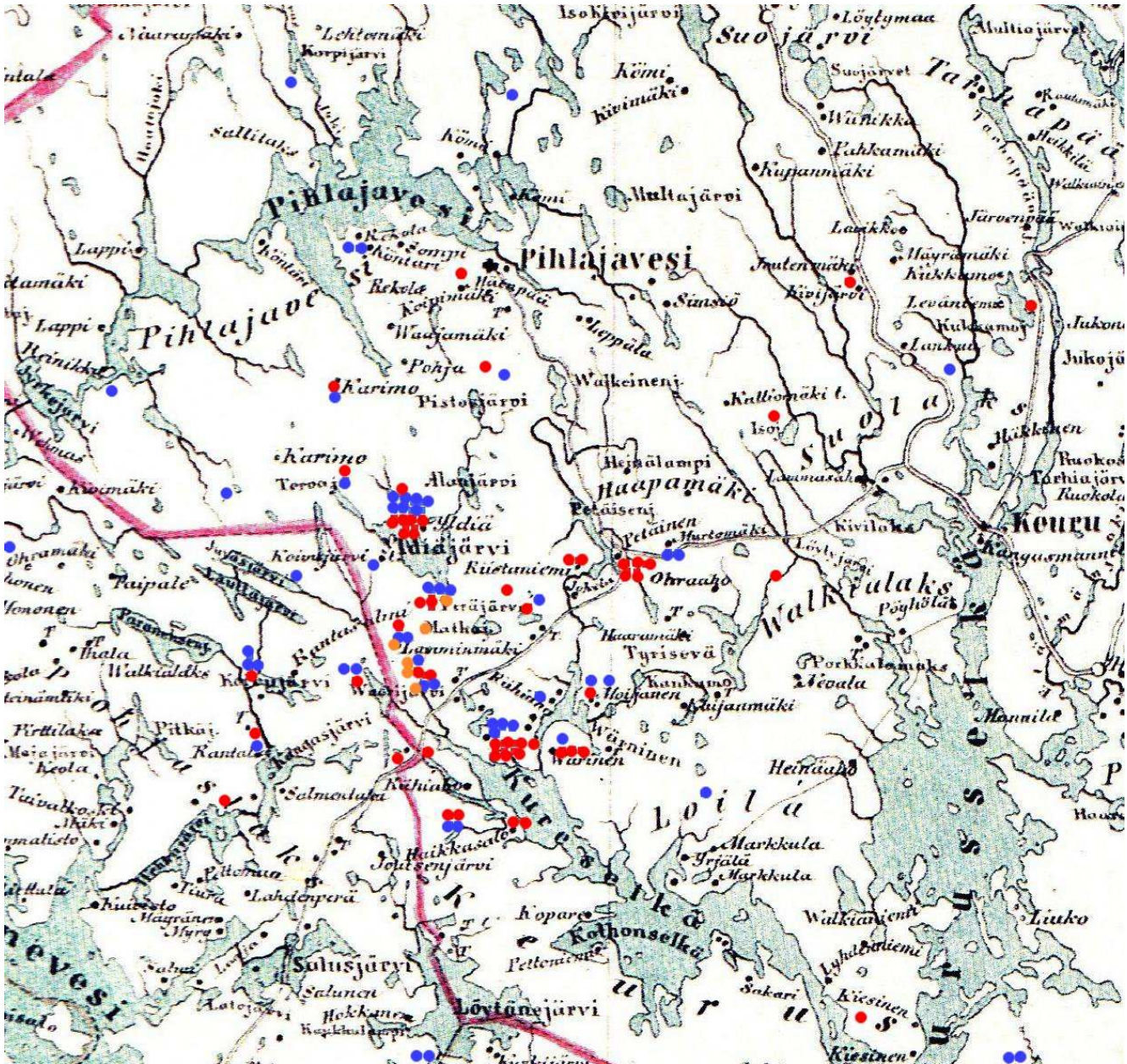
Sosiaalinen tausta	Rengit	Piiat	Yhteensä
Talollisen poika/tytär	3	3	7 (10)
Torpparin poika/tytär	9	9	18 (30)
Itsellisen poika/tytär	8	5	13 (21,7)
Sotilaan poika/tytär	3	1	4 (6,7)
Käsityöläisen poika/tytär	0	1	1 (1,7)
Tuntematon	12	6	18 (30)
Yhteensä	35	25	60 (100)

Lähteet: Hiski-Tietokanta; SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1809–1833 UK 389–391; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan muuttaneiden luettelo 1834–1883 UK 508; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17.

Selvitetyistä henkilöistä suurimmat ryhmät muodostivat torppari- (30 %) ja itsellistautaiset (21,7 %). Yhteensä heitä oli yli puolet (51,7%) kaikista palkollisista. Näissä väestöryhmissä paine lähteä etsimään työtä jo varhaisessa iässä onkin suurin, sillä taustalla ei ollut omaa kotitilaa, josta elantonsa olisi voinut saada. Talollisten lapsilla oli kuitenkin mahdollisuus, että kotitilasta lohkottiin oma tila jopa useammalle perheen lapselle. Talollistautaisia olikin vain 10 % palkollisista. Sukupuolten välillä suuria eroja ei ole, tosin tuntemattomiksi taustoiltaan jääneistä suurin osa on renkejä. Tämä kertoo todennäköisesti siitä, että rengit olivat liikkuvampaa väkeä kuin piiat, jolloin sosiaalinen tausta hukkuu lukuisten muuttojen takia kirkonkirjojen kätköihin. Vuorimäen tilan palkol-

listen sosiaalinen rakenne vastaa suhteessa melko hyvin Pihlajaveden yleistä sosiaalista rakennetta, tosin talollistaustaiset ovat siihen nähden aliedustettuja¹⁶⁸.

Kartta 4: Vuorimäen talon palkollisten liikkuvuus 1807–1878.

Lähteet: Kansalaisen karttapaikka; SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1809–1833 UK 389–391; SSHY: Keuruun seurakunnan muuttaneiden luettelot 1809–1884 UK 398–391, UK 396 ja Mko 496–497 SSHY: Pihlajaveden seurakunnan muuttaneiden luettelo 1834–1883 UK 508; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17. SSHY: Ruoveden seurakunnan muuttaneiden luettelot 1808–1883 TK 206, TK 206 ja Mko 12–13; Karttapohja: Vihola 1983, sisäkansi.

¹⁶⁸ Vihola 1983, 72.

Kartta 4 puolestaan esittää niiden palkollisten lähtö- ja saapumispaikkoja, jotka sain muuttaneiden luetteloiden ja rippikirjojen avulla selville. Oranssilla olen merkinnyt Vuorimäen talon ja tilan torppien sijainnit. Siniset pisteet merkkavat paikkoja, joista palkolliset ovat saapuneet ja punaiset pisteet puolestaan paikkoja, jonne rengit tai piikat ovat Vuorimäen tilalta lähteneet. Karttapohja on vuodelta 1867, joten se kuvastaa hyvin tilannetta Vuorimäen talon ympäristössä tutkimusajanjakson aikana.

Kaikista 132 muuttotapahtumasta sain selvitettyä tarkasti 55 sisäänmuuttoa ja 54 ulosmuuttoa. Täysin tuntemattomiksi jäi sekä sisäänmuuttojen että ulosmuuttojen osalta viisi kappaletta. Ruovedeltä tulleiden palkollisten kohdalla neljässä tapauksessa jäi lähtöpaikka selvittämättä. Myös kolme Ruovedelle suuntautunutta muuttoa jäi epäselviksi. Keuruun suuntaan vastaavat luvut olivat kaksi ja kolme kappaletta. Myös yksi Pihlajaveden sisäinen ulosmuutto jäi avoimeksi. Kartassa eivät aivan kaikki selvitettyt muutokset näy, sillä muutama tapaus jää hieman kartan reunojen ulkopuolelle.

Suurin osa selvitettyistä paikoista sijaitsee aivan talon naapurustossa, maksimissaan kymmenen kilometrin säteellä Vuorimäestä. Näin ollen kovin kaukaa eivät palkolliset uutta työpaikkaa lähteneet työsuhteen päätyttyä etsimään. Kohteet ovat myös lähes poikkeuksetta kulkureittien varsilla. Vuorimäen tila sijaitsi aivan Ruovesi-Keuruumaantien välittömässä läheisyydessä, joten yhteydet rajan yli molempiin suuntiin olivat hyvät myös tämän takia.

Kaukaisimmatkin palkollisten tulo- ja lähtöpaikat sijaitsevat maksimissaan 25 kilometrin säteellä Vuorimäestä. Esimerkiksi Vuorimäen talossa 1834–1835 palvellut piika Lovisa Eliasdotter saapui Keurusselän toiselta puolelta Järvenniemestä¹⁶⁹. Kaukaisin tulopaikka omasta seurakunnasta on Sällinlahden Naaralan torppa, joka sijaitsee Pihlajaveden pohjoisrannalla.

Jutikkala tuo esille Sääksmäen palkollisiin pohjautuen, että pääsääntöisesti palkollisten muuttoliike oli pitäjänsisäistä¹⁷⁰. Kuitenkin Vuorimäen talo sijaitsi aivan Pihlajaveden pitäjän eteläosassa aivan Keuruun ja Ruoveden pitäjien rajojen tuntumassa. Näin ollen

¹⁶⁹ SSHY: Keuruun seurakunnan muuttaneiden luettelo 1832-1862 UK 396.

¹⁷⁰ Jutikkala 2003, 453.

rajat ylittävää liikettä on ollut jo tästä syystä varsin paljon. Palkollisten muuttoa ei enää 1800-luvulla rajoitettu esivallan toimesta, tosin seurakunnat saattoivat kieltäytyä ottamasta vastaan muuttajia, joista syntyisi köyhäinhoidollisia rasitteita¹⁷¹. Työn perässä liikkuneet palkolliset eivät kuitenkaan kuuluneet tähän ryhmään.

Taulukko 11: Vuorimäen tilan palkollisten synnyinpaikka

Kotipaikka	Rengit	Piiat	Yhteensä
Vuorimäen tila	7	4	11
Pihlajavesi	5	8	13
Keuruu	6	8	14
Ruovesi	11	5	16
Orivesi	1	0	1
Ala-härmä	1	0	1
Kuorevesi	1	0	1
Tuntematon	2	0	2
Yhteensä	35	25	60

Lähteet: Hiski-tietokanta; SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1809–1833 UK 389–391
SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17.

Taulukosta 11 selviää palkollisten synnyinpaikka, joka on usein merkitty myös rippikirjoihin. Tämän lisäksi kotipaikkaa voi selvittää muuttokirjojen sekä syntyneiden luetteloiden avulla. Etsintöjen apuna käytin hyväkseni myös Hiski-tietokantaa, sillä sen avulla pystyin nopeuttamaan syntyneiden luetteloiden tarkastelua. Näiden perusteella voidaan huomata, että lähes kaikki palkolliset ovat myös kotoisin joko Pihlajavedeltä tai naapurikunnista. Tämä tukee myös sitä havaintoa, että palkollispaikkaa etsittiin oman kotipaikan lähistöltä.

Yksi merkillepantava huomio on Ruovedeltä kotoisin olleiden suuri määrä. Heitä oli pihlajavetisten jälkeen eniten palkollisista. Kuitenkin ruoveteläisistä talojen ja Vuorimäen välillä eivät palkolliset liikkuneet erityisen vilkkaasti, vaikka kontakteja toki olikin. Ehkä Ruovedellä oli ylitarjontaa palkollisista, jolloin useat joutuivat siirtymään Pihlajaveden ja Keuruun puolelle.

¹⁷¹ Happonen 2004, 55.

Kaukaisin kotipaikka oli vuosina 1871–1872 Vuorimäessä renkinä olleella Johan Elias-son Pirttisellä. Hän oli syntynyt Ala-Härmässä, Härmän kylän Pesolan talossa¹⁷². Mikä on saanut miehen Pohjanmaalta liikkeelle aina Keski-Suomeen asti, on varmasti mielenkiintoinen tarina, jota tosin on mahdotonta näiden lähteiden perusteella selvittää. Hänen kulkemansa reitin sain kyllä selvitettyä. Ala-Härmästä hän muutti suoraan Kuorevedelle 1869, josta vuonna 1870 saapui Keuruun Peräiselle. Vuorimäki oli siis vasta hänen kolmas palkollispestinsä. Vuorimäellä ollessaan hän avioitui Mäenperästä Yltiältä kotoisin olleen Maria Johansdotterin kanssa. Heidät vihittiin 1.12.1872, eli heti Vuorimäen pestin päätyttyä.¹⁷³ Muut kaksi selvästi muita kauempaa kotoisin olleet rengit olivat Matts Johansson Kössi, joka oli kotoisin Orivedeltä, ja Johan Mattsson, jonka kotipaikaksi on merkitty Kuorevesi. Ala-Härmään matka linnuntietä tulee lähes 140 kilometriä. Kuorevesi sijaitsee noin 50 kilometrin päässä ja Orivedelle linnuntietä on noin 60 kilometriä.

Yhteensä kahdeksan palkollista, kuusi renkiä ja kaksi piikaa, palveli useamman pestin Vuorimäellä. Näiden tapausten takaa ei rippikirjojen ja historiakirjojen perusteella löydy mitään erityisiä syitä, miksi sama renki tai piika olisi tullut Vuorimäelle takaisin. Osa uudelleen saapuneista on tilan omia asukkaita. Mielenkiintoinen tapaus palkollissuhteisiin liittyen on kuitenkin Vuorimäen talon ja Klangin perheen väliset kontaktit. Adam Johansson Klang oli vuonna 1788 syntynyt entinen ruotusotilas, joka toimi renkinä sekä asui itsellisenä vaimonsa kanssa Vuorimäessä ja Niinilammella 1820- ja 1830-luvulla. Tarkat vuodet eivät selviä rippikirjoista. Heidän vuonna 1814 syntynyt poikansa David Johansson Klang toimi vanhempiensa tavoin myös renkinä Vuorimäessä ja asui myös vaimonsa Stina Lisa Johansdotterin kanssa Niinilammella vuosina 1845–1848. Heille syntyi Vuorimäellä poika Abraham 4.10.1845. Klangit muuttivat vuonna 1848 pois Vuorimäeltä, mutta heidän poikansa Abraham palasi syntymätaloonsa rengiksi 1868. Klangin miesväki onkin ainoa tapaus, jossa samasta suvusta on kolmesta peräkkäisestä miespolvesta tullut renki Vuorimäkeen.¹⁷⁴

¹⁷² SSHY: Alahärmän seurakunnan rippikirjat 1846–1852 I UK 48–49.

¹⁷³ SSHY: Alahärmän seurakunnan rippikirjat 1861–1869 Mko 102–129; SSHY: Keuruun seurakunnan muuttaneiden luettelo 1863–1884 Mko 496–497; SSHY:Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508.

¹⁷⁴ SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1818–1834 UK 389–391; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1868 UK 507.

4.4 Vuorimäen tilan asukkaat palkollisina

Nuorten miesten ja naisten lähteminen palkollisiksi ei ollut pelkkää alenevaa säätykiertoa, kuten joskus perinteisesti on tulkittu, vaan tärkeä osa maaseudun nuorison kasvamista ja kehittymistä aikuisuuden tuomiin haasteisiin. Palkollisvaihetta voidaankin pitää työharjoitteluna, jossa työn kautta opittiin, kuinka huolehtia tulevaisuudessa omasta perheestä. Toki usein palkolliseksi lähdölle ei ollut vaihtoehtoja. Kotitilalla tai -torpassa ei aina riittänyt töitä kaikille sisaruksille. Palkolliseksi lähteminen ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että henkilö jäi sille tielle. Monet rengit ja piiat pääsivät palkollisvaiheen jälkeen torppareiksi tai viljelemään omaa tilaa.¹⁷⁵

Taulukko 12: Vuorimäkeläiset palkollisina 1806–1878.

Talo/torppa	Rengit	Piiat	Yhteensä
Vuorimäki	0	1	1
Niinilampi	5	2	7
Huutoniemi	2	3	5
Raja-aho	1	0	1
Yhteensä	8	6	14

Lähteet: SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1818–1879 UK 389–395 ja Mko 27–81; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17.

Vuorimäen talon asukkaista vain yksi henkilö on lähtenyt palkolliseksi. Vuorimäen ensimmäisen isännän Enock Abramssonin Lisa-tytär palveli piikana Keuruun Murtomäen talossa 1826 alkaen, mutta hänet vihittiin jo samana vuonna ähtäriläisen Jacob Jacobson Hautoniemen kanssa, joten palkollissuhde jäi tässäkin tapauksessa varsin lyhyeksi¹⁷⁶. Kaikki muut Vuorimäen talon pojat ja tyttäret ovat joko olleet koko elämänsä tilan asukkaita tai muuttaneet vasta avioituttuaan tilan ulkopuolelle. Kuten aikaisemmin jo mainittiin, Vuorimäen lapsista selvisi hyvin harva 1800-luvun alkupuolella aikuiseksi saakka. Varmasti myös tästä johtuen ei paine palkolliseksi lähdöksi kasvanut kotitilalla liian suureksi.

Tilan torpista Raja-aholla oli hyvin samankaltainen tilanne kuin Vuorimäen talolla. Aikuiseksi selvinneille lapsille löytyi töitä omalta torpalta. Rengiksi on Raja-ahosta lähte-

¹⁷⁵ Wilmi 1991, 294; Nummela 1996, 45.

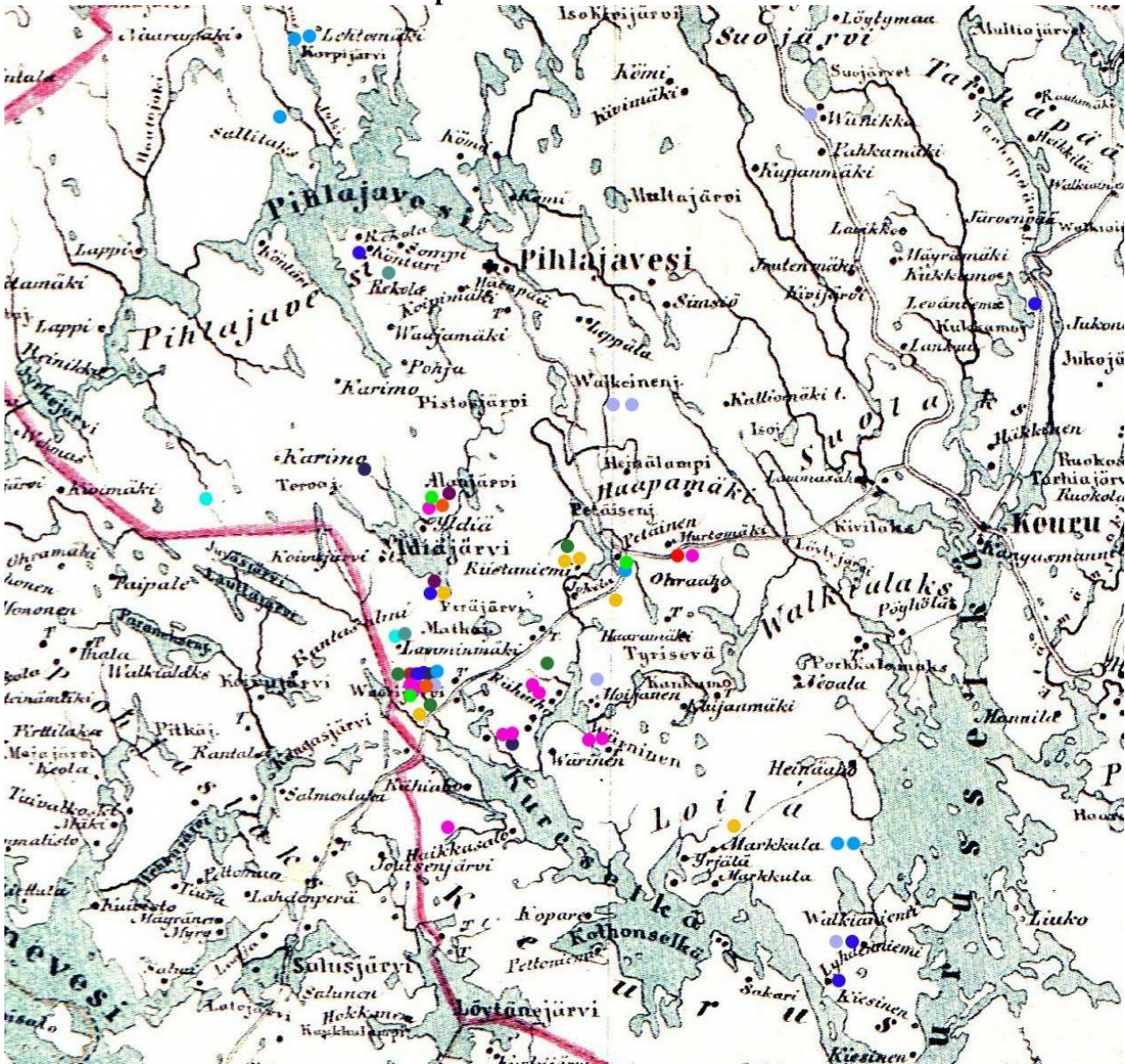
¹⁷⁶ SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirja 1818–1827 UK 389–390; SSHY: Ähtärin seurakunnan vihittyjen luettelo 1811–1848 UK 505.

nyt vain Raja-ahon ensimmäisen torpparin, entisen ruotusotilaan, Josef Marchin poika Gabriel, jonka palkollisura kulki Raja-ahosta ensin Vuorimäkeen, jonka jälkeen Gabriel muutti Keuruun Liettuun rengiksi 1.11.1840 alkaen. Useiden eri palkollissuhteiden jälkeen (ks. kartta, haalean siniset ympyrät) Gabriel Josefsson muutti avioiduttuaan mäkitupalaiseksi Keuruun Wiinikan tilalle, josta lopulta siirtyi torppariksi Keuruun Suolahdessa sijaitsevaan Sysikankaanahon torppaan.¹⁷⁷ Gabrielin elämäntarina onkin hyvä esimerkki torpan pojan elämänvaiheista, johon keskeisenä osana kuuluu ”työharjoittelu” palkollisena ennen oman torpan saamista.

Niinilammella ja Huutoniemellä oli puolestaan ylitarjontaa työvoimasta. Niinilammen jälkikasvusta seitsemän nuorta lähti torpan ulkopuolelle palkolliseksi. Huutoniemestä oli lähtöisin puolestaan kaksi renkiä ja kolme piikaa. Kartasta 5 voidaan hahmottaa vuorimäkeläisten palkollisuria. Vuorimäkeläiset rengit on merkitty karttaan sinisen ja vihreän, piikat puolestaan punaisen ja keltaisen sävyin. Kylän nuorten ”palkollisreitin” sain melko tarkkaan selvitettyä. Huutoniemen tyttären Henrika Gustavsdotterin kulkureitti hukkuu Ruovedelle marraskuussa 1858. Muuttokirjaan on merkitty miltä sivulta rippikirjasta hänet tulisi löytää, mutta tätä sivua ei löydy Ruoveden seurakunnan rippikirjoista. Mahdollisesti kyseessä on merkintävirhe. Niinilammella syntyneen Henrik Johanssonin jäljet häviävät puolestaan 1840-luvulla Keuruulle.

¹⁷⁷ SSHY: Keuruun seurakunnan muuttaneiden luettelo 1832–1862 UK 396; SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1832–1862 UK 391–395.

Kartta 5: Vuorimäkeläiset palkollisina 1806–1878

Lähteet: Kansalaisen karttapaikka; SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirjat 1818–1879 UK 389–395 ja Mko 27–81; SSHY: Keuruun seurakunnan muuttaneiden luettelot 1809–1884 UK 398–391, UK 396 ja Mko 496–497 SSHY: Pihlajaveden seurakunnan muuttaneiden luettelo 1834–1883 UK 508; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834–1878 UK 507 ja Mko 8-17. Karttaphoja: Vihola 1983, sisäkansi.

Oman kylän merkitys etenkin palvelusuran alussa oli suuri. Ainoastaan Vuorimäen talon tytär Lisa Enocksdotter palveli vain kylän ulkopuolella¹⁷⁸. Ehkei talolliselle edes sopinut mennä palkolliseksi oman talon alaiseen torppaan. Kaikki tilan torpista lähtöisin olleet rengit ja piit palvelivat jossain vaiheessa uraansa omalla tilalla, pääasiassa Vuo-

¹⁷⁸ SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirja 1818-1827 UK 398–390.

rimäen talossa, mutta myös tilan torpissa. Viidessä tapauksessa Vuorimäen talo oli ensimmäinen palveluspaikka. Ehkä ensimmäiset työkokemukset oli turvallista saada oman tilan alueelta, jonka jälkeen oli helpompi lähteä tilan ulkopuolelle töihin.

Mielenkiintoinen oman tilan sisäinen palvelussuhde oli Niinilammelta kotoisin olleella Kaija Johansdotterilla. Hän palveli koko aikuisikänsä Vuorimäen talossa. Palvelussuhteen kestossa hän onkin omaa luokkaansa, palvelleen 1820-luvulta aina kuolinvuoteensa 1859 asti. Hän synnytti 6.4.1824 aviottoman pojan Abramhamin, eikä enää päässyt naimisiin vanhemmallakaan iällä. Ehkä hänestä voitaisiinkin käyttää kansanomaisesti nimitystä ”vanhapiika”. Kaija Johansdotterin tapaus osoittaa, etteivät palvelussuhteet aina olleet pelkästään työvoimakysymyksiä. Selkeästi oma yhteisö on ottanut suojiinsa henkilön, joka muuten olisi saattanut jäädä pahasti heitteille. Kaija on rippikirjoissa merkittynä loppuun saakka piian statuksella. On mahdotonta sanoa, minkälaista palkkaa hän on vuosien aikana työstään saanut, mutta kuitenkin häntä ei ole sysätty itselliseksi jonnekin perämökkiin.¹⁷⁹ Pasi Saarimäki tuo väitöskirjassaan esille, että työn tekeminen saattoi olla keino aviottoman lapsen synnyttäneelle äidille lunastaa paikkansa yhteisössä. Työteliästä piikaa ei kannattanut erottaa, vaikka hän olisikin rikkonut yhteisön normeja synnyttämällä aviottoman lapsen.¹⁸⁰

Tärkein Vuorimäen ulkopuolinen suunta palkollisurille oli selvästi Keuruu. Neljästätoista palkollisesta yhdeksän kappaletta palveli Keuruun puolen taloissa tai torpissa. Tärkeimmät alueet ovat olleet heti Keuruun pitäjän rajan puoleinen Peräisen ja Wäärisen seutu sekä Haapamäen ympäristö. Useampi palkollispesti on löytynyt myös Loilan ja Lietun alueelta. Pihlajaveden suunnasta palkollispaikkoja on myös haettu etenkin Yl-tiästä. Kuitenkin Pihlajaveden kirkonkylälle asti on lähtenyt vain kaksi renkiä. Pihlajaveden keskusalueella saattoi jo valmiiksi olla riittävästi tarjontaa palkollisista, jolloin kauempaa ei ole renkejä ja piikoja tarvinnut pestata. Mielenkiintoinen havainto on, että rajan toiselle puolelle Ruoveden suuntaan lähti vain yksi piika, jo edellä mainittu Henriika Gustavsdotter. Tämä voi kertoa Keuruun puoleisten kontaktien vahvuudesta. Osansa asialla saattoi olla sillä seikalla, että Pihlajavesi kuului Keuruun emäseurakuntaan. Näin

¹⁷⁹ SSHY:Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834-1868 UK 507; SSHY: Keuruun seurakunnan syntyneiden luettelo 1812-1831 UK 395.

¹⁸⁰ Saarimäki 2010, 109.

ollen Keuruun ja Pihlajaveden välinen raja ei ehkä ollut yhtä selkeä, kuin Pihlajaveden ja Ruoveden välinen.

Sukupuolten välillä voidaan kartallistamisen perusteella todeta, että myös vuorimäkeläisiin sopii Jorma Wilmin tekemä, jo aikaisemmin mainittu havainto, että rengit olivat liikkuvampaa väkeä. Yksikään piiosta ei liikkunut palkollisuransa aikana yli 10 kilometrin päähän Vuorimäestä. Kauimmaksi ehtivät Vuorimäen tytär Lisa Enocksdotter, joka palveli Haapamäen Murtomäessä, sekä Huutoniemen tytär Evelina Hermansdotter, jonka palkollisura päättyi Keuruun Loilaan. Kaukaisin palveluspaikka oli Niinilammen veljeksillä Selim ja Emmanuel Niinilammella Ähtärin Alastaipaleella Iso-Pakarin talossa, jonne matkaa on linnuntietä pitkin reilu 30 kilometriä. Tämä kohde on sen verran kaukana, ettei se mahtunut karttapohjaan mukaan.

Kirkonkirjojen perusteella on mahdotonta selvittää, millä perusteella aina uusi työpesti otettiin vastaan. Kuitenkin joitakin päätelmiä voi tehdä. Useassa tapauksessa palkolliseksi on lähdetty sellaiseen paikkaan, missä on jo aikaisemmin palvellet joku oman perheen jäsen. Edellä mainitut Niinilammen veljekset Selim Emmanuelsson ja Emmanuel Emmanuelsson ovat hyvä esimerkki. Selim oli syntynyt vuonna 1843 ja Emmanuel puolestaan 1852, joten veljeksillä oli yhdeksän vuotta ikäeroa. Vanhempi veli Selim sai vuonna 1867 keväällä pestin Ähtäristä, Alastaipaleen Iso-Pakarin talosta. Joulukuussa 1867 Emmanuel seurasi isoveljeään ja saapui myös Iso-Pakariin rengiksi.¹⁸¹ Varmasti kaan tuolloin vasta 15-vuotias Emmanuel ei olisi lähtenyt Ähtäriin asti palkolliseksi ilman isoveljensä tukea. Selim on myös todennäköisesti järjestänyt paikan veljelleen Iso-Pakariin. Kolmessa tapauksessa myös aikaisemmat palvelussuhteet poikivat uusia pestejä. Niinilammelta kotoisin ollut Maria Johansdotter palveli kahteen otteeseen Vuorimäessä, Keuruun Riihiahossa, Keuruun Peräisellä sekä Keuruun Wäärisellä. Hänen veljensä Matts Johansson puolestaan sahasi Pihlajaveden Lehtomäen ja Keuruun Järvenpään väliä kahteen otteeseen. Huutoniemen Evelina Hermansdotter palveli puolestaan 1870-luvulla Keuruun Ristaniemessä kaksi eri pestiä.¹⁸²

¹⁸¹ SSHY: Ähtärin seurakunnan rippikirja 1865–1875 Mko 1-13.

¹⁸² SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirja 1870–1879 Mko 52–81; SSHY:Pihlajaveden seurakunnan rippikirja 1869–1878 Mko 8-17.

Myös sukulaisuussuhteet vaikuttivat palvelussuhteisiin. Edellä mainittu Huutoniemen tytär Evelina Hermansdotter toimi piikana Keuruun Peltolan torpassa 1879, jolloin torpan torpparina oli Evelinan eno. Samoin edellä mainittu Maria Johansdotter puolestaan oli piikana Keuruun Tuohilammessa vuonna 1868, jolloin torppaa emännöi entinen Vuorimäen talon tytär Wilhelmiina Henriksdotter.¹⁸³ Kolmas esimerkki on Huutoniemen tytär Henrika Gustavsdotter, joka oltuaan useamman vuoden piikana Yltiässä, palasi vuonna 1856 takaisin Huutoniemeen, jossa silloin emännöi Henrikan sisko Maria Stina Gustavsdotter¹⁸⁴.

Kokonaisuudessa tulkittaessa sekä vuorimäkeläisten että muualta kotoisin olleiden palkollisten liikkeitä, näyttäisi siltä, että Vuorimäki on ollut yksi etappi renkien ja piikojen palkollisurassa. Tähän etappiin ovat kuuluneet voimakkaasti myös Yltiän talo Pihlajavedelle sekä Peräisen ja Petäisen talot Keuruulla. Nämä kolme kohdetta olivat selvästi suosituimmat suunnat joista palkollisia tuli sekä meni Vuorimäeltä. Selvästi valtaosa palkollisten tulo- ja lähtöpaikoista sijaitsee Yltiän, Peräisen ja Petäisen talojen muodostamassa kolmiossa, jonka reunalla Vuorimäki sijaitsee (ks. Kartta 4). Myös Vuorimäellä syntyneitä palkollisia tarkastellessa huomataan melko samankaltainen ”urareitti”. Näyttääkin siltä, että palkolliset työskentelivät kaikki palkollisvuotensa melko suppealla alueella, vaikka pestitila vaihtui lähes vuosittain. Tästä kertoo myös se, että suurin osa rengeistä ja piioista oli myös syntynyt lähialueella. Huomattavasti kauempaa saapuneet palkolliset olivat poikkeuksia. Voisikin olettaa, että myös muilla alueilla on ollut omat selkeät palkolliskenttänsä. Esimerkiksi Pihlajaveden sekä Keuruun kirkonkylien alueilta todennäköisesti löytyisivät vastaavan tyyliiset kentät. Asian varmistaminen vaatii toki tarkempaa tutkimusta.

¹⁸³ SSHY: Keuruun seurakunnan rippikirja 1863–1869 Mko 27–51.

¹⁸⁴ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirja 1842–1856 UK 507.

5. Vuorimäen tila suhteessa ympäristöönsä – Sosiaalisten kontaktien ja kenttien tarkastelu

Edellisissä luvuissa eri sosiaalisia kontakteja on käsitelty omina kokonaisuuksinaan ja erillisinä tapahtumina. Oikeassa elämässä sosiaaliset kontaktit nivoutuvat kuitenkin usein monimutkaisesti toisiinsa eri yhteyksien kautta. Tässä luvussa tarkoituksena on tarkastella, minkälaisia yhtymäkohtia eri kontaktien väliltä löytyy ja minkälaisia tulkin-toja näistä yhtymäkohdista voi tehdä.

Sosiaaliset suhteet palkollisilla Vuorimäen talon asukkaisiin rajoittuivat lähes täysin palvelussuhteisiin. Avioliittoja palkollisten ja talon asukkaiden välillä ei syntynyt. Poikkeuksen muodostaa renki Matts Johansson, joka avioitui Vuorimäen tyttären Anna Kaisa Henriksdotterin kanssa 19.8.1861¹⁸⁵. Tässä tapauksessa avioituminen tapahtui kuitenkin ennen palkollissuhdetta. Anna-Kaisa ei siis mennyt naimisiin rengin kanssa, vaan Matts oli tällöin titteliltään torpparinpoika. Vihkimisen jälkeen Matts muutti Vuorimäkeen, jossa hän on rippikirjojen mukaan toiminut renkinä. Matts ja Anna-Kaisa muuttivat 1862 muutamaksi vuodeksi Keuruun Tuohilampeen, josta Matts oli kotoisin. He kuitenkin palasivat 1865 takaisin Vuorimäen tilalle asuttamaan ilmeisesti heitä varten perustettua Kangasmäen torppaa. Kangasmäen torpassa pariskunta asui kymmenen vuotta, minkä jälkeen torppariksi Kangasmäkeen tuli Vuorimäen poika Selim Hermansson Vuorimäki.¹⁸⁶

Avioliitot ja palkolliskontaktit ovat kuitenkin välillisesti yhteydessä. Muutamassa tapauksessa tilalle otettiin puolison sisaruksia töihin. Näin oli etenkin Haikkasalonsisarus-ten kohdalla. Vuorimäen talon poika Herman Henriksson oli vuonna 1846 vihitty Haikkasalonsisarus-ten tyttären Hedda Stiinan kanssa. Tulevina vuosina Vuorimäessä palveli Hedda Stiinan sisko Henrika Mattsdotter vuosina 1856–1860 sekä veli Matts Mattsson vuosina 1862–1863. Hedda Stiinan Matts veljen kohdalla palkollispesti on aivan normaalin mit-tainen, mutta Henrika-sisko palveli talossa selvästi pitempään kuin piijat keskimäärin.

¹⁸⁵ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan vihittyjen luettelo 1834–1883 UK 508.

¹⁸⁶ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirja 1869–1878 Mko 8-17.

Samoin Vuorimäessä palveli vanhan isännän Henric Enoekssonin toisen vaimon Amanda Mattsdotterin tytär Serafia vuosina 1863–1864.¹⁸⁷

Kummissuhteet ja avioliitto kohtaavat aineistossa selkeästi yhden avioparin kohdalla. Vuorimäen pojan Selim Hermansson avioitui Niinilammen torpan tyttären Hilma Emanuelsdotterin kanssa. Avioliiton myötä molempien puolisoitten kummeista tuli myös heidän appivanhempiaan. Selimin kummeina olivat Niinilammen torppari Emmanuel Mattsson ja hänen vaimonsa Justina. Hilman kummeina puolestaan olivat Vuorimäen isäntäpari Herman ja Hedda Stina Vuorimäki. Niinilampi ja Vuorimäki olivat myös naapureita, joten kontaktit olivat muutenkin vilkkaat. On kuitenkin mahdollista, että ajatus avioliitosta samanikäisten naapurinpojan ja -tytön kanssa heräsi vanhempien mieleen jo kummeja hankittaessa. Kummalta puolelta tämä aloite olisi tullut, on mahdotonta sanoa. Ehkä kuitenkin Niinilammen torpan asukkailla olisi tämänkaltaisessa naimakaupassa enemmän voitettavaa.

Toisen kerran kummissuhteet ja avioliitto kohtaavat Vuorimäen tyttären Maria Kristiina Hermannintyttären tapauksessa. Hän avioitui 26.6.1871 Johan Hermansson Koivujärven kanssa. Maria Kristiinan yksi kummeista oli Koivujärven renkinä kummiksi pyytämisen aikaan toiminut Emmanuel Eriksson. Maria Kristiinan ja Johan Hermanssonin avioliittoon kummissuhde palkolliseen ei todennäköisesti ole millään vaikuttanut, sillä palkollisten liikkuvuus oli varsin suurta. Kuitenkin sekä kummissuhde että avioliitto kertovat ehkä siitä, että kontakteja Ruoveden puolelle Koivujärven on säännöllisesti pidetty yllä. Kyseessä on toki naapuritalo.

Tutkimusajanjakson aikana Vuorimäen talon lapsilla oli palkolliskummeja yhteensä kuusitoista, mutta näistä vain kaksi kummiä oli omia palkollisia. Talon oma renki Carl Johansson oli kummina 24.2.1825 syntyneille kaksostytöille Maja Stina ja Henrica Henricsdottereille. Carl oli kummina myös seuraavalle Vuorimäessä syntyneelle lapselle Anna Stinalle vuonna 1826, mutta tällöin hän palveli jo Yltiässä. Carl Johanssonilla ja Vuorimäen talon väellä on ollut selvästi erityinen suhde, koska häntä on asemastaan

¹⁸⁷ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1842–1868 UK 507.

huolimatta pyydetty kummiksi kahteen otteeseen. Carl oli ensimmäinen Vuorimäen talon renki. Ehkä hän hoiti työnsä erityisen ansiokkaasti?

Toisessa tapauksessa renki Gabriel Josefsson March oli 16.7.1836 syntyneen Moses Henriksson Vuorimäen kummina. Tässä tapauksessa renki oli kotoisin talon alaisesta Raja-ahon torpasta, joten kummiuteen vaikutti varmasti myös naapuruus. Gabriel oli vaimonsa Kaisan kanssa kummina myös Huutoniemen 21.8.1836 syntyneelle Henrikatyttäreille. Kolmas tapaus on itsellispariskunta Adam Klang ja Lisa Johansdotter, jotka molemmat olivat olleet Vuorimäen talon palkollisia. He toimivat kummeina 14.12.1845 syntyneelle Henrik Henriksson Vuorimäelle. Tässäkin tapauksessa kummiuteen vaikutti naapuruus, sillä pariskunta asusti itsellisinä Vuorimäen talon alaisessa Niinilammen torpassa.¹⁸⁸

On varsin mielenkiintoista, että Vuorimäen talon lapsille on kelvannut palkollisväestö kummeiksi, mutta omiin palkollisiin, sekä sen hetkisiin että entisiin, on pidetty etäisyyttä. Ehkä omat palkolliset on koettu sosiaalisessa hierarkiassa niin selvästi omaa tasoa alemmiksi, ettei kummiutta ole katsottu sopivaksi. Samaan tyyliin Vuorimäen talon kummivalinnoissa karsastettiin myös itsellistaustaisia henkilöitä. Lisäksi palkollisuhteet olivat pääsääntöisesti varsin lyhyitä, jolloin talonväellä ei ole ollut tarvetta muodostaa kontakteja kummiuden avulla renkeihin ja piikoihin, kuten tehtiin suhteessa omiin torppareihin.

Vuorimäen palkollisten joukossa ei ollut lainkaan omia tilan ulkopuolisia kummilapsia. Tilan sisäisistä kummilapsista vain Huutoniemen poika Anders Gustavsson palveli Vuorimäellä renkinä vuosina 1864–1868. Mielenkiintoinen huomio on myös se, että Anders Gustavssonin lisäksi kukaan muu vuorimäkeläisistä palkollisiksi lähteneistä ei palvellut kummiensa luona. Voisi kuvitella, että palkollispestiä hankkiessa olisi myös kummissuhteita käytetty hyväksi. Ainakin sukulaisuussuhteita käytettiin palkolliskontaktien muodostamiseen. Näin ollen aineiston, tosin tähän kysymykseen nähden hieman suppean, perusteella voisi jopa epäillä, että omia kummilapsia ei tarkoituksella otettu palkollisiksi. Esimerkiksi Henric Enocksonin avioiduttua Amanda Mattsdotterin kanssa vuonna

¹⁸⁸ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat 1834-1856 UK 507; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834-1857 UK 508.

1860, Vuorimäkeen piiaksi otettiin hänen tyttärensä Serafia vuonna 1863. Kuitenkin Amandan poika Anshelm, joka oli Vuorimäen nuoren isäntäparin Herman Henricksonin ja Hedda Stiina Mattsdotterin kummipoika, meni rengiksi Yltiään.¹⁸⁹ Havainnoista voisi päätellä, että varhaismodernissa yhteisössä kummisuhde ja palkollispestiin liittynyt voimakkaasti hierarkkinen asetelma isännän ja palkollisen välillä eivät sopineet yhteen. Näin ollen näiden kahden suhteen välistä ristiriitaa pyrittiin välttämään. Huomiota tukee myös aikaisemmin esitetty havainto, että omia palkollisia ei haluttu lasten kummeiksi, vaikka muuten palkollistaustaisia oli kummeina paljon. Jotta tästä asiasta saisi varmuuden, tulisi kummiutta ja palkolliskontakteja tutkia vielä laajemmin kuin mitä tässä tutkimuksessa on ollut mahdollista. Jos tämä havainto pitäisi laajemmassa mittakaavassa paikkaansa, kummiutta ei olisi käytännössä koettu pelkästään kasteen todistamiseksi, vaan kummin ja lapsen välille on syntynyt selkeä side.

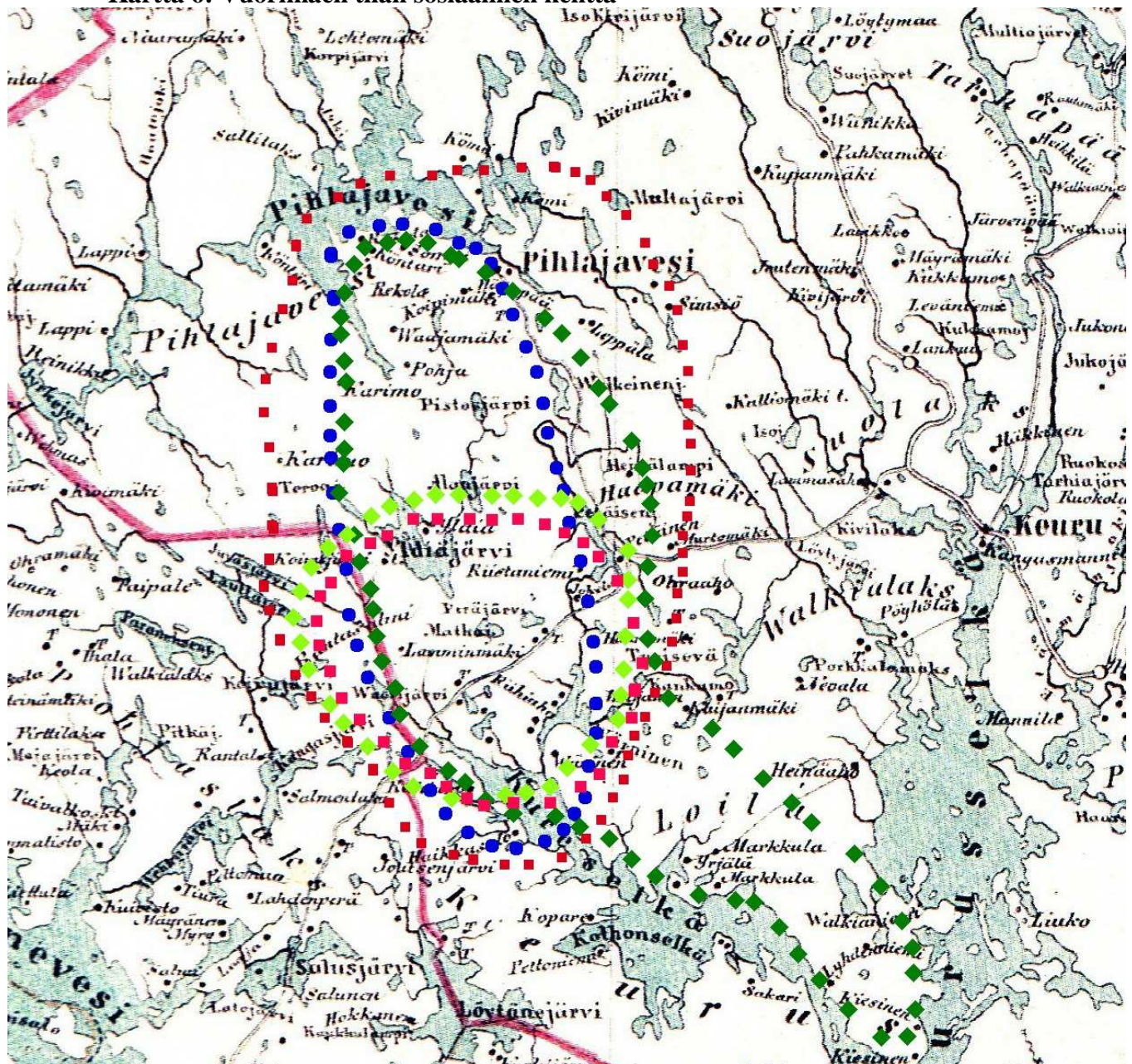
Karttaan 6 olen koonnut aikaisemmissa kartoissa havainnoitujen sosiaalisten kontaktien keskeisimmät alueet. Tummanpunaisilla neliöillä erotettu alue kuvastaa Vuorimäen tilan kummikenttää. Pienempi, vaaleamman punaisella rajattu kehä kuvastaa sitä aluetta, mille vuorimäkeläisiä on pääasiassa pyydetty kummiksi. Sinisillä ympyröillä rajatun kehän alueelta on löytynyt suurin osa puolisoista. Vaalean vihreillä vinoneliöillä rajattu kehä esittää palkollisten liikkumista ja tumman vihreillä vinoneliöillä merkitty tilan asukkaiden palkollisurien pääasiallista toimintakenttää.

Sosiaalisista kentistä laajin on Vuorimäen tilan kummikenttä. Maantieteellisen laajuuden lisäksi tämä kenttä oli myös kontaktien määrässä suurin. Muista kentistä kummikenttä eroaa erityisesti siinä mielessä, että Pihlajaveden seurakunnan ydinalueiden merkitys oli hyvin suuri. Vaikka suurin osa kummeista pyydettiin aivan naapurustosta, on kirkon seudulta ollut ehkä helppo saada kokoon loput tarvittavat kasteen todistajat. Kummikenttä on huomattavan laaja, mikäli sitä vertaa alueeseen, mistä vuorimäkeläisiä on pyydetty kummeiksi tilan ulkopuolelle. Tämä kenttä jäi kaikista sosiaalisista kentistä kaikkein suppeimmaksi, vaikka etenkin Ruoveden puolen tilannetta en pystynyt täysin järjestelmällisesti selvittämään. Joka tapauksessa vuorimäkeläisiä pyydettiin pääasiassa kummeiksi noin 10 kilometrin päähän tilasta.

¹⁸⁹ SSHY: Pihlajaveden seurakunnan rippikirja 1857–1868 UK 507; SSHY: Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden luettelo 1834–1857 UK 508.

Myös avioliittokenttä laajenee Pihlajaveden seurakunnan keskukseen asti, mutta avioliitoista muodostuva sosiaalinen kenttä ei ole yhtä tiheä kuin kummikenttä. Selkeästi kuitenkin omalla seurakunnalla on ollut keskeinen merkitys avioliittoja muodostettaessa. Lähes kaikki puoliset ovat tulleet oman emäseurakunnan eli Keuruun ja Pihlajaveden alueelta (ks. Kartta 1).

Kartta 6: Vuorimäen tilan sosiaalinen kenttä

Karttapohja: Vihola 1983, sisäkansi

Maantieteellisesti laaja toiminta-alue muodostui myös vuorimäkeläisten palveluspaikoista. Vuorimäkeläiset palvelivat renkeinä ja piikoina säännöllisesti Pihlajaveden ydinalueella, mutta aktiivinen toimintakenttä ulottui myös etelään Loilan suuntaan. Kaikkein aktiivisin alue myös tässä tapauksessa muodostui kuitenkin tilan naapurustoon, pääasiassa Keuruun puolelle. Tämä kenttä on kuitenkin selvästi laajempi kuin alue, jolta pääasiallisesti ovat Vuorimäen tilan omat palkolliset tulleet. Tämä palkolliskenttä rajoittautui 5-10 kilometrin säteelle tilasta.

Juhani Lehtosen avioliittokenttämallia voidaan soveltaa myös koko sosiaalisen kentän tulkinnassa. Koska Vuorimäen tila itsessään on ollut kaikissa tarkastelluissa kontaktikentissä hyvin merkittävä tekijä, voidaan se yksistään sisällyttää sosiaalisen kentän ensimmäiseksi osaksi. Toisen kentän muodostavat Yltiän talo sekä Keuruun puoleiset naapuritalot ja torpat aina Haapamäelle saakka. Tältä alueelta suurin osa sosiaalisista kontakteista on muodostettu. Pihlajaveden kirkonkylän alue on tässä suhteessa hieman ongelmallinen. Alueelta on löytynyt paljon puolisoita ja kummikenttä laajenee vahvasti aina Kömin taloon asti. Kuitenkin erityisesti kummiuden valossa voidaan todeta, etteivät Pihlajaveden suuntaan muodostuneet sosiaaliset kontaktit syventyneet erityisen vastavuoroisiksi. Joka tapauksessa Pihlajaveden suuntaan kontakteja on ollut sen verran säännöllisesti, että se tulee myös lukea toiseen kenttään kuuluvaksi.

Kolmannen kentän muodostavat hajanaisemmat Keuruun puolen sekä Ruoveden puoleiset kontaktit. Vaikka Vuorimäen talon väki oli alkujaan Ruovedeltä kotoisin, eivät entisen asuinpaikan sosiaaliset suhteet selvinneet ajan kuluessa. Alkuvaiheessa kontakteja Ruovedelle oli enemmän, mutta ne hiipuivat vuosikymmenten kuluessa. Ilmeisesti sukulaisuussuhteita ei erityisemmin enää vaalittu maantieteellisen etäisyyden kasvaessa tarpeeksi suureksi.

Vuorimäen tilan sosiaalisen kentän aktiivisin osa muodostui aivan Vuorimäen talon naapurustoon. Tämä alue oli vuorimäkeläisten ensisijainen sosiaalinen toimintakenttä. Kartassa 6 tämä näkyy alueena, jossa kaikki tarkastellut kentät leikkaavat toisensa. Lännessä alue rajoittuu melko tarkasti Ruoveden ja Pihlajaveden pitäjän rajaan, ulottuen hieman Ruoveden puolelle. Idässä ensisijainen kontaktikenttä ulottuu Haapamäelle

saakka. Etelässä rajana voidaan pitää Haikkasalon taloa ja pohjoisessa Yltiän tilaa. Tällä halkaisijaltaan noin kymmenen kilometriä olevalla alueella muodostettiin 65 prosenttia kaikista tarkastelemistani kontakteista. Alueella tapahtui myös pääosa selkeästi vastavuoroisista suhteista, esimerkiksi kummi- ja palkolliskontakteissa.

Mielenkiintoinen huomio on, että maksimietäisyys sosiaalisille kontakteille on lähes poikkeuksetta ollut noin 30 kilometriä, eli maksimipäivämatkan verran. Tätä kauemaksi ei ole kontakteja solmittu ja näinkin kaukaiset tapaukset ovat harvinaisia. Asiaan vaikuttavat kulkuyhteyksiin ja liikkumisvälineisiin liittyvät realiteetit. Huomio todistaa myös varhaismodernin maaseutuväestön nykymielessä hyvin rajatusta ja suppeasta elämänpiiristä. Todennäköisesti suuri osa väestöstä vietti koko elämänsä vielä tätäkin suppeammalla alueella.

Lähteet

I Alkuperäislähteet

Suomen sukuhistoriallinen yhdistys (SSHY) ry:n digitaaliarkisto (www.sukuhistoria.fi)

Alahärmän seurakunnan rippikirjat

Rippikirja 1846-1852 I UK 48-49

Rippikirja 1861-1869 Mko 102-129

Keuruun seurakunnan muuttaneiden luettelot

Muuttaneet 1809-1818 UK 389

Muuttaneet 1818-1826 UK 390

Muuttaneet 1829-1832 UK 391

Muuttaneet 1832-1862 UK 396

Muuttaneet 1863-1884 Mko 496-497

Keuruun seurakunnan syntyneiden ja kastettujen luettelot

Syntyneet 1812-1831 UK 395

Syntyneet 1832-1849 UK 395

Syntyneet 1850-1862 UK 395

Syntyneet 1863-1877 Mko 529-535

Syntyneet 1878-1884 Mko 536-541

Keuruun seurakunnan rippikirjat 1809–1879.

Rippikirja 1797–1799 UK 388

Rippikirja 1801 -1806 I UK 388–389

Rippikirja 1809–1817 UK 389

Rippikirja 1818-1827 UK 389-390

Rippikirja 1828-1834 UK 390-391

Rippikirja 1835-1841 I UK 391-392

Rippikirja 1835-1841 II UK 392

Rippikirja 1842-1848 I UK 392

Rippikirja 1842-1848 II UK 392-393

Rippikirja 1849-1856 I UK 393

Rippikirja 1849-1856 II UK 393

- Rippikirja 1856-1862 I UK 393-394
Rippikirja 1856-1862 II UK 394
Rippikirja 1856-1862 III UK 394-395
Rippikirja 1863-1869 Mko 27-51
Rippikirja 1870-1879 Mko 52-81
- Keuruun seurakunnan kuulutettujen ja vihittyjen luettelot
Kuulutetut 1819-1937 UK 395-396
- Pihlajaveden seurakunnan kuolleiden ja haudattujen luettelot
Kuolleet 1834-1883 UK 508
- Pihlajaveden seurakunnan muuttaneiden luettelot
Muuttaneet 1834-1883 UK 508
- Pihlajaveden seurakunnan rippikirjat
Rippikirja 1834-1841 UK 507
Rippikirja 1842-1856 UK 507
Rippikirja 1857-1868 UK 507
Rippikirja 1869-1878 Mko 8-17
- Pihlajaveden seurakunnan syntyneiden ja kastettujen luettelot
Syntyneet 1834-1857 UK 507
Syntyneet 1858-1883 UK 507
- Pihlajaveden seurakunnan vierasseurakuntalaisten luettelot
Vierasseurakuntalaisia (Syntyneet) 1845-1883 UK 508
- Pihlajaveden seurakunnan kuulutettujen ja vihittyjen luettelot
Vihityt 1834-1883 UK 508
- Ruoveden seurakunnan muuttaneiden luettelot
Muuttaneet 1808-1827 TK 209
Muuttaneet 1827-1831 TK 209
Muuttaneet 1832-1866 TK 209
Muuttaneet 1867-1883 Mko 12-13
- Ruoveden seurakunnan syntyneiden ja kastettujen luettelot
Syntyneet 1793-1834 TK 207
Syntyneet 1835-1844 TK 207
Syntyneet 1845-1852 TK 207-208

Syntyneet 1853-1870 TK 208
Syntyneet 1871-1881 Mko 71-78
Syntyneet 1882-1883 Mko 79-80
Ähtärin seurakunnan kuulutettujen ja vihittyjen luettelot
Vihityt 1811-1848 UK 505
Ähtärin seurakunnan rippikirjat
Rippikirja 1865-1875 Mko 1-13

II Tietokannat

Hiski-Tietokanta (<http://hiski.genealogia.fi/historia/>)

Kansalaisen karttapaikka (<http://kansalaisen.karttapaikka.fi/>)

III Tutkimuskirjallisuus

Happonen, Päivi (2004), *Sukututkimuksen asiakirjaopas – väestöhistorialliset arkistolähteet*. Mikkeli: Karjala-tietokantasäätiö.

Heikinmäki, Marja-Liisa (1981), *Suomalaiset häätavat*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Häggman, Kai (1996), *Johdatus perhehistoriaan*. Helsinki: Helsingin yliopisto

Jutikkala, Eino (2003), Tilalliset ja tilattomat. Teoksessa: Rasila, Viljo & Jutikkala, Eino & Mäkelä-Alitalo, Anneli (toim.), *Suomen maatalouden historia 1. Perinteisen maatalouden aika. Esihistoriasta 1870-luvulle*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Kahden kauppa. Juhlatietoa, kuvia ja kertomuksia suomalaisista häistä (1995). Kaivola, Terttu (toim.) Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura

Karonen, Petri (2002), Johdanto: moninainen patriarkalisuus – normien ja käytäntöjen solmukohdat. Teoksessa: Einonen, Piia & Karonen, Petri (toim.), *Arjen valta: suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v. 1450–1860)*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Kimanen, Anuleena (2008), *Herätys kylässä ja tuvissa. Rääkkylän Oravisalon kylä ja renqvistiläinen herätys 1820-luvulla*. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.

Kotilainen, Sofia (2008), *Suvun nimissä: Nimenannon käytännöt Sisä-Suomessa 1700-luvun alusta 1950-luvulle*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Laitinen, Erkki (1988), Väestö ja yhteiskunta. Teoksessa: Jokipii, Mauno (toim.), *Keski-Suomen historia 2*. Jyväskylä: Keski-Suomen maakuntaliitto.

Lempiäinen, Pentti (2004), *Pyhät toimitukset*. 4. uudistettu painos. Helsinki: Kirjapaja.

Nummela, Ilkka (1996), *Väestö ja sosiaalishistoria*. Teoksessa: Jokipii, Mauno (toim.), *Paikallishistoria*. Helsinki: Gummerus.

Nygård, Toivo (1989), *Suomen palvelusväki 1600-luvulla. Palkollisten määrä, työ, palkkaus ja suhteet isäntäväkeen*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Partanen, Jukka (2004), *Isän tuvasta omaan tupaan. Väestö ja kotitaloudet Karjalankannaksen maaseudulla 1750–1870*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Piilahti, Kari-Matti (2007), *Aineellista ja aineetonta turvaa: ruokakunnat, ekologistaloudelliset resurssit ja kontaktinmuodostus Valkealassa 1630–1750*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Pylkkänen, Anu (2006), Naispalvelijoiden oikeudellinen asema 1664–1922. Teoksessa: Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työteliäs ja uskollinen. Naiset*

piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Rahikainen, Marjatta (2006a), Kadonneen työn jäljillä. Teoksessa: Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työteliäs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Rahikainen, Marjatta (2006b), Maatalouden piiat pitäjänhistorioiden valossa. Teoksessa: Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työteliäs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Rasila, Viljo (2003), Torpparijärjestelmä. Teoksessa: Rasila, Viljo & Jutikkala, Eino & Mäkelä-Alitalo, Anneli (toim.), *Suomen maatalouden historia I. Perinteisen maatalouden aika. Esihistoriasta 1870-luvulle*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Rajala, Pekka, *Pihlajaveden Keuruunkylän Vuorimäen suku*.
Käsikirjoitus tekijän hallussa.

Saarimäki, Pasi (2010), *Naimisen normit, käytännöt ja konfliktit. Esiaviollinen ja aviollinen seksuaalisuus 1800-luvun lopun keskisuomalaisella maaseudulla*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sillanpää, L.A. (1969), *Vanhan Ruoveden historia II. Keuruu, Multia, Mänttä, Pihlajavesi ja Ähtäri isostavihasta 1860-luvulle*. Ruovesi: Vanhan-Ruoveden historiatoimikunta.

Sirén, Kirsi (1999), *Suuresta suvusta pieneen perheeseen: itäsuomalainen perhe 1700-luvulla*. Helsinki: SKS.

Talve, Ilmari (1990), *Suomen kansankulttuuri*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Vihola, Teppo (1983), *Vanhan Ruoveden historia III. Keuruun ja Pihlajaveden historia 1860–1917*. Keuruu: Keuruun ja Pihlajaveden historiatoimikunta.

Waris, Elina (2003), Suurperhe – työorganisaatio ja perheiden liittoa. Teoksessa: Rasila, Viljo & Jutikkala, Eino & Mäkelä-Alitalo, Anneli (toim.), *Suomen maatalouden historia 1. Perinteisen maatalouden aika. Esihistoriasta 1870-luvulle*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Wilmi, Jorma (2003), Palkolliset ja tilaton väestö. Teoksessa: Rasila, Viljo & Jutikkala, Eino & Mäkelä-Alitalo, Anneli (toim.), *Suomen maatalouden historia 1. Perinteisen maatalouden aika. Esihistoriasta 1870-luvulle*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Wilmi, Jorma (1991), *Isäntäväet ja palvelusväen pito 1600-luvulla ja 1700-luvun alkupuolella*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.